

1. STAROVEKA LITERATURA

casove zaradenie – 3000 pnl – 500 nl

prehľad literatur

1. orientálna
 1. blízkeho východu
 1. sumerská – akkadská
 2. staroegyptská
 3. hebrejská
 1. ďaleký východ
 - cínska
 2. perzská
 3. indická

antická – grécka, rímska

spociatku sa pisali len uradne, spravne a naboženské dokumenty, postupne doplnené umeleckou literatúrou

najstarsia – sumerská:

júžna mezopotámia, dnešný Irák, sumeri vynasli koleso a klinové písmo, ktoré zdokonalili

epos o gilgamesovi:

najstarsi svetový hrdinský epos, šíril sa ústne, bol zachovaný na hlinených tabuľkách, prólog a 2 časti, v prvej časti je priateľstvo medzi gilgamesom a enkiduom, 2. časť – gilgamesova snaha o nesmrteľnosť

- epos sa odohráva v mestskom štáte uruk
- gilgames – pravdepodobne historická postava, kráľ uruku, v epose je z 2/3 boh a 1/3 človek, je krutý vládca, spôsobuje utrpenie
- enkidu – stvorili ho bohovia na žiadosť ľudí aby im pomohol, polodivoch ktorý žil v stepi, priateľil sa so zvieratami a chráni ich pred lovcami
- prvá časť končí tak, že enkidu porazí gilgamesa a stanú sa priateľmi
- po smrti enkidua začína druhá časť, kde gilgames hľadá nesmrteľný život

MYSLIENKA DIEĽA:

nesmrteľnosť netkvie vo večnom živote, ale v skutkoch ktoré vykonáš počas života, ktoré ťa prezijú

HEBREJSKA LITERATÚRA:

- najmladšia literatúra
- najvýznamnejšia literárna pamiatka – biblia – najcitanejšia a najrozšírenejšia kniha
- súbor textov, pravidiel náboženskej viery a morálky
- starý zákon:
 - predstavuje 46 kníh
 - historické knihy (5 kníh Mojzísových)
 - poučné a básnické knihy (Job, Zalmi)
 - prorocké (Jozue, Izaias, Jeremias)
 - Zaoberá sa dejinami izraelskeho národa, vznikom stvorenia sveta a človeka, v židovstve má názov Tora a je to svätou knihou židovského náboženstva

- Novy zakon -
 - predstavuje 27
 - historicke knihy (evanjelia – matus, marek, lukas, jan)
 - skutky apostolov (14 listov svateho pavla)
 - zjavenie janovo - apokalypsa

-Dalsie literatury – sameeee eposy

-Indicka – Mahabharata, ramajana, kamasutra

- Cinska – diela konfucia

EPOS:

Epos vznikol z útvarov ústnej ľudovej slovesnosti. Bol určený na prednes.

Kompozičné časti eposu:

1. propozícia = krátke načrtnutie deja
2. invokácia = vzívanie múz a bohov
3. enumerácia = predstavovanie postáv
4. opis boja
5. *deus ex machina* = zasahovanie bohov do deja
6. ovplyvnenie udalostí zázračnými prvkami bez zásahu bohov
7. epizódy = opis vedľajších udalostí
8. peronácia = záver

HRDINOVIA:

boli božského povodu, alebo im pomáhali bohovia alebo nadprirodzene sily

VYZNAM STAROVEKEJ LITERATURY:

základ pre všetky ostatné literatury, biblia

Judassky bozk – zrada

Byť ako lazar – ubohý chudobný

2. ANTICKA LITERATÚRA (700 pnl – 500 nl)

prehľad literatúr:

- Grecka (archaické a atické obdobie)
 - najstarsia európska literatúra
 - vyvíjala sa samostatne
 - prekonala literatúru starých orientálnych literatúr
 - vznikla lyrika, epika, drama
 - LYRIKA:
 - v archaickom období, recitovaná za doprovodu píšťaly, neskorá lyrika
 - ŽANRE:
 - Elegie (žalospevy)
 - výsšia lyrika
 - Monodická lyrika (jadrom je solový spev s lyrou)
 - SAPFO
 - jej diela venované dievčatám, im telesným a duševným povabom, zriadli na ostrove Lesbos dom mužov, bola tam vyhnaná, väčšina diel bola spálená pretože boli nemravné, zachovala sa len MODLITBA K AFRODITE
 - Anakreonská – Pijanská poézia
 - písané k zábave – témy: ženy, priateľstvo, alkohol, spev
 - ANAKREON
 - EPIKA:
 - epos a bajka
 - HOMER:
 - Ilias (Ilion - Troja) – hrdinský epos
 - Posledných 51 dní trojskej vojny
 - hlavné postavy: Hektor, Achilles, Helena
 - **Achillova pata – najslabšie miesto**
 - **Syzifovská práca – marná práca**
 - **Danajský dar – podozrivý dar, od ktorého možno očakávať nesťastie**
 - Odysea
 - Dobrodružný epos
 - 10-ročné bludenie Odyseya a jeho návrat do rodnej zeme
 - **prvé dobrodružné dielo európskej literatúry a jeho motívy sa v nespočetných obmenách používajú dodnes.**
 - Hlavné postavy: Odyseus, Penelopa, Telemachos
 - Ezop
 - Bajky
 - **bajka – drobný literárny útvar, kde zvieratá alebo rastliny vystupujú ako ľudia, na konci býva poučenie**
 - Liska a havran
 - Drama
 - veľmi rozšírená
 - hrávala sa pri príležitosti osláv boha Dionýza v prírodných amfiteatroch

- jedna hra trvala 8-12 hodín
- vyšší žáner – tragédie, mohli sa zúčastniť len muži
- ženy prichádzali cez prestávky keď sa hrali komédie
- komédia – priniesla odľahčené spoločenské témy, využívala sa satira, úzko spojená s politickým životom Atén
- herci boli vždy muži, ktorí používali masky, choduli
- okrem herca tam vystupoval chor, ktorý tancoval a spieval a mal za úlohu zdôrazňovať hlavnú myšlienku hry
- jednota miesta, času a deja
- dej prebiehal od rána do večera
- dej bol priamociarny bez vedľajších dejových línií
- dej sa odohrával na jednom mieste alebo v jednej oblasti
- **AISCHYLOS**
- **SOKRATES**
 - uviedol tretieho herca
 - napísal 123 dram ale zachovalo sa len 7
 - zachovával fázy dramatického diela – expozícia (uvod), kolízia (zápletká), kríza (konflikt), peripetia (nečakany dejový obrát), katastrofa (rozuzlenie)
- **ANTIGONA**
 - Téma: Zachytáva konflikt medzi premenlivými zákonmi vládcov a večnými pravidlami morálky
 - V prólogu sa objasňujú udalosti pred začiatkom drámy
 - Nasleduje 5 dejstiev oddelených vstupnou piesňou zboru
- **Kráľ Oidipus**
 - **Oidipov Komplex – má ten, kto sa zalúbi do vlastného rodiča**

Pojmy:

- Podobenstvo – epický žáner menšieho rozsahu, ktorý obsahuje isté poučenie s výchovným zameraním, je známy pod názvom parabola, celý text má mravoučný charakter a vyjadruje všeobecne platný zákon života alebo odhaľuje zmysel nejakej činnosti, celá biblia je zbierka podobenstiev
- Idyla – lyrická básen menšieho rozsahu, v ktorej dominuje obdiv k dedinskému životu a prostrediu
- Oda – Oslavná básen
- Elegia - Žalospev
- Baj
 - najstarsia podoba ľudovej slovesnosti
 - subor bají sa nazýva mytologiou
 - slovenská mytológia je napr. topenie moreny, víťanie jari a pod.
 - Najznámejšia grécka mytológia
 - téma bají – život bohov, vznik sveta, pôvod človeka, zvierat a rastlín
- **Rímska**
- **Drama:**
 - Vychádzala z gréckej
 - preberala jej obsah a formu
 - v drame sa do popredia dostáva komédia, nárôzdiel od gréckej
 - v komédii sú pridané ľudové prvky

- hrdinovia – zamilovani mladici, otrokyne, neviestky, lstivi proroci, sklamani otcovia a lakomci
- **TITUS MACCIUS PLAUTUS**
 - oblubený predstaviteľ, využíva vtip, frasku, hudobný sprievod
 - hry: Chvastun, komedia o hrnci
- **Lyrika**
 - **PUBLIUS VERGILIUS MARO**
 - propagoval obrodu rímskeho impéria
 - oslava starých rímskych cností a tradícií
 - **AENEAS**
 - epos
 - **Bukolika**
 - pastierske idyly
 - **Georgika**
 - roľnícke spevy
 - **PUBLIUS OVIDIUS NASO**
 - najnadanejší autor antického literatúry
 - augustus ho poslal do vyhnanstva, kde zomrel
 - **PREMENY (METAMORFOZY)**
 - spracoval 250 rímskych a gréckych básní na základe premeny
 - **LASKY**
 - básnická zbierka ľubostných elegií
 - **UMENIE MILOVAT**
 - rady ako si získať a uchovať lásku
 - **HORACIUS**
 - priniesol myšlienku zlatej strednej cesty a „carpe diem“ (využi deň)
 - **ODY**
 - **SATIRY**
 - **LISTY**

Slovenska stredoveka literatura (800-1500)

- Znaky:
 - často opakujúce sa námety z Biblie
 - heslo stredoveku – ora et la bora – modli sa a pracuj
 - nebol dôležitý obsah, ale forma
 - cieľom bolo poučovať, dojímať a vychovávať a až napokon baviť
 - obľúba alegórii, ustálených symbolov (číslo 3., 7., 9.), zvierat (baranok, holubica, liška)
 - postup pri písaní je **imitácia**
 - napodobňovanie diel v obsahu i forme
 - veľa citátov
 - neusilovanie sa o jedinečnosť
 - prenasanie, opakovanie obrazov z diela do diela – parafráza
 - **anonymita**
 - diela často nemajú autorov
 - **ozdobný literárny štýl**
 - **alegoria**
 - nepriame pomenovanie
 - **idealizácia**
 - idealizácia typických hrdinov (mních, rytier)
 - mali len ideálne vlastnosti
 - **idealizované typizovanie**
 - hrdinovia a postavy diel majú vopred určené nemenné vlastnosti
 - **synkretizmus**
 - skríženie literárnych druhov
 - splyvanie umeleckej a naukovej literatúry (versované gramatiky a slovníky)
- Veľkomoravské obdobie (800-1000)
 - kvôli potlačeniu vplyvu Franskej ríše, ktorú upevňovali franskí knazi poslal Rastislav žiadosť Byzantskému cisárovi, aby im poslal niekoho, kto vytvorí staroslovanom písmo
 - 863 – Príchod Konstantína a Metoda
 - Konstantín zostavil prvé slovanské písmo hlaholiku na základe malých písmen gréckej abecedy a prvý bohoslužebný jazyk staroslovencinu
 - knieža Rastislav ich poveril založením učiliska, v ktorom by naučili knazov
 - 867 – uzakonena staroslovencina ako 4. liturgický jazyk
 - po nástupe Svatopluka získali zase vplyv franskí knazi, ktorí kazali v latincine a po smrti Metoda (885) pápež zakázal slovanskú bohoslužbu
 - žiaci Cyrila a Metoda utiekli na Kyjevsku Rus, do Bulharska a do Čiech
 - **STAROSLOVENSKÁ LITERATÚRA**
 - zachovaná len v odpisoch z 10. a 11. storočia
 - delí sa na prekladovú a pôvodnú
 - Prekladová
 - to čo preložili Cyril a Metod – nový zákon a časť stareho zákona
 - Misal – omšová kniha
 - Breviár – modlitebná kniha pre knazov
 - Spevník

- Zaltar – zbierka zalmov
- Povodna
 - Vysoka stylisticka uroven, vyrovnala sa latincine a grectine
 - Konstantin – PROGLAS
 - prva slovenska basen
 - versovany predslov k prekladu svateho evanjelia
 - konstantin oslavuje slovansky preklad pisma a obhajuje starosloviencinu
 - demonstroval pravo kazdeho naroda na vlastny jazyk a upozornil na nutnost pisomnej literatury pre jeho intelektualny kulturny spolocensky rozvoj
 - Astroficka basen, sylabicke verse su presne rytmicke clenene na dve polversia
 - 111 versov – symbolicka hodnota, ktoru konstantin pouzil ako obraz trojjedineho boha
 - typicke su caste doslovne alebo parafrazovane citaty z biblie, i pocetne retoricke prostriedky
 - Moravsko panonske legendy
 - tvoria ich zivot svateho konstantina – autor KLIMENT
 - zivot svateho metoda – autor GORASD
- Nove konstituovanie stredovekej literatury (1000-1500)
 - Latinske obdobie
 - MAURUS – Legenda o svatom Svoradovi a Benediktovi

1. Humanistická, renesancna a barokova literatura slovenska (1500-1780)

- Individualizmus
- Senzualizmus
- Racionalizmus
- vplyv na vznik malo
 - objavenie Ameriky
 - knihtlac
 - heliocentricke nazory
- nastup novych epickych zanrov – novely a romanu
- Humanisticka renesancna literatura (1500-1650)
 - vyvoj v pohnutych casoch tureckych vpadov, reformacie, protireformacie, protihabsburske povstania
 - Vplyv reformacie:
 - zakladanie skol, knihtlaciarni, rozvoj narodnej literatury
 - **Literarny Humanizmus**
 - napodobnovanie antickych autorov
 - Martin Rakovsky
 - vsetky jeho diela su po latinsky
 - O spolocenskych vrstvach v state a pricinach prevratov v kralovstvach a cisarstvach
 - versovana skladba, v ktorej uvadza svoju predstavu o zlozeni spolocnosti
 - Tema diela: pilier statu je ten kto nema velke bohatstvo, ale nezije v chudobe, lebo bohaci su lakomi, nenastyni a sebecky a chudobni sa zozieraju zavistou
 - vela miesta venuje aj vlastnostiam idealneho panovníka
 - za hlavnu pricinu rozpadu statu označuje krutovladu, nespravodlivost a neschopnost panovníka, nerovnost a bezboznost ludu I jeho vladcov
 - O svetskej vrchnosti
 - objasnuje vzorovy model spravodliveho panovníka podľa anticko krestanskych zasad
 - Jakub Jakobeus
 - Slzy, prosby a vzdychy slovenskeho naroda
 - latinska basen s narodno-vlasteneckymi myslienkami
 - **Renesancna poezia**
 - zahrna historicke piesne, lubostnu a duchovnu poeziu

- **historicke piesne:**
 - stredoveky literarny utvar
 - opisuje udalosti v dejinach naroda
 - mali oslavny raz, ale zaroven plnili funkciu publicistiku tym, ze obsahovali informacie o bojoch
 - pisane versovanou epikou
 - zobrazuju protiturecku a protihabsbursku tematiku
 - Pisen o Sigetskem zamku
 - O Jagri a nekterych vitezich
 - Pisen o zamku Muranskem
 - Pise o nekretych zamkoch: O modrom kameni, Divine a Zvolene (divin = devin)
- **Renesancna Drama**
 - v dramatickej tvorbe prekvitali latinske, humanisticke skolske hry s vychovnym cieľom
 - cerpali z biblickych, antickych a historickych tem
 - hlavny predstavitel – Pavel Kyrmezer
 - Komedia ceska o bohatci a lazarovi
 - hra spracovava biblicky pribeh
 - Komedia nova o vdove
 - hra poukazuje na spolocensku priepast medzi bohacmi a chudobou
- Barokova literatura (1650-1780)
 - vyznacovala sa protihabsburskymi povstanimi, rozpinavou politikou habsburgovcou a nabozenskymi bojmi
 - strediskami katolickej vzdelanosti bola katolicka univerzita v Trnave
 - evanjelici sa opierali o presovske kolegium a bratislavske lyceum
 - znaky:
 - zaujem o slovenske dejiny, uctu slovenskemu jazyku
 - vacsia pestrost zanrov, ktorymi boli: duchovna poezia, modlitby, kazne a skolske hry
- **Literarny barok**
 - vplyv na vznik
 - 30 rocna vojna
 - protireformacia
 - socialny utlak

- **znaky**
 - vela protiklado - viera/radosť zo života
 - túžba po krásnych veciach ale zároveň pomínutelnosť a marnosť svetských vecí
 - ozdobnosť, nádhra a nadnesenosť
- **baroková stylistika**
 - veľmi dekoratívna
 - hojne využívané všetky tropy a figúry
- **Peter Benický**
 - zeman, s dobrým vzťahom k poddaným
 - SLOVENSKÉ VERSE
 - zbierka básní, ktorá zobrazuje ľudské chyby, moralizuje a dáva rady
- **Hugolin Gavlovic**
 - člen frantiskánskej rehole, kazateľ, vychovávateľ, kaplán
 - keď ochorel na pľúca, chodieval sa v lete liečiť zinkicou a zdravým vzduchom na salase na hory, v zime sa venoval literárnej činnosti
 - v básniach venoval veľa miesta tomu, čo by sme mohli označiť za základnú výchovu človeka k slušnosti
 - VALASSKA SKOLA, MRAVUV STODOLA
 - rozsiahla veršovaná skladba
 - písaná v bohemizovanej slovenčine
 - 1298 básní
 - valasská škola symbolizuje životnú múdrosť a skúsenosť spísanú medzi pastiermi
 - mravuv stodola – mravné poučenia a praktické rady o životných otázkach na základe morálnych zásad
 - kompozične sú rozvrhnuté do symetrického trojcleného podorysu
 - Prolog – titul básne, názov, obsahuje vždy hlavnú myšlienku
 - Jadro – nadväzuje na titul a rozvíja ústrednú myšlienku
 - Epilog – záverečné dvojversie, v ktorom je ukrytá kritická duchaplná pointa
 - hlavným prameňom sú stylistické prostriedky ľudového jazyka, povravy, príslovia, porekadla
 - radi sa k **didakticko-reflexívnej poézii**
 - prebasňované ľudové príslovia, ktoré obsahovali morálne poučenie
- **Memoárová cestopisná próza**

- opisuje turecke vpady, nabozenske prenasledovanie, sudne procesy s protestantami
- zobrazuej realnu skutocnost presnymi casovymi a miestnymi udajmi
- snaha o presvedcenie citatela
- vsetky diela pisane po latinsky
- **Jan Simonides**
 - Vaznenie, vyslobodenie a putovanie
- **Daniel Krman**
- predstavitel vedeckej, popularizacnej spisby – MATEJ BEL

- **Rokoko**

- Završenie baroka
- znaky:
 - neznost
 - veselost
 - hravost
 - koketny povab
 - zdobnosten foriem

5. Europsky humanizmus a renesancia (1300-1600)

- RENESANCIA
 - vymanovanie sa zo stredovekeho sposobu myslenia
 - snaha oslobodit cloveka pomocou obnovenia kultury antickych grekov a rimanov
 - stavia sa proti nadvlade teologie, presadzuje rozvoj prirodnych vied
 - priklon k radostiam pozemskeho zivota
 - zaujem sa sustreduje na cloveka
 - presadzovanie uvedomeleho individualizmu
 - neznamena stratu viery v Boha
- LITERATURA
 - zobrazovanie prirodzenemu radostnemu vzťahu cloveka k pozemskemu zivotu
 - uprednostnovanie eposu, satiry, lyrickej piesne, zivotopisu a historickej poviedky, komedie a tragedie
 - prenikanie narodnych jazykov
 - za vrchol renesancie v anglicku sa povazuje tzv. alzbetinske divadlo
- HUMANIZMUS
 - myslieňkový smer, zdorazňujúci ľudskú dôstojnosť a slobodný rozvoj osobnosti
 - presadzovanie klasickej latinciny – Cicerovej, proti barbarskej stredovekej
 - zameranie proti feudalizmu, nadvlade cirkvi
 - vyústil do reformácie a osvietenstva
 - LITERATURA – vydávanie diel grckých a rímskych básnikov a filozofov, rozvoj retoriky, dominuje latincina
- **AUTORI:**
 - **DANTE ALIGHIERI**
 - obhajoval mestské slobody
 - za odpor proti papežovi bol odsúdený do vyhnanstva a na smrť
 - venoval sa vede, písal latinske a talianske traktáty
 - jeho tvorba bola poznamenaná láskou k predčasne zosnulej Beatrice
 - **BOZSKA KOMEDIA**
 - alegorický epos v 3 častiach – peklo, očistec, raj
 - opisuje cestu podsvetím, využíva symboliku čísla 3, 3 časti v 33 spevoch s 3 versovými strofami
 - veľá stredovekej učenosti, alegorickosti a symbolizmu

- **FRANCESCO PETRARCA**
 - otec humanizmu
 - zbieral rukopisy antických latinských diel
 - **SPEVNIK**
 - 366 sonetov venovaných Laure
 - pokus o zlúčenie kresťanstva s ideálmi humanizmu
- **GIOVANNI BOCCACCIO**
 - novelista a epik
 - **DEKAMERON**
 - cyklus 100 noviel
 - novelu postupne rozpráva 7 dievčat a 3 chlapci
 - každý deň je venovaný určitej téme
 - ústredný motív je lástosť, autor vyzdvihuje lásku k žene a zmyselnú erotickú lásku
 - príbehy sú stručne, vesele, vyjadrujú radosť zo života a sú zakončené poučením
 - na ľudských chybách sa zabáva, ľudí nekarhá a nesnaží sa ich napraviť
- **FRANÇOIS VILLON**
 - básnik, ktorý žil neviazaným životom
 - za vraždu bol vyhnaný z Paríža
 - jeho básne sú formálne dokonalé
 - zbierka Malý testament a Veľký testament
- **FRANÇOIS RABELAIS**
 - **GARGANTUA A PANTAGRUEL**
 - paródia na stredoveké rytierske romány
 - hlavnou ideou je renesančná myšlienka – rob čo sa ti páči
- **MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA**
 - **DOMYSELNÝ RYTIER DON QUIJOTE DE LA MANCHA**
 - dvojdielny román
 - paródia na rytierske romány
 - z tohto románu pochádzajú ustálené slovné spojenia
 - rytier smutnej postavy – rojko
 - boj s veternými mlynmi – marna namaha
- **ANGLICKÁ DRAMA**

- neobmedzenost tem, casu a miesta
- obraz pozemskeho zivota, kladnych I zapornych vlastnosti ludi
- hrdinovia su silni jednotlivci, sami su si strojcami svojich osudov, nevzdavaju sa svojich idealov
- postavy zien samostatne rozhoduju o svojom zivote
- pricinou tragedie je ludska vasen alebo nahoda
- komicke prvky nie su oddelene od tragickych
- versovany jazyk je pouzivany aristokraciou a vyssimi spolocenskyymi vrstvami
- prozou rozpravaju najnizsie vrstvy
- **SHAKESPEARE**
 - najvacsi svetovy dramatik
 - napisal 37 hier
 - jeho dielo je svetske, typicky vers je blank vers
 - komedie su zalozene na situacnej komike, vzdy vitazia dolezite ludske hodnoty
 - vynikaju zenske postavy
 - hrdinky su povabne, razne a su stelesnenim renesancneho idealu
 - komedie:
 - `Sen noci svatojanskej
 - Skrotenie zlej zeny
 - Vecer trojkralovy
 - tragedie:
 - Romeo a Julia
 - Hamlet
 - Othello
 - Kral lir
 - Macbeth
- **POJMY**
 - roman
 - velky prozaicky zaner epiky
 - zobrazuje siroky okruh zivotnych javov vo velkom rozpati
 - kazdy roman obvykle tvori knihu, niekedy viac knih
 - vyuziva vsetky 3 zakladne literarne zobrazovacie postupy
 - epicky

- lyricky
 - dramaticky
- sonet
 - 14 versovy lyricky utvar
 - 3+3+4+4 verse
 - verse clenene do strof
- novela
 - epicky zaner stredneho rozsahu
 - medzistupen medzi malou a velkou epikou
 - presne vymedzena kompozicia bez vacsich odklonov od ustrednej dejovej linie
 - opisne zlozky a vedlajsie dejove linie su potlacene a tym sa lisi od poviedky
 - ma blizsie k dramatickemu textu, neocakavana pointa, strucnost, uspornost vyrazu a skratkovitost
 - lejt motiv – hlavny motiv a zvrat patria k najpodstatnejším požiadavkam novely
 - malo postav
 - vyrozprava iba jednu udalost
 - dej odraza kazdodenny zivot bez naroku na vynimocnost
 - preferuje sa kazdodennost, vsednost, realnost
 - postavy nie su dokonali ani nadpriemerni ludia, napriek tomu musia byt v niecom zaujimavi

6. SLOVENSKA OSVIETENSKA LITERATURA (1780-1820)

– OSVIETENSTVO

- ideologia, ktorá sa usiluje v mene vedy o prekonanie náboženskej ideológie a absolutizmu
- ľudia sú si od prírody rovní, panovník im nemá vládnuť despoticky ale osvietene
- presadzovanie práva jednotlivca na slobodu myslenia a presvedčenia
- protifeudálny a proticirkevný charakter
- vyjadrovalo názory nastupujúceho kapitalizmu
- zakladali sa na zmyslovej skúsenosti a na rozume
- v Uhorsku vládli osvietenski panovníci Mária Terezia a Jozef II.
 - postupné zrušenie nevoľníctva
 - zakladanie škôl
 - zakladanie manufaktúr
 - rozvoj obchodu
 - zvýšené nároky na vzdelanie a kultúru
- osvietenstvo vyvrcholilo prvou fázou národného obrozenia
- znaky slovenského osvietenstva
 - ľudový raz
 - vznik učených spoločností
 - snaha o povznesenie národného jazyka
 - rozsiahla vydavateľská činnosť, kultúrna a buditelská
 - vychádzala periodická tlač
 - kultúrny rozvoj brzdili konfesijné spory
 - formovanie samostatného slovenského národa a spisovného jazyka

– PREDSTAVITELIA

– **ANTON BERNOLAK**

- katolík
- 1787 uzakonil spisovný slovenský jazyk na základe západoslovenčiny so stredoslovenskými prvkami
- JAZYKOVÉDNO-KRITICKÁ ROZPRÁVA O SLOVENSKÝCH PÍSMENACH
 - prvý krok ku kodifikácii spisovnej slovenčiny
 - návrh fonetického pravopisu
- GRAMATICA SLAVICA

- prvý pokus o ucelený pohľad na gramatiku slovenčiny
 - SLOVAR SLOVENSKY CESKO LATINSKO NEMECKO UHERSKY
 - slovník, tvoril slovnú zásobu
- **JOZEF IGNAC BAJZA**
 - RENE MLADENCA PRIHODY I SKUSENOSTI
 - napísal ho pravopisom, ktorý sám navrhol
 - vychádzal zo západoslovenského narečia
 - bol v spore s bernolakovcami
 - katolík
- **JURAJ FANDLY**
 - katolík
 - PILNÝ DOMAJSÍ A POLNÝ HOSPODAR
 - ZELINKAR
 - SLOVENSKÝ VČELAR
 - všetky diela mali náučný charakter
 - DUVERNA ZMLUVA MEDZI MNICHOM A DIABLOM
 - prvé väčšie literárne dielo napísané bernolakovským pravopisom
 - schvaľuje reformy Jozefa II.
 - písané formou dialogu medzi mnichom a ustupácnym diablom, ktorého ústami hovorí sám Fandly
 - ostro sa stavia proti poverám, odpustkom a falosným zazrakom

1. FAZA NARODNEHO OBRODENIA

- Snaha pozdvihnúť životnú úroveň slovenského národa slovenskou inteligenciou a uzakonit spisovný jazyk
- inteligencia rozdelená medzi katolíkov a evanjelikov
- **KATOLICI**
 - slovenské učenie tovarisstvo – spolok
 - vydavateľská činnosť, kultúrny a politický program
 - Anton Bernolák – vydavateľská činnosť, Fandly – pokladník
 - cieľ – zaslachťovať spisovný jazyk
- **EVANJELICI**
 - učenia spoločnosť malohonská

- ucena spolocnost banskeho okolia
- zalozenie katedry reci a literatury slovenske na evanjelickom lyceu v Bratislave
- pisali biblickou cestinou
- casopisy: presporske noviny, stare noviny literarniho umeni

7. SLOVENSKA KLASICISTICKA LITERATURA (1820-1835)

- Druha faza slovenskeho narodneho obrodzenia
- umelecky smer, usiloval o tvorbu zodpovedajucu klasickym estetickym normam odvodzovanim z antickych vzorov so zameraním na spolocenske a mravne problemy
- hlasil sa k racionalizmu
- oproti baroku hlasal striedmost, rozumnost a disciplinu
- vznik literarnych salonov, v ktorých sa diskutovalo o umení, analyzovalo sa a hodnotili sa diela
- znaky slovenskej klasicistickej literatury:
 - usilie vytvorit basnický sloh na vysokej úrovni na baze narodneho jazyka s napojením na anticko-latinskú líniu
- POJMY
 - inverzia
 - prevratený slovosled
 - synekdocha
 - druh metonymie – Cela dedina sa nagle zjezila. Ty verna rodna hruda kamenista. Ty pokorný ovčík chudoby. Ty strážca slepej ruže
 - princípy casomieru – systém založený na sriedaní kratkých a dlhých slabík, obyčajne bez rymov
 - slovenčina má iste predpoklady na casomieru lebo rozlišuje dlhé a krátke slabiky
 - základnou časovou jednotkou je mora, ktorá zodpovedá jednej krátkej slabike
 - dlhá slabika sa vyslovuje v trvaní dvoch mor

Pavel Jozef Šafárik (1795 - 1861)

- narodil sa na Gemeri, vyštudoval teológiu v Jene, bol historik, jazykovedec, evanjelický farár, teológ, filozof i hvezdár, pacoval ako cenzor a riaditeľ Univerzitnej knižnice v Prahe, pochovaný je v Prahe
- písal po nemecky a česky, odmietal bernolákovčinu i Štúrovu slovenčinu
- patrí k zakladateľom slavistiky (veda o Slovákoch a slovenčine)
- Tatranská múza s lýrou slovanskou – básnická zbierka, prvýkrát použitá jánošíkovská tematika, do poézie uviedol sonet ako básnickú formu
- Dejiny slovanskej reči a literatúry všetkých nárečí – učebnica a encyklopédia, ktorá informuje o jazykoch a literatúrach slovanských národov, autor uznáva Slovákov za samostatný národ s právom na vlastný jazyk a literatúru
- Slovanské starožitnosti – dejiny Slovanov od 10. storočia
- Slovanský národopis – hovorí o českoslovenčine

Ján Kollár (1793 - 1852)

- narodil sa v Mošovciach, študoval v Kremnici, Banskej Bystrici, nemeckej Jene, pôsobil

ako evanjelický kňaz v Budapešti, zomrel vo Viedni

- v Nemecku sa zaľúbil do dcéry nemeckého pastora Frederiky Wilhelmíny Schmidtovej (Mína), neskôr sa s ňou oženil
- uznával štyri kmene slovanského celku: severný – poľský, južný – ilýrsky (srbochorvát-sky), východný – ruský a československý celok
- Básne Jána Kollára – zbierka sonetov, spojenie ľúbostných motívov s vlasteneckými (báseň Vlastenec), Mínu ospevuje ako symbol krásy
- Slávy dcéra – 1824 – 1. vydanie: 3 spevy, 1832 – 2. vydanie: 2 spevy, rozsiahla lyricko-epická báseň, skladá sa z Předspěvu a 5 sonetov, tvorí ju 645 zneliek (sonetov), vlastenecké, ľúbostné a náučné sonety pospájané nejasným dejom
- Předspěv je najsilnejším miestom Slávy dcéra po umeleckej, obsahovej a myšlienkovvej stránke, je napísaný časomerným elegickým distichom, predstavuje mimoriadne pôsobivú elégiu (žalospev) nad slovanskou minulosťou, v ktorej víťazilo násilie nad spravodlivosťou, vyjadruje minulosť a prítomnosť slovanských obyvateľov na území Nemecka, odsudzuje Nemcov ako zotročovateľov, vyjadruje ľútosť nad vyhynutím Slovanov na území dnešného Nemecka, ale v závere verí v lepšiu budúcnosť Slovanov
- 1. spev – SÁLA: opisuje krásne časy v Jene, lúči sa s Mínou a sľubuje jej vernosť
- 2.spev – LÁBE, RÉN, VLTAVA: básnik putuje ponemčenými, polabskými a pobaltskými krajinami a pripomína si slávu minulosti i krivdy na Slovanoch, vidno myšlienku slovanskej vzájomnosti
- 3.spev – DUNAJ: Kollár prichádza na Slovensko, zobrazuje utrpenie Slovanov, ale vidina zjednoteného Slovanstva ho utešuje a dáva mu silu predvídať budúcnosť Slovanov
- 4. Spev – LÉTHE: s údajne mŕtvou Mínou sa prechádza po slovanskom nebi, spomína na veľké slovanské osobnosti
- 5.spev – ACHERON: autor sa dostáva do pekla, kde zatracuje neprajníkov, zradcov a škodcov Slovanov
- zhrnutie: autor sa snaží prebudiť povedomie slovanských národov, keď kričí k ľuďom aby sa nedrobili, ale spájali, vyjadruje myšlienku slovanskej vzájomnosti, ktorú chce dosiahnuť pod ochranou najsilnejšieho národa Slovanov – Ruska, silnú lásku k Míne pripodobnil k láske k vlasti
- O literární vzájemnosti medzi kmeny a nářečímí slavskými – Literárna rozprava o slovanskej vzájomnosti
- Národní zpěvanky(čili písně světské Slovákův v Uhrách) – zbierka ľudových piesní, nepriamo kliesni cestu slovenčine do literatúry, voči ktorej sa neskôr postavil a tým inšpiroval štúrovcov

Ján Hollý (1785 – 1849)

9. narodil sa v Borskom Mikuláši pri Šaštíne, študoval na gymnáziu v Skalici a v Bratislave, teológiu v Trnave, pôsobil ako prekladateľ, katolícky kňaz na fare v Maduniciach, písaval v prírode pod 100-ročným dubom v hájiku Mlích, v roku 1843 fara v Maduniciach vyhorela, utrpel ťažké popáleniny, zhoršil sa mu zrak, odišiel ku spolužiakovi na Dobrú Vodu, v roku 1844 ho tam navštívili Štúr, Hurban a Hodža so žiadosťou o odobrenie spisovného jazyka, zomrel v Trnave
10. písal v bernolákovčine

11. Svätopluk – 1833, epos má 12 spevov, napísaný časomerným hexametrom, vystupuje tu veľa historických postáv, vplyvy antiky sa prejavili v kompozícii eposu (začína sa propozíciou – naznačenie predmetu, invokáciou – vzývaním múzy), v epickej šírke a názornosti pri zobrazovaní príbehov s scén, opisuje obdobie Franskej ríše, Svätoplukovu víťaznú cestu nad nemeckými vojskami, veľkomoravskú tému používa na povzbudenie a národné uvedomenie Slovákov, autor charakterizuje Slovanov ako národ pracovitý, mierumilovný a pohostinný, ktorý po cudzom nebaží, svoje si však nedá a radšej volí smrť ako život v otroctve
12. 1.spev: Svätopluk, kráľ Slovákov, v žalári, kam ho dali Nemci, lebo ho podozrievali, prosí Boha o vyslobodenie, je vypočutý, Boh posla svojho posla ku Karolmanovi s rozkazom, aby Svätopluka z väzenia pustil, rozhodne sa dať Svätoplukovi Rastislavovu krajinu za istých podmienok
13. 2.spev: krajina sa chystá na vojnu, ktorá sa blíži
14. 3.spev: Černoboh, symbol diabla, sa hnevá na Svätopluka, že dal spáliť jeho modlu a vystupuje z pekla, premení sa na kňaza a navádza ľud, ten je však od Konštantína a Metoda poučený o pravom náboženstve, a tak ho vysmejú, Černoboh kuje pomstu
15. 4.spev: Černoboh prichádza na Devín k Slavomírovi a berie na seba Rastislavovu podobu, vo sne mu vykresľuje, aká hrôza ho čaká, keď sa dostane Svätopluk na trón, Černoboh taktiež zvolá svojich druhov a burcujú pohanských Slovanov k hnevu a zlosti, len čo vypukne vojna
16. 5.spev: Ľudomír sa vracia domov, Slavomír mu povie, čo mu vyjaviť Rastislav vo sne, všetci si myslia, že Svätopluk tiahne proti nim a chcú s ním ísť do vojny, ľud sa tiež dvíha a spoločne tiahnu
17. 6.spev: v tomto speve je báj o príchode Slovanov do Európy, ich zvyky a spôsob života
18. 7.spev: Karolman dáva Svätoplukovi osobitne pre neho ukovanú výzbroj, Svätopluk ide za vojskom, povzbudzuje vojakov k udatnosti
19. 8.spev: Černoboh vidí, že vojsko sa blíži k Devínu, a tak burcuje svojich druhov, aby im prekážku postavili, Svätopluk tiahne s Nemcami, vojská bojujú, Svätopluk nenápadne vezme polovicu svojho vojska a napadne Slovákov zboku, čo nečakali, Slováci sa vystrašení utiahnu na Devín
20. 9.spev: Svätopluk je s Nemcami, lebo nemal na výber - inak by bol zostal v žalári do smrti, prichádza sám za Slavomírom na Devín a chce, aby ho vyhlásili za kráľa, rozzúrení Nemci tiahnu na Devín
21. 10.spev: autor vykresľuje boje na Devíne, Slováci sú odvážni, Nemci nakoniec prehrávajú a tiahnu naspäť
22. 11.spev: Černoboh vyčíňa, a tak Konštantín prosí Boha, aby ho zastavil, do pekla poslal, Boh pomôže - zošle Michala
23. 12.spev: ešte ani slnko nevyšlo, už sa vojská stretávajú a tvrdo bojujú, padlí sú na oboch stranách, Svätoplukove vojsko začína vyhrávať, Svätopluk neskôr zakladá veľké kráľovstvo Slovákov
24. Cyrilo-Metodiáda – 1835, epos, skladá sa zo 6 spevov, opisuje príchod Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu, ich život a účinkovanie končí sa víťazstvom ducha,

víťazstvom Metoda nad imigrantmi nemeckých biskupov

25. Sláv – 1839, epos, skladá sa zo 6 spevov, opisuje boje pokoja chtivých Tatrancov, čiže Slovanov , s lúpežnými Čudmi
26. Plač Matki Slávi nad sinmi Svatoplukovými a Plač Matki Slávi nad odrodilými sinmi - žalospevy, smútok za slávnou minulosťou Slovanov
27. Selanky – skladajú sa z 21 básní, selanka = idylická báseň, ospevoval v nich slovenskú prírodu v najkrajších obdobiach roka – jari a lete, dedinského človeka v jeho tvorivej práci, básnik vyjadruje protiklad medzi mestom a dedinou, opisuje idylický život pastierov a roľníkov
28. Na Mlíč, Na krásnu záhradu – oslovuje priateľov, známych, svetských i cirkevných hodnostárov

8. Romantizmus v slovenskej literatúre

Za obdobie literárneho romantizmu sa na Slovensku pokladajú roky 1830-1850.

- rozdeľuje sa na tretiu a štvrtu fazu SNO
- tretia fáza – začiatok - založenie almanachu plody, ktorý bol ideovým literárnym manifestom sturovcov a koniec - pamätá vychádza studentov na devin
- štvrtá fáza – začiatok - kodifikovanie slovenčiny a konci revolúciou

Svetový spoločenská situácia

Romantizmus vznikol a rozvíjal sa v Európe v 18. až 19. storočí. Bolo to obdobie prechodu medzi feudalizmom a stále silnejším kapitalizmom. Veľká Francúzska buržoázna revolúcia otvorila ľuďom dvere ku slobode, ale na strane druhej sa jediným merítkom stali peniaze, rozpadávali sa staré hodnoty. V ostatných krajinách sa národné hnutia pod vplyvom VFBR pripravovali na veľké revolúcie v rokoch 1848-49. Kapitalizmus priniesol taktiež veľký rozvoj vedy a techniky, nové výrobné postupy – technická revolúcia, hlavne v Anglicku. Ľudia reagovali na túto dobu tak (hlavne však inteligencia), že svet sa im odcudzil, že je nepriateľský chladný, že ľudia žijú len sami pre seba.

Svetový romantizmus

Romantizmus vznikol reakcia ľudí znechutených dobou. Autori sa utiekali do svojej fantázie, chceli svet vidieť iný, ako bol. Realizmus je úplným opakom predchádzajúcich období orientujúcich sa na rozum, je preňho charakteristický iracionalizmus, idealizovanie skutočnosti, víťazstvo citu na rozumom, sentimentalita. Filozofiou tohto obdobia bol Hegelov idealizmus. Písala sa predovšetkým poézia. Na rozdiel od klasicizmu sa už nenapodobňovali predchádzajúce smery – autor už nemusel byť vzdelaný, išlo o to, aby bol talentovaný.

Znaky romantizmu

- 1) Diela zachytávajú subjektívny pohľad autora na svet, autor zväčša býva rozprávačom v prvej osobe
- 2) Postavy sú idealizované, nevyvíjajú sa, sú z nižších spoločenských vrstiev
- 3) Jazyk je nediferencovaný, patetický, poetický
- 4) Autori čerpajú z histórie, ústnej ľudovej slovesnosti, národnej histórie
- 5) Diela obsahujú kontrasty
- 6) V dielach sa odohráva boj dobra a zla
- 7) Základným konfliktom je boj medzi snom a skutočnosťou
- 8) Vznikali nové žánre, ktoré boli kombináciou žánrov už existujúcich – žánrový synkretizmus
- 9) V poézii bol hlavný hrdina autoštylizáciou autora (napr. J. Kráľ – Zakliata panna vo Váhu a divný Janko)
- 10) Hrdinovia chceli zmeniť svet, mali pocit, že to dokážu vlastnými silami – titanizmus hrdinov
- 11) netvorila sa drama
- 12) revolucionarizmus
- 13) zidealizovaný hrdina z najnižšej vrstvy
- 14) prírodnopsychologický paralelizmus

Spoločenská situácia na Slovensku

Slovenské národné hnutie sa snažilo zapojiť medzi európske národné hnutia, ktoré mali súhrnný názov Mladá Európa, preto prijíma názov Mladé Slovensko. I napriek upadajúcemu feudalizmu v Uhorsku

muselo hnutie čeliť tvrdej maďarizácii a snahe vytvoriť samostatný maďarský štát, do ktorého by Slovensko patrilo. Do čela národného hnutia sa dostávajú tzv. Štúrovci – skupina národne zainteresovaný študentov, ktorí sa spoznali a zjednotili na Evanjelickom lýceu v Bratislave a ich vodcom sa stal Ľudovít Štúr. V roku 1828 bola na Bratislavskom lýceu založená Spoločnosť Česko-Slovanská. Jej úlohou bolo sprvu zabezpečiť vzdelávanie učiteľov a kňazov v slovenčine, no pod tlakom okolností sa jej úloha zmenila a spoločnosť sa stala riadiacim centrom národného hnutia. 24.4. 1836 sa členovia spoločnosti na čele zo Štúrom vybrali na Devín, kde si dali prísahu, že svoj život zasvätia národu a dali si typické slovanské mená (Hurban – Miloslav). Vláda však roku 1837 túto spoločnosť zakázala a Ľudovít Štúr bol odvolaný z funkcie zástupcu profesora reči a literatúry na lýceu. Spolu so Štúrom odišli demonštratívne z lýcea do Levoče i jeho stúpenci a pokračovali ďalej vo svojej činnosti pod vedením profesora Palkoviča, ktorý učil reči a literatúru. Základ pozdvižnutia národa videli štúrovci v ľude. Snažili sa robiť osvetu hlavne medzi ním – zakladali nedeľné školy, spoločné pokladnice, divadlá, čítárne. Politicky sa angažovali za zrušenie poddanstva zlepšenie stavu poľnohospodárstva a školstva a za priemyselnosť Slovenska. V roku 1843 kodifikovali štúrovci spisovnú slovenčinu, ktorú prijali evanjelici aj katolíci. Ich cieľom bolo uznanie zvrchovanosti slovenského národa nad slovenským územím, správa tohto územia a uznanie slovenčiny ako národného a vyučovacieho jazyka. Pre tento cieľ sa zapojili i do revolúcie v rokoch 1848/49. V roku 1848 sa na uhorskom sneme podarilo docieľiť zrušenie poddanstva. V máji 1848 sformulovali Žiadosti slovenského národa. Peštianska vláda ich však neprijala a tak Štúr a Hodža založili vo Viedni Slovenskú národnú radu, ktorá viedla ozbrojené povstanie proti peštianskej vláde. Rakúsky cisár im prisľúbil splniť ich požiadavky a tak spolu s Rakúskom bojovali proti Uhorsku. Viedenská vláda uhorské povstanie potlačila, ale ich požiadavky splnené neboli, nastúpil Alexander Bach, ktorý zrušil demokratické slobody a zaviedol Bachov absolutizmus. Hodža, Hurban a Štúr boli umiestnený pod policajný dozor.

Slovenský romantizmus

Slovenský romantizmus vychádzal z toho, že chcel pozdvihnúť národné povedomie ľudu. Tématica sa obmedzila v próze na národnú minulosť a v poézii na ústnu ľudovú slovesnosť a národnú minulosť (jánošíkovská, protiturecká tematika) v próze. Hrdina takisto pochádzal z ľudu, pričom nebol z mesta, ale z vidieka u hrdinov bol odmietaný titanizmus a individualizmus, autori sa prikláňajú k Bohu, len On môže meniť to, čo sám vytvoril, s týmto však nesúhlasil Janko Kráľ (práve u neho titanizmus a individualizmus nájdeme). Žánre vychádzali z typických žánrov ústnej ľudovej slovesnosti – balada, pieseň, povesť, odmietali eposy a neprejavoval sa žánrový synkretizmus. V poézii sa používala sylabická prozódia, ktorú vypracovali štúrovci.

Sylabická prozódia

- 1) Používa sa združený rým
- 2) Zachováva sa rovnoslabičnosť veršov – izosylabizmus
- 3) V každom verši je polveršový predel
- 4) Dodržiavanie rytmicko-syntaktického paralelizmu- každý verš je práve jedna myšlienka
- 5) Bez stopového členenia
- 6) Najčastejšie sú použité dvanásť a trinásť slabičné verše

Štúrova slovenčina

Na jej tvorbe sa podieľal Štúr ale i Hurban a Hodža. Vytvorili ju na základe kultúrnej stredoslovenčiny. Pravopis, ktorý používali využíval morfológický princíp – rešpektovali pôvod a zloženie slov. V roku 1843, kedy bola táto norma slovenčiny aj kodifikovaná, im ju odobril zarytý bernolákovec Ján Hollý a

tak bola v tom istom roku na fare v Hlbokom vyhlásená za spisovnú. Prvé dielo v nej napísané je II. Ročník almanachu Nitra, ale začali v nej vychádzať i Slovenské narodné noviny.

Znaky pravopisu:

- nepoznal hlásky: ä, ĺ, y, iu
- koncovka príd. Mien stredného rodu bola –uo
-

Dielo: II. ROČNÍK ALMANACHU NITRA

- prvé dielo napísané v štúrovej slovenčine

Dielo: SLOVENSKJE NARODŇJE NOVINY

- prvé slovenské politické noviny
- vychádzali od roku 1845 do roku 1848
- písané v štúrovej slovenčine
- obsahovali literárnu prílohu OROL TATRANSKÝ

Autor: ĽUDOVÍT ŠTÚR (1815-1856)

- politik, spisovateľ, publicista, esejista
- narodil sa v rodine učiteľa v Zay-Uhrovci
- študoval v Bratislave na evanjelickom lýceu, zapojil sa tam do činnosti Spoločnosti Česko-Slovanskej, ktorá sa pod jeho vplyvom zmenila na politickú
- išiel študovať do Halle, kde sa zoznámil s myšlienkami Hegela a Herdera
- stal sa zástupcom prof. Palkoviča na Katedre reči a literatúry na Evanjelickom lýceu v Bratislave
- z lýcea ho vylúčili v roku 1837 spolu s ním odišlo aj 20 študentov pod vedením Janka Kráľa, prešli na lýceum v Levoči
- stal sa poslancom Uhorského snemu, kde presadzoval zrušenie poddanstva
- po potlačení revolúcie v rokoch 48/49 bol pod policajným dozorom
- v roku 1843 sa Štúr, Hurban a Hodža dohodli na fare u Hurbana na novej kodifikácii slovenčiny
- zomrel po nehode na poľovačke, jeho nástupcom a vodcom národného hnutia sa stal Hurban

Dielo: NÁREČJA SLOVENSKÔ A POTREBA PISAŇJA V TOMTO NÁREČÍ

- vysvetľuje tu, prečo je potrebná nová kodifikácia slovenčiny
- odpovedá neprajníkom jeho kodifikácie (Kollár)

NÁUKA O REČI SLOVENSKEJ

- gramatika štúrovej kodifikácie slovenčiny

SPEVY A PIESNE

- básnická zbierka
- inšpirácia rodným krajom, ale aj témy straty ilúzií a ideálov z mladosti

O PIESŇACH A POVESTIACH PLEMIEN SLOVANSKÝCH

- zaoberá sa ústnou ľudovou slovesnosťou slovanských národov

SLOVANSTVO A SVET BUDÚCNOSTI

- je to filozofické dielo
- Štúr tu vyjadruje svoje sklamanie z revolúcie, ktorá stroskotala, chcel pomoc od Rusov, pretože oni boli jediný Slovania, ktorý mali svoj vlastný a k tomu ešte veľmi silný štát
- táto viera v tom, že nás Rusi zachránia sa stala základom slovenskej konzervatívnej politiky v 19. storočí a politickej pasivity Slovenska
- veril, že Slovensko a Slováci vlastným utrpením vykúpia slobodu všetkých slovanských národov
- táto filozofia sa nazýva mesianizmus – viera vo vykúpenie, spásu (môžeme ho nájsť u Sama Bohdana Hroboňa)

Autor: SAMO CHALUPKA

- je najstarším štúrovským básnikom, písal iba poéziu
- písal len národnú poéziu pre ktorú sa inšpiroval z histórie, nedodržiaval však historické fakty, ale pridržoval sa skôr ústnej ľudovej slovesnosti, aby lepšie mohol zdôrazniť boj Slovákov za slobodu, idealizuje postavy a oslavuje bojovníkov za slobodu

Dielo: Básne s jánošíkovskou tematikou

- kritizuje v nich hlavne poddanstvo, majú národnobuditeľskú tematiku, sú optimistické, verí, že Slovákom bude lepšie

KRÁĽOVHOLSKÁ

- Jánošíkova družina – dvanásť hôrných chlapcov – sedí okolo vatry na Kráľovej Holi, je to kontrast ich slobody s obrazom Slovákov, na ktorých sa dejú krivdy

JUNÁK**LIKAVSKÝ VÄZEŇ**

- Jánošík je tu vo väzení Likavskom zámku
- mocnie v ňom túžba po slobode, verí, že ujde, že znovu začne bojovať proti pánom
- autor tu ukazuje Jánošíka ako obyčajného človeka bez idealizácie, ktorý bojuje za slobodu národa a keď sa mu to nepodariť verí, že príde deň keď ľud bude slobodný
- často používa motív vatry ako symbol slobody (Jánošík verí, že znova založí vatru odboja na horách atď.)

Básne s protitureckou tematikou

- poukazoval nimi na národné problémy

TURČIN PONIČAN

- Turek si privedie domov Slovenku ako pestúнку pre dieťa, zle s ňou zaobchádza, nakoniec zisťuje, že je to jeho matka, zistí, že ho ako malého chlapca zobrali Turci ešte pri jednom s prvých nájazdov, začne s matkou zaobchádzať dobre, prehovára ju, aby ostala v Turecku a žila v bohatstve, ale matka odmieta a vracia sa späť do vlasti
- cieľom básne je poukázať na vlastenectvo

BOJ PRI JELŠAVE**BRANKO**Staroslovenská tematika**MOR HO!**

Žáner - lyricko-epická báseň

- jeho najvýznamnejšie dielo
- napísal ju až po revolúcii, už nie je taká veselá, optimistická

Téma - témou je právo každého národa na slobodu a právo bojovať za ňu

- inšpiruje sa tu Šarárkovým dielom Dejiny slovanskej reči a literatúry, kde sa spomína panónsky kmeň, ktorý si podrobil rímsky cisár Konstantinus, Chalúpka pokladá tento kmeň za Slovákov

Stručný obsah - slovenskí junáci ako vyslanci národa, prichádzajú za cisárom do jeho tábora, aby od neho žiadali záruky mieru, cisár sa im smeje, vyhráza sa im, že si podmaní celý ich národ, junáci sa naňho vrhnú, napriek presile s pokrikom Mor ho! (zmenil Šafárikom zmienený pokrik Marha! – hovädo), všetci slováci zahynú

Charakteristika postáv- Slováci sú tu idealizovaní, sú mierumilovní, vlasteneckí, udatní, každý pobil 100 Rimanov, sú morálni víťazi

- Rímania sú vykreslení ako zbabelí, nafúkaní, násilní
- založené na kontraste medzi Rimanmi a Slovákmí
- porušuje sylabickú prozódii – používa 13 slabičný verš, prízvuk je vždy na prvej slabike slova, použil daktylotrochejský prozodický systém, združený rým

„A ty, mor ho! - Hoj, mor ho! Detvo môjho rodu,
kto kradmou rukou siahne na tvoju slobodu,

*a čo i tam ruku dáš v tom boji divokom:
Mor ty len, a voľ nebyť ako byť otrokom.“*

Autor: JANKO KRÁĽ (1822-1876)

- bol najromantickejší a zároveň najrevolučnejším štúrovským básnikom
- v jeho tvorbe sa prejavuje titanizmus aj individualizmus
- študoval na Evanjelickom lýceu v Bratislave, stál na čele študentov, ktorý nasledovali Štúra po jeho vylúčení do Levoče
- myslel si, že poéziou môže zmeniť svet, bol búrlivý a i jeho básne majú buričský a nespokojný charakter
- keď bolo zrušené poddanstvo chodil spolu s Rotaridesom po Slovensku a hovoril poddaným aby nerobili na panskom, zato ho zavreli a skoro popravili
- písal iba balady a básne
- jeho balady boli všeobecne založené na dvoch rozporoch – rozpor jednotlivca – okolie (čo najidyllickejšie vykreslil prírodu, okolie, aby tento rozpor čo najviac vynikol) a rozpor medzi snahou hrdinu uskutočniť veľký čin a nemožnosťou uskutočniť ho
- jeho balady sa od ľudových líšili aj v tom, že boli subjektívne, vyjadroval v nich svoje názory a pocity, príbeh bol zatlačený do úzadia, použil rozprávača v prvej osobe jednotného čísla

Dielo: Balady, kde spracoval ľudové povesť a povesti

ZAKLIATA PANNA VO VÁHU A DIVNÝ JANKO

Úvod

- autor sa stotožňuje s hlavnou postavou – Divným Jankom, hovorí, že túži po oddychu, hľadá zabudnutie, prichádza na to, že to nieje možné, ale je to možné v jeho myšlienkach, tam môže žiť, kde chce

1. časť

- opis vysnenej krajiny, potom opisuje rodinu Divného Janka a potom opis Divného Janka samého, bol nikdy neveselý, hrdý, ukrutný, divý, smelý, nikoho si nevážil, nehľadal lásku v ľuďoch, ľudia ho nenávideli, bol taký, lebo bol nespokojný zo svetom, s ľuďmi v ňom i sám zo sebou, útočisko hľadá v prírode, na brehu Váhu, ale je sám, dej sa sústreďuje na jeden deň – deň Vstúpenia – aj tento večer ide k Váhu, veľmi pochmúrny opis prírody

2. časť

- na začiatku retrospektívne rozprávanie, ako Janko počul rozprávanie starých ľudí o zakliatej panne vo Váhu, tú možno vyslobodiť len v deň Vstúpenia, s jej vyslobodením sa vyslobodí aj krajina (panna = sloboda v ústnej ľudovej slovesnosti), Janko sa ju rozhodne oslobodiť, aby prekonal samotu a nepochopenie, ale aj ostatným ľuďom aj celej krajine, dej sa vracia ku koncu prvej časti, keď sa Janko chystá oslobodiť pannu z Váhu, panna sa objaví a Janko skočí do Váhu, ale utopí sa
- prejavuje sa tu titanizmus na tom, že Janko chce oslobodením panny pomôcť sám celému kraju

3. časť

- do dediny prichádza pastier a oznamuje, že našli mŕtveho Janka, zisťujú, že Janko si neobrátil kabát, tak ako to na vyslobodenie panny bolo podľa povesti treba a preto si za svoju smrť môže sám
- Jankova smrť môže symbolizovať neúspech revolúcie a to, že umrel vlastnou vinou potom symbolizuje to, že za neúspech revolúcie si môžu Slováci sami
- časti sú oddelené aj formálne v úvode a v prvej je použitý 13 slabičný verš, v druhej 7 a 8 slabičný verš a v tretej časti je 12 slabičný verš
- romantické kontrasty sú v tomto diele hlavne medzi Jankom ako jednotlivcom a spoločnosťou, v ktorej žil ale s ktorou sa vzájomne odmietali a medzi idylickou prírodou a Jankovým búrlivým vnútrom a takisto Jankove vnútorné kontrasty

BEZBOŽNÉ DIEVKY

KRÍŽ A ČIAPKA

Balady s tematikou tragických výjavov zo života ľudu

ZVERBOVANÝ

Básne

DUMA BRATISLAVSKÁ

- zachytáva jeho odchod z Bratislavského lýcea na podporu Štúra
- stavia sa proti tým, čo chceli prekaziť rozvoj slovenského národa

OROL VTÁK

KRAJINSKÁ PIESEŇ

DRÁMA SVETA

VÝLOMKY Z JÁNOŠÍKA

- najrevolučnejšie spracovaná jánošíkovská tematika, spojil postavu Jánošíka aj vodcom proticholerového povstania na východnom Slovensku v roku 1831

Autor: ANDREJ SLÁDKOVIČ (1820-1872)

- vlastným menom sa volal Andrej Braxatoris
- narodil sa v Krupine v rodine učiteľa ako jedno zo sedemnástich detí
- študoval najskôr na lýceu Banskej Štiavnici, pracoval ako vychovávateľ v rodine Pišlových, potom študoval v Bratislave na Evanjelickom lýceu, kde sa zoznámil so štúrovcami a štúdiá dokončil v Halle
- ako kňaz pôsobil najprv v Rybároch a potom do smrti v Radváni
- nezúčastnil sa aktívne revolúcie, len si ju všímal
- po Detvanovi sa stal veľmi populárnym
- dokázal hodnotu štúrovej slovenčiny a možnosť písať v nej umelú poéziu, stal sa vzorom pre Hviezdoslava a Vajanského

Dielo: NEHANTE MÔJ LUD

MARÍNA

- cyklická básnická skladba
- narušil zásady štúrovskej poézie – sústredil sa na tému žena, láska, používa i iný verš a slohu
- nadviazal na Kollárovu Slávy dcéru
- zaoberá sa tu svojou nešťastnou láskou k Márii Pišlovej, ktorá je východiskom pre jeho úvahy na problémami ako sú vlastenectvo, morálka, mladosť, zmysel života
- svoje úvahy rozvíja na kontrastoch cit – rozum, ideál - skutočnosť
- dielo je tvorené z 291 strof, používa tu vlastnú 10 veršovú strofu bez združeného rýmu, použil vlastný rým (ABABCCDEED), nie je dodržaný RSP – veršové presahy, dodržal izosylabizmus
- používa vyšší štýl, ale s prvkami ľudového jazyka
- dielo je členené na dve časti

1. časť

- má lyricko-epický charakter
- má svoj abstraktný ideál krásy, postupne sa mu stelesňuje a prenáša do Maríny, ktorá je idealizovaná, veľmi pekná, hovorí o svojej trvalej a silnej láske k Maríne, polemizuje so štúrovcami ktorí tvrdili, že láska je nízka, že iba odoberá silu pre národný boj on tvrdil, že túto silu môže práve ešte dodať, nedelí svoje srdce ako Kollár, ale stotožňuje lásku k žene s láskou k vlasti „*Vlast drahú ľúbiť v peknej Maríne, Marínu drahú v peknej otčine a obe v jednom objímať.*“, Marína sa stále viac konkretizuje, stáva sa jednou z vidieckych dievčat, ktoré tancujú a spievajú, okolo Maríny začne poletovať motýľ – symbolizuje zvodcu, potom príde skutočný zvodca medovníkár, Marína je nútená vydať sa zaňho, aj keď ľúbi autora
- autor a Marína neubránili svoju lásku pred predajnou morálkou spoločnosti

2. časť

- reflexívno-symbolický charakter
- Marína sa mu mení na pohronskú vílu, začne ho lákať, aby skočil do Hronu, ale Sládkovič odoláva, pretože sa cíti byť viazaný láskou k vlasti, uvedomuje si, že láska je pre človeka dôležitá, ale snaží sa nájsť niečo stálejšie, nachádza duševnú mladosť, ktorá človeka núti po zmene, núti ho túžiť po kráse, v poslednej strofe hovorí „*Zmyslom ľudského života je naplniť ho krásou, a všetko krásne je večné.*“
- toto dielo bolo v jeho dobe nepochopené a neprijaté

DETVAN

- lyricko-epická skladba v piatich spevoch
- historická tematika z obdobia Mateja Korvína

1. spev – Martin

- opisy krásnej prírody na Detve
- opis hl. postavy – jednoduchého pastiera Martina Hudcovie, jeho spätosť s prírodou, na konci zabije Martin sokola, ktorý chcel zabiť zajaca

2. spev – Družina

- družina Martinových priateľov tiež pastierov, Martin sa dozvie, že sokol, ktorého zabil patril Korvínovi
- vyslobodí svoju snúbenicu Elenu z rúk zbojníkov, jedného zabije

3. spev – Slatinský jarmok

- Martin na jarmoku stretáva Korvína, ospravedlnil sa mu, že mu zabil sokola, Korvínovi sa zapáči, lebo je smelý, otvorený, keď sa Korvín dozvie, že Martin zabil ešte aj zbojníka daruje mu koňa aj s kantárom

4. spev – Vohľady

- preoblečený Korvín išiel vyskúšať Elenu, či je verná Martinovi, snažil sa ju zviazať, ale nedala sa

5. spev – Lapačky

- obraz verbovania na vojnu
- Martin vstupuje do Čierneho pluku, ale za podmienky, že si môže zachovať príslušnosť k národu (vrkoče, kroj, valašku), Korvín mu to dovoľí
- dielo je o vývoji dedinského pastiera na bojovníka
- používa tú istú desať veršovú strofu ako v Maríne
- Martin aj Elena sú ľudové postavy, autor neustále pripomína, že sú z ľudom spriaznené, v nich zobrazuje všetky hodnoty vlasti a ľudu
- Martin je ideálom slovenského junáka, mocný, spravodlivý, verný, milujúci
- Elena je ženská, ale hrdá, verná, milujúca, ideál Slovenky
- Elena sa od Maríny líši hlavne tým že je konkrétnejšie vykreslená a menej idealizovaná
- vyzdvihol hodnoty Slovákov

Autor: JÁN BOTTO (1829-1881)

- tvoril až po revolúcii, preto má jeho tvorba smutný (elegický charakter)
- na rozdiel od väčšiny štúrovcov nebol kňaz, ale zememerač
- písal hlavne balady
- používa v nich často zvukomalebnú, stupňovanie deja pomocou dialógou, využíva ľudovú reč, obrazy z prírody, nepoužíva veľmi kontrasty
- tvrdí, že pravda a spravodlivosť raz zvíťazia, len treba zostať verný národu, ak je vernosť porušená nasleduje trest

Dielo: ŽLTÁ EALIA

- balada o mužovi, ktorý vstáva z hrobu, aby pripomenul svojej žene prísahu vernosti, ktorú veľmi skoro po jeho smrti porušila, jeho žena Eva od strachu zomiera, na jej hrobe rastie žltá ľalia, ktorú stále páli trnie, preto stále počuť jej žalostný nárek

MARGITA A BESNÁ

- starý pltník na váhu rozpráva povest' o mladej vdove, ktorá sa túži vydať, nápadníkom sa ale viac páči jej pastorkyňa, vdova ju zo žiarlivosti vrhne zo skaly do Váhu, pod farchou svedomia následne skočí aj sama

CTIBOR

SMRŤ JÁNOŠÍKOVA

- lyricko-epická skladba v deviatich spevoch a predspev
- pocity rezignácie a sklamaní po neúspešnej revolúcii
- zaoberá sa tu zľapaním, väznením a popravením Jánošíka, nie jeho skutkami, a následne situáciou na Slovensku po jeho smrti

Predspev

- spôsobom alegórie (obrazným vyjadrením) posíla svoje verše po slovenskej krajine, ale zároveň sa obáva, že krajina je zakliata a jeho dielo nenájde odpoveď

1. spev

- Jánošíkova družina sedí okolo vatre, veľmi farebne vykreslené, postupne obraz temnie, vatra sa mení na plamienok, ten symbolizuje aktivity štúrovcov

2. spev

- zľapanie Jánošíka kvôli zrade, pesimistický charakter

3. spev

- Jánošík je vo väzení, prichádza k nemu duša jeho milej, žalosťne sa s ním lúči

4. spev

- najpochmúrnejší spev, Jánošíkove predsmrtné úvahy, jeho sen o slobode a voľnosti

5. spev

- precitá, uvedomuje si skutočnosť, myslí na národ, hovorí, že všetko robil preto, že ho trápilo rozpoloženie ľudu, verí však, že právo a spravodlivosť zvíťazia a že národ dosiahne slobodu vďaka silnému vodcovi

6. spev

- pokračovanie úvah zo 6-teho spevu, túžba po slobode nikdy nevyhasne, modlí sa za ľud

7. spev

- Jánošíkova smrť, lúči sa zo Slovenskom, po jeho smrti za ním smúti príroda, ľud sa díva mlkvo, symbolizuje to neúčasť ľudu na revolúcii

8. spev

- obraz Slovenska po smrti Jánošíka, Slovensko pripomína zakliatu krajinu, Jánošík sa postupne dostáva do povestí

9. spev

- po smrti sa Jánošík ožení s kráľovnou víl (symbol slobody), symbol toho, že neskôr sa jeho odkaz splní
- v diele je množstvo kontrastov túžba po slobode - väzenie,

Autor: JOZEF MILOSLAV HURBAN

- písal len historickú prózu
- vydával Almanach Nitra
- jeho zásluhou vychádzal najstarší literárny časopis – Slovenské pohľady
- napísal aj Štúrov životopis

Dielo: OLEJKÁR

- historická povest' z obdobia Matúša Čáka Trenčianskeho, toho však vykreslil ako uvedomelého Slováka, takže skreslil históriu
- veľa romantických znakov – boj dobra a zla, tajomstvá, tragický záver, motív lásky, vášne, pomsty, intrigy
- reč je priveľmi poetická

Autor: JÁN KALINČIAK

- najlepší štúrovský prozaik, smeruje k realizmu
- venoval sa literatúre aj ako vede, bol aj kritikom
- nesúhlasil v niektorých veciach zo Štúrom,
- nechcel vychádzať z ústnej ľudovej slovesnosti
- písal historické povesti, ale nepridával k nim žiadne prvky vlastenectva, ani harmonický koniec
- nedelil ľudí na národovcov a zlých, išlo mu iba o ľudí ako takých

Dielo: REŠTAURÁCIA

- humorno-satirická próza zo začiatku 19. Storočia
 - ide o situáciu pri stoličných voľbách a kortešačkách (hostiny na získanie voličov), bojujú tu dve rodiny – Bešenovci a Potockovci, o to, kto z nich získa úrad vicišpána, situáciu komplikuje láska Aničky Bešenovskej k príbuznému Bešenovcov Štefanovi Levickému, Bešenovský mu sľúbil, že mu Aničku dá, ak sa Štefan stane vicišpánom, pretože neveril, že to je možné, Štefanov strýko mu úplatkami, intrigami a podvodmi pomôže k úradu zástupcu vicišpána, ktorým sa stal Potocký, Bešenovský nakoniec dcéru Štefanovi dá
 - je to obraz zemanstva tých čias, ktoré je zanikajúcou spoločenskou vrstvou
 - na dokreslenie postáv používa jazyk – postavy používajú príslovia, porekadlá, latinské výrazy, frazeologizmi, ale nehovoria k veci
- jazykom dosiahol humornosť diela

9. Romanizmus vo svetovej literature (1789-1848)

- obdobie medzi dvoma revoluciami je obdobie prechodom medzi feudalizmom a stale silnejším kapitalizmom
- veľký rozvoj vedy a techniky
- prienik kapitalizmu
- nespokojnosť s politickými pomermi prináša vlnu revolúcií
- silnejší nacionalizmus a liberalizmus
- silnejšia moc peňazí prináša problémy, ako vykorisťovanie a rozpad starých hodnôt
- romantizmus vznikol ako reakcia ľudí, znechutených dobou
- autori sa utiekali do svojej fantázie, chceli vidieť svet iný, ako bol, je opakom predchádzajúcich období, prechod k iracionalizmu, idealizácii skutočnosti, je víťazstvom citu nad rozumom
- sentimentalita
- autori nemuseli byť vzdelaní, išlo o to aby boli talentovaní

Znaky romantizmu

- 1) Diela zachytávajú subjektívny pohľad autora na svet, autor zväčša býva rozprávačom v prvej osobe
 - 2) Postavy sú idealizované, nevyvíjajú sa, sú z nižších spoločenských vrstiev
 - 3) Jazyk je nediferencovaný, patetický, poetický
 - 4) Autori čerpajú z histórie, ústnej ľudovej slovesnosti, národnej histórie
 - 5) Diela obsahujú kontrasty
 - 6) V dielach sa odohráva boj dobra a zla
 - 7) Základným konfliktom je boj medzi snom a skutočnosťou
 - 8) Vznikali nové žánre, ktoré boli kombináciou žánrov už existujúcich – žánrový synkretizmus
 - 9) V poézii bol hlavný hrdina autoštylizáciou autora (napr. J. Kráľ – Zakliata panna vo Váhu a divný Janko)
 - 10) Hrdinovia chceli zmeniť svet, mali pocit, že to dokážu vlastnými silami – titanizmus hrdinov
 - 11) netvorila sa drama
 - 12) revolucionarizmus
 - 13) zidealizovaný hrdina z najnižšej vrstvy
 - 14) prírodnopsychologický paralelizmus
- rozdiel medzi slovenským a svetovým romantizmom
 - vo svetovom romantizme bol hrdina silný individualista, sturovci však využívali kolektívneho hrdinu
 - **VICTOR HUGO**
 - **CHRAM MATKY BOŽEJ V PARIZI**
 - **BEDARI**
 - rozsiahla romanová skladba, zobrazuje životné osudy trestanca
 - základná myšlienka : nespravodlivosť spoločenských zákonov
 - **CROMWELL**
 - drama, ktorej úvod sa stal manifestom romantizmu
 - **JOHAN WOLFGANG GOETHE**
 - členom hnutia Sturm und Drang
 - je to nemecké literárne hnutie, zamerané proti aristokratickému klasicizmu, proti osvietenstvu, zdorazňovalo tvorivú slobodu osobnosti, odmietanie konvencií a predsudkov

- uprednostňovanie citu a vášne pred intelektualizmom a racionalizmom
- básnik, prozaik a dramatik
- **UTRPENIE MLADÉHO WERTHERA**
 - román písaný formou listov
 - autobiografické črty
 - hlavný hrdina spácha samovraždu
- **FAUST**
 - veršovaná tragedia
 - doktor Faust v túžbe po poznaní predá svoju dušu diablovi Mefistofelovi
- **FRIDRICH SCHILLER**
 - básnik, dramatik, prekladateľ
 - člen Sturm und Drang
 - **WILLIAM TELL**
 - veršovaná drama
 - zobrazuje boj švajciarskeho ľudu proti habsburgovcom
- **GEORGE GORDON BYRON**
 - revolučný romantik
 - svojou rozorvanosťou ovplyvnil európsku literatúru
 - jeho otec pijan, matka nervovo labilná
 - krivá, žil len vo svete kníh a snov
 - zomrel keď pomáhal gréckym bojovníkom v boji
 - založil tzv. odrodu romantizmu – byronizmus, ktorý je charakteristický sporom hrdinu so svetom a osamoteným bojom proti tyranom a svetobolom
 - **CHILDE HEROLDOVA PUT**
 - romantický epos, ktorý obsahuje autobiografické črty
- **PERCY BYSSHE SHELLEY**
 - zblížil sa s byronom
 - drama Odputaný Prometheus
 - proroctvo o nevyhnutnom páde tyranov a o oslobodení ľudstva
 - priniesol tzv. titanizmus
 - hrdy vzdor jedinca proti vyššej moci
- **MICKIEWICZ**
 - zúčastnil sa hnutia mládeže, ktorá sa usilovala o poľsku samostatnosť
 - bol poslaný do vyhnanstva do Ruska
 - zoznámil sa s Puškinom
 - dielo **KONRAD WALENROD**
 - historický epos
 - hrdina sa zriekol osobného šťastia len aby svojou smrťou mohol prispieť svojej vlasti - Litve

10. Slovenska drama do 20. storocia

- spomenut všetky znaky dramy + pojmy
- slovensko nema staroveku literaturu
- v stredoveku bola drama v uzadi, tvorba len mysterii
 - nabozenskych hier, ktore sa hravali v kostoloch, alebo pred kostolmi v case vianoc a velkej noci
- v stredoveku sa rozsirilo jarmocne divadlo
 - na trhoviskach predvadzali jednoduché vyjavy z bezneho zivota
- skolske hry
- humanizmus a renesancia
 - nastupuje alzbetinske divadlo
 - neobmedzenost casu, deja a tem
 - v slovenskej drame prekvitali latinske humanisticke skolske hry s vychovnym cieľom
 - cerpali z biblie, antiky a historie
 - predstavitelia – Pavol Kyrmezer
- v baroku sa drama dostava do uzadia
 - vacsinou len skolske hry a hry s biblickou tematikou
- klasicizmus
 - **Jan Chalupka**
 - starsi brat Sama Chalupku
 - ovladal 10 jazykov
 - objektom chalupkovej spolocenskej kritiky a nevycerpateľnym pramenom komickosti vsetkych jeho hier je ludska hlupost, obmedzenost, malomestiacke prospecharstvo, neuprimnost, opicenie sa po cudzich vzoroch
 - KOCURKOVO (len aby sme v hanbe nezostali)
 - satiricka komedia, fraska, v 3 dejstvach, napisana slovackizovanou cestinou
 - zameral sa proti odnarodnovaniu, obmedzenosti a zaostalosti malomestskeho prostredia
 - autor zobrazil 3 spolocenske vrstvy malomesta
 - vrstva zemanov, symbolizuje ju pan z chudobnic, ktory posobi ako cirkevny a skolsky inspektor. polovzdelanec, ktory zije so svojim synom, slovak, ale slepo obdivuje madarov a ich rec, ktoru pouziva, ale neovlada
 - vrstva remeselnikov – predstavuje ju majster tesnosil a jeho rodina, kritizuje ich ze dusevne nenapreduju a nerozvijaju kvalitu svojej prace. tesnosil je odrodilec a manzelka intriganka
 - inteligencia – predstavuje ju ucitel Sloboda, je vzdelany, optimisticky a vtipny, zbehly v cudzich jazykoch, odmieta odnarodnovanie. v druhom dejstve recituje verse zo slavy dcera. prva literarna poslava, ktora hrdo manifestuje svoj povod
 - **Jan Palarik**
 - posobil v maticnom období
 - spolupracoval s maticou slovenskou
 - zucastnil sa na zalozeni novej skoly, ale prestal s nou spolupracovat
 - posobil ako vydavatel, publicista
 - znaky:
 - pomocou dramatickej tvorby chcel podporit cinnost divadelnych ochotnicky kruzkov, ktore prispievali k rozvoju narodneho a spolocenskeho zivota

- pisal komedie, ktoré boli založené na omyloch, zamene postáv, komika v nich pramenila zo slovných skomolenín
- cez smiesne prechádzal k etike
- **ZMIERENIE ALEBO DOBRODRUŽSTVO PRI OBZINKOCH**
 - veselohra z prostredia vidieckej slachty
 - povab mladosti
 - situácia komika
 - ľudový spev a tanec vytvárajú v rozpore so skutočnosťou ilúziu spoločenskej harmonie
 - myšlienka: spoločenské a národné zmierenie slachty a ľudu
 - svadbou pomaďarčených Slovákov a Slovincov načrtol slovensko-maďarské zmierenie
- **Jozef Gregor Tajovský**
 - 2. vlna realizmu (záč. 20. storočia)
 - oslobodil podobu dramatickej hry od povinnosti moralistického hlasania v seludských pravdách, očistil ju od zvyškov folkloristickej ozdobnosti a dekoratívnosti
 - analyzoval dušu človeka
 - kredo tajovského tvorby: dušu ľudí hľadať, nie kroj opisovať
 - **STATKY ZMATKY**
 - sociálna drama
 - 4 dejstvá
 - názov vyjadruje hlavnú myšlienku – majetky spôsobujú zmatky v medziludských vzťahoch
 - príbeh sa odohráva na slovenskej dedine
 - dej je rámčovaný vianočným obdobím
 - epický čas hry je 1 rok
 - vystavbovým prvkom sú konfrontačné dialógy
 - používa expresívu, narečové slova, hovorový štýl
 - často sú frazeologizmy
 - používa jednoclenné vety s citovou angažovanosťou
 - hra bola napísaná v 1909
 - zobrazuje realisticky vzťahy ľudí a majetkové pomery na dedine
 - Zuzka sa na záver rozhodne, že bude vychovávať dieťa ako slobodná matka – priniesol nové
 - hlavné postavy: Durko Lavko, Zuzka Kamenská, negatívni Palcikovci

11. SVETOVA DRAMA DO 20. STOROCIA

- drama je literarny druh, ktorý ma dej
- je určená pre javiskové spracovanie
- delí sa na dejstvá a scény a vystupy
- fázy dramatickeho diela
 - expozícia – úvodná časť
 - kolízia – zápleтка
 - kríza – konflikt medzi hlavnými postavami, vyvrcholenie
 - peripetia – nečakany dejový obrát
 - katastrofa – riešenie konfliktu, rozuzlenie
- **POJMY**
 - replika – prehovor jednej postavy v texte
 - monológ – rozprávanie jednej postavy
 - dialóg – rozhovor dvoch postav
 - scénické a charakterové poznámky – poznámky určené len pre hercov, ktoré detailnejšie vykresľujú situáciu
 - **dramatické zánre**
 - trágédia - hra s významným obsahom, hrdina sa dostáva do konfliktu so silami, ktoré sú silnejšie ako on
 - komédia – hra predstavujúca skutočnosť tak, že postavy a ich konanie je v karikatúrnej podobe
 - veselohra – názov pre novodobú komédiu, obvyčajný človek sa dostáva do smesných situácií bez vlastného pricinenia
 - činohra – zánre, v ktorom sa prelína trágédia a komédia, zobrazuje charakter hrdinov, nastoľuje aktuálne otázky zo spoločenského života, využíva hovorové prvky a náhle dejové zvraty
 - fráska – súvisí s náboženskou a morálnou tematikou, hra rieši problémy, ktoré sami o sebe vyvolávajú smiech u diváka. štýl hry je nízky, často až vulgárny, doraz sa kladie na repliku
 - opera – spojenie dramatickeho textu s hudbou
 - opereta – strieda hovorený a spievaný text
 - muzikál – spája hovorené slovo, spev, hudobné a tanecné prvky
 - melodráma – hovorené slovo sa vyznačuje sentimentálnym ladením
- **ANTICKÁ DRAMA**
 - veľmi rozšírená
 - hrávala sa pri príležitosti osláv boha Dionýza v prírodných amfiteatroch
 - jedna hra trvala 8-12 hodín
 - vyšší zánre – trágédie, mohli sa zúčastniť len muži
 - ženy prichádzali cez prestávky keď sa hrali komédie
 - komédia – priniesla odlahčené spoločenské témy, využívala sa satira, úzko spojená s politickým životom atén
 - herci boli vždy muži, ktorí používali masky, chodúle
 - okrem herca tam vystupoval chor, ktorý tancoval a spieval a mal za úlohu zdorazňovať hlavnú myšlienku hry

- jednota miesta, casu a deja
 - dej prebiehal od rana do vecera
 - dej bol priamociarny bez vedlajsich dejovych linii
 - dej sa odohraval na jednom mieste alebo v jednej oblasti
 - **PODROBNEJSIE – ANTIGONA A O HRNCI**
- **STREDOVEKA DRAMA**
 - drama v uzadi
 - hrali sa najme mysteria a pasiove hry
 - namety z biblie a liturgicke casti
 - neskor sa preniesli do skol a boli to skolske latinske hry
- **HUMANIZMUS A RENESANCIA**
 - rozvoj dramy
 - drama dosiahla svoj vrchol v takzvanom alzbetinskom divadle
 - hlavny predstavitelia
 - **SHAKESPEARE**
 - neobmedzenost tem, casu a miesta
 - obraz pozemskeho zivota, kladnych i zapornych vlastnosti ludi
 - hrdinovia su silni jednotlivci, sami su si strocami svojich osudov, nevzdavaju sa svojich idealov
 - postavy zien samostatne rozhoduju o svojom zivote
 - pricinou tragedie je ludska vasen alebo nahoda
 - komicke prvky nie su oddelene od tragickych
 - versovany jazyk je pouzivany aristokraciou a vyssimi spolocenskymi vrstvami prozou rozpravaju najnizsie vrstvy
 - **PODROBNEJSIE – HAMLET**
- **BAROK**
 - drama v uzadi, hravali sa skolske hry
- **KLASICIZMUS**
 - navrat k antike
 - prisne dodrzivanie aristotelovej zasady troch jednot – miesta, deja a casu
 - prisne dodrzivanie kompozicie – expozicia, kolizia atd.
 - **novinka – zeny mohli posobit uz ako herecky**
 - pribudla postava rezonera – dej komentoval a posuval dalej
 - tragedia je vyssim zanrom, ale skutocnost lepsie odrazali komedie
 - tragedia:
 - **PIERRE CORNEILLE**
 - versovana tragedia CID
 - **JEAN RACINE**
 - tvorca psychologickkej tragedie – FAIDRA

- namety cerpali z antiky
- komedie:
 - **MOLIERE**
 - francúzsky dramatik, herec
 - písal odvážne satirické veselohry, frasky a zápletkové a charakterové veselohry
 - zosmiešňoval pokrytectvo, slachtické povýšenectvo, moralku a cirkev, lakomosť, ulisťnosť, svätuskárstvo a pokrytectvo
 - **MIZANTROP** - komédia
 - odlúd, ktorý nenávidí ľudí a stráňa sa ich
 - kritika slachty
 - **LAKOMEC** – podrobne
 - hlavná myšlienka – peniaze deformujú ľudské vzťahy
 - využíva situáciu, slovnú i pohybovú komiku
 - jednota miesta, času, deja
 - hra je však písaná v próze, čo odporovalo vtedajšiemu klasicistickému vkusu
 - výrazná psychologická kresba postáv
 - postavy: **HARPAGON** – lakomec, **ELIZA** – dcéra, **CLEANT** – syn
- **PREROMANTIZMUS A ROMANTIZMUS**
 - nedodržiavanie klasicistických zásad
 - + znaky romantizmu
 - **JOHAN WOLFGANG GOETHE**
 - tragedia **FAUST**
 - veršovaná, vznikla na základe povesti
 - vyjadruje sa k otázkam ľudskej existencie
 - spracováva vedecké, filozofické, politické a etické názory svojej doby
 - poézia sa strieda s prózou
 - zmes tragických a komických prvkov
 - nie je to klasickou divadelnou hrou, ale skôr romantickou básňou
 - včlenené sa strieda s nízkym
 - citové úseky sa zrazujú s racionalistickou meditáciou
 - **FRIDRICH SCHILLER**
 - dramy: **Panna Orleanská**, **Zbojníci**, **Uklady a láska**, **Mária Stewartová**
 - najvýznamnejšia – **WILLIAM TELL**

- versovaná drama
- boj proti habsburgovcom v 14. storočí
- legendárny William Tell musí zostreliť jablko z hlavy vlastného syna
- nakoniec zabil tyrana Geslera a ľud pod jeho vedením v národnom povstaní vyhnať tyranov a vydobyl si slobodu
- **REALIZMUS**
 - nebral námety z minulosti, ale z vtedajšej súčasnosti
 - snaha vystihnúť všeobecný charakterový typ – typizácia
 - kritická analýza nedostatkov
 - **GOGOL**
 - **Revizor**
 - satirická komédia
 - **ČECHOV**
 - zakladateľ lyrickej a psychologickkej drámy
 - vo svojich dielach zobrazoval priemerných ľudí, ich zdanlivo všedný život
 - z jeho diel dýcha melancholia – smiech cez slzy
 - vrchol ruského realizmu
 - **ČAJKA**
 - **UJO VANA**
 - **3 SESTRY**
 - **VISNOVÝ SAD**
 - v dramach sa zamysľa nad zmyslom života ruskej inteligencie v predrevolučnej dobe
 - hry sú z prostredia statkárskych sídel
 - dôležitú úlohu zohrávajú: rozlúčka, postava lekára, postavy veľmi starých sluhov, vydaj šľachtických sľecien pre majetok, krízový moment – nedostatok peňazí, neschopnosť či nechutť inteligencie podnikat, rozhovor v ktorom postava presadzuje svoj osobný záujem bez ohľadu na partnerov – dialóg sa mení na monológ
 - **LYRICKÁ DRÁMA**
 - charakteristický je pre ňu potlačený dej, veľký patos, emocionálnosť, dramatickosť a tragika
 - zobrazované sú: ľudia z vyššej spoločnosti, vidiecka inteligencia, výrazný monológ

12. PRVA VLNA SLOVENSKEHO REALIZMU (1880-1900)

- v roku 1874 boli na prikaz vlady zrusene vsetky 3 slovenske gymnazia a az do 1918 neexistovala jedina slovenska stredna skola
- v roku 1875 bola zrusena aj matica slovenska
- socialna bieda ludu narastala
- povolene telesne tresty
- na dedine sa vzmahala bieda, hlad a choroby
- SNS sa orientovali na Rusko, boli politicky pasivni
- mladsie generacie to kritizovali
- 1882 zalozeny spolok Detvan v Prahe
- vznik zenskeho spolku Zivena
- silna madarizacia, hromadne vystahovanie do USA
- 1. vlna slovenskeho realizmu – nazyva sa aj opisny
- ZNAKY:
 - POEZIA:
 - dominuje sylabotonicky versovy system
 - versovy system s ustalenyim pocetom slabik a rovnakym umiestnenim prizvukov vo versi
 - stopy: daktyl, trochej, jamb, ostatne stopy – spondej
 - vyuzivany presah
 - nezhoda medzi rytmickeym a vetnym clenением versov
 - FORMA: velke lyricke cykly a lyricke epicke skladby
 - PROZA
 - zaner – kresba, crta, poviedka, novela, besednica, roman
 - temy – opisovani sucasnosti, materialneho bohatstva, podnikatelskej cinnosti, vypocitavosti, manzelstva, alkoholu, dedinske tematiku, ale nesiahali na tabuizovane temy, videli len cistotu, neskazenost slovenskeho ludu a tym sa snazili pozvniest slovensky narod
 - pohlad na skutocnost je vonkajsi, bez preniknutia do hlbky
 - zobrazenie zemianstva a jeho ulohy v spolocnosti
 - propagacia slovinciny
 - orientacia na hovorovy jazyk
 - drama je v uzadi
 - SVATOZAR HURBAN VAJANSKY

- SUCHA RATOLEST
 - roman
 - hlavná postava Stanislav Rudopolský v závere súhlasí, aby jeho zemiansky rod prestal byť suchou ratolestou na strome slovenského národa a zapojí sa do národného života
 - rozpravac i postavy hovoria kultivovanou rečou s cudzími slovami
 - 3. román v histórii Slovenska
- básnická zbierka Tatry a more
 - nou debutoval
 - námety zo slovenskej mytológie
 - cyklus listov
 - epické rozprávky o hrdinstve černoohorského národa
- SPOD JARMA
- VERSE
- LETIACE TIENE
 - novela čo zobrazuje upadok zemianskych rodín
- MARTIN KUKUCIN
 - zoznámil sa s darwinizmom, tolstojizmom a ruským realizmom
 - študoval medicínu v Prahe
 - pracoval ako lekár na ostrove Brač
 - neskôr odišiel do Južnej Ameriky
 - pôsobil medzi chorvátskymi vystažovalcami v Chile
- RYSAVA JALOVICA
 - poviedka
 - zobrazuje závažné témy tej doby
 - alkoholizmus
 - milosrdenstvo
 - súcť
 - dej je groteskno-humoristický, dynamický
 - mená postáv, dialógy a situačná komika dodávajú dielu komickosť
 - autor využil rozprávkovosť castí, keď sa opitému krtovi pri návrate do rodnej dediny prihovarajú neživé predmety a v závere keď sa vyberie do sveta ďaleko ďaleko
- NEPREBUDENÝ
 - poviedka

- MLADE LETA
 - novela zo studentskeho prostredia
- DOM V STRANI
 - roman
- KED BACIK Z CHOCHOLOVA UMRIE
 - humoristicka poviedka plna paradoxov, v ktorej autor poukazuje na tragikomickost zemianskej spolocenskej vrstvy
 - nevyrazna dejova linia
 - doraz na opis prostredia a charakteristiku hlavných postav na ktore sa diva s ironickým nadhľadom
 - využíva hyperbolu, slovný a situacný humor a protiklady
 - poukazuje na neuzitocnosť a spoločenskú smiesnosť zemanov
 - Kukucin hlavné postavy charakterizoval menom – DOMANICKÝ – človek ktorý doma nič nemá, TRAVA – prispôbivý človek ako tráva vo vetre
- PAVOL ORSZAGH HVIEZDOSLAV
 - narodil sa vo Vysnom Kubine v zemianskej rodine
 - pôsobil v Dolnom Kubine, kde zomrel
 - debutoval utlúkou knižkou veršov – BASNICKE PRVIESENKY JOZEFA ZBRANSKEHO – venoval Andrejovi Sladkovicovi, ktorého obdivoval
 - najprv básnil v maďarcine, neskôr v nemčine, nakoniec však výlučne v slovenčine
 - jeho diela delíme na lyriku, epiku - epiku na kratku a dlhú, dramu
 - typická pre neho je **inverzia**
 - prehodeny slovosled
- LYRIKA
 - SONENTY
 - KRVAVE SONENTY
 - reakcia na prvú svetovú vojnu
 - vinu nedáva ľuďom, ale egoizmu vládcov a vládu
 - v závere privoláva mier
 - STESKY
 - DOZVUKY
 - PRECHADZKY JAROU
 - PRECHADZKY LETOM
 - LETOROSTY

– EPIKA

– HAJNIKOVA ZENA

- lyricko epicka skladba
- sklada sa z 18tich spevov
- je postavena na kontraste lud – slachta, svet kastielov – svet chalup
- oslava oravskej prirody
- priroda je sucastou deja, predznamenuje priebeh nasledujucich udalosti (prirodnopsychologicky paralelizmus)
- sucastou kompozicie su basnikove reflexie a piesnove vložky
- dielo ma dynamicky dej bez odboceni
- v postave Artusa Vilaniho zobrazil demoralizovanu vrstvu zemanov, ich egoizmus, zhyralost, zahalku, neschopnost prijat odmietnutie
- je paralela medzi lovom na jelena a Artusovym lovom na Hanku
- Artus o zenach : „Rad polujem na tuto zver.“
- na priebehu lasky Miska Cajku a Hanky autor zobrazil moralnu silu, cestnost, priamost a statocnost obycajneho ludu
- obe postavy su typicke realisticke charaktery, maju vlastny vnutorny svet a vyvijaju.
- v diele sa nachadzaju romanticke prvky – priroda, bohate opisne a reflexivno-lyricke vsuvky a mocny citovy zivot hrdinov
- realisticke prvky – uloha slachty v narodnom spolocenstve
- detailne zobrazenie niekterych predmetov
- obsah –
 - expozicia - oboznamenie s prostredim a hlavnymi postavami, v prvych styroch spevoch sa zoznamuje s hajovnou ukrytou v lese, stoji tam ako pevny hrad, ochranuje ju sama priroda, vrchy a mocne stromy, stary hajnik Cajka zomrel a jeho syn Misko sa rozhodol ist do kastielu poziadat o tuto sluzbu, Pan Vilani (stary) sa sprava povysene, ale na miesto ho prijal. Spokojny Misko mal krasny domov a mohol si dovoliť poziadat o ruku dievca, ktore sa mu pacilo. Rodicia suhlasia, priroda vita Hanku, mladu pani Cajkovu.
 - kolizia – uvadza dej do pohybu. V troch spevoch opisuje nedelu, ked sa vyparadeni Cajkovci vyberu do kostola. Hanku si vsimne Artus (vlicie oci). Misko a Hanka si vyznavaju lasku v lubostnej piesni. Hviezdoslav obvinuje panov z lahostajnosti k jednoduchym ludom, ktorí nie su taki hlupi, len nemaju moznost rozvijat svoje schopnosti. Artus v lese prekvapi hanku, ktora pociti strach. Artus sa dobije do horarne, Hanka zamkne a nepusti ho. Miskovi nic nepovie.
 - kriza – zrazka medzi hlavnymi postavami. Deviaty spev. Pani zorganizuju polovacku, Artus ponizi Miska verejnou fackou a prikaze mu aby prenasledoval jelena desatoraka. On sa zatiaľ vyberie do hajovne, kde Hanka v obrane svojej zenskej cti

Artusa zabije. Misko tusi nieco zle a bezi domov, zaprisahava svoju zenu aby mlcala a vinu zoberie na seba

- peripetia – 10. a 11. spev. Misko caka vo vazeni na sud, Hanka zije u rodicov, ktorí jej vycitaju muzov cin. Ona to neunesie a pomiatne. Tula sa po okoli a jej matka od zialu zomiera. Po roku nastava posledny den sudu, Misko stale brani Hanku ale ona vtrhne do pojednavacej siene a prizna sa. Sudca nikoho neodsudi, povedal ze Boh to uz rozsudil (tym ze sa Hanka pomiatla)
- katastrofa – posledne spevy. Miskov zivot s pomatenou Hankou je tazky, preto ju nabucha. Ked sa narodi syn, tak sa vyzdravie a ziju stastne. Stary Vilani im odpusti, ked mu Misko zachrani v burke zivot.

13. Druha a tretia vlna slovenskeho realizmu (prva polovica 20. storocia)

- prvu a druhu vlnu ovplyvnila maďarizacia – rakuskouhorskou
- tretia vlna sa radí do medzivojnovej, demokratickej československej
- v druhej vlne autori nadviažu na kritický realizmus
- ZNAKY:
 - POEZIA:
 - jazykovo gramatická zložka sa zjednodušila
 - témy básní – vnútorný citový život lyrického subjektu
 - PROZA:
 - záujem o vnútorný život človeka
 - zameranie sa na jeho situáciu
 - úsilie analyzovať skutočnosť
 - neprikraslený obraz najnižších ľudových vrstiev
 - prenikanie do psychiky jednotlivca
 - citová drama z nesplnených túžob
 - ozívajú ju ľudová recitácia, realistické charaktery
 - konflikt blízkej aktuálnej skúsenosti zo života
 - BOŽENA SLANCIKOVÁ – TIMRAVÁ
 - narodila sa v rodine evanjelického farára
 - pôsobila ako učiteľka v materskej škole
 - mala existencné problémy, lebo bola slobodná a honoráre za tvorbu boli len symbolické
 - niekoľko mesiacov bola spolocníčkou Pavly Országhovej
 - ZNAKY:
 - dominuje psychologická spoločensko analytická poviedka
 - zobrazuje život na dedine neuprosne pravdivo
 - opisuje zložité ženské postavy, oproti ktorým zobrazila chlapov ako sebavedomých málo imponujúcich slabochov, zobrazuje duševný svet ženy a jej myslénkové pochody
 - odromantizovanie lásky
 - rozobera profil vidieckej inteligencie
 - vnútorný monológ postav je často oveľa dramatickejší ako vonkajšie dianie v diele – vytvorila moderný vnútorný monológ

- jej hrdinky prechadzaju procesom od iluzie cez deziluziu az k rezignacii a vitazstvu nad sebou
- jej tvorbu delime na poviedky zo zivota dedinskeho ludu
 - **TAPAKOVCI, NA JEDNOM DVORE**
 - podrobne
 - kriticka poviedka, zivot 16 clennej rodiny tapakovcov v jednom dome, ktorý ma len jednu izbu
 - ziju tam presne tak, ako ich stari rodicia
 - autorka kritizuje ich zabezpečenie, nevzdelanosť, pasivitu
 - jeho názov sa stal symbolom zatuchnutého dedinského konzervativizmu a lenivosti
 - 2 konflikty – konflikt Tapakovci – Ila a vnútorný konflikt – tragedia Ance
 - v diele stojí v protiklade chlpská tapakovská neschopnosť a dve ženy – Ila kralovna a Anca zmyja
 - sú kontrastne vykreslené, Ila chce zmeniť zaostalý spôsob života v rodine, je vzdelanejšia ako ostatní, nakoniec odchádza z domu a snaží sa žiť lepšie
 - jej muž Palo Tapak nakoniec odíde za ňou z domu
 - anca je najtragickejšou postavou v tvorbe autorky. Vo vnútri je citlivá, nezná, ale jej osobné neschopenstvo ju robí zavistlivou, hádavou a drsnou
- poviedky a novely zo života vidieckej inteligencie
 - **ZA KOHO IST, BEZ HRDOSTI**
 - podrobne
 - poviedka s lástobnou tematikou
 - dievča z mesta sa chce stať učiteľkou, ale v meste ju nikto nechce, ide teda na vidiek a tu sa rozhoduje medzi učiteľom a jeho pomocníkom. Nakoniec si vyberie učiteľa, v jej živote sa však nič nemení, je sklamaná.
 - dievča je vykreslené ako prefikane, inteligentne, cielavedomé, čiastočne autostylizácia autorky, lebo kona pod vplyvom rozumu
 - učiteľ a pomocník sú jej protipóly
 - konflikt vzniká z túžby vydať sa, dievča charakterizuje len cez vnútorné monology, chlapcov len vonkajším opisom
 - rozpráva v 1. osobe
- poviedky a novely s témou vojny
 - **HRDINOVIA**
- práca s autobiografickým materiálom
 - **SKUSENOST**

- romanova novela
- spracovava autenticky zazitkovy material z jej pobytu v Dolnom Kubine kde pracovala ako spolocnicka u bohatej vdovy
- opisala svoje sklamanie z pokryteckej dvojtvarnosti panej navonok vazenej poprednej damy, v sukromii banalne malichernej a obmedzenej tyranky, ktorej jedinym zamestnanim je ciatanie bulvarnych romanov v madarcine
- sarkasticky zobrazila pomery v narodne orientovanej spolocnosti
- vystupuju tu postavy – Basnik Javor (Hviezdoslav), Vilinsky (Vajansky)
- divadelne hry
 - **CHUDOBNA RODINA**
- **JOZEF GREGOR TAJOVSKY**
 - bol najstarsi z 10tich deti, preto sa dostal do opatery k staremu otcovi, co ho velmi ovplyvnilo v jeho tvorbe
 - **ZLIEBKY, PRVE HODINKY, DO KUPELA**
 - pocas prvej svetovej vojny bojoval na ruskom fronte, ale prebehol a dostal sa do ceskoslovenskych legii
 - vystupil v roku 1939 na obranu spolocneho statu cechov a slovakov
 - **ZNAKY:**
 - zobrazuje chudobnych ludi, ktorí zivoria a predsa boli naplneni bohatstvom ludskeho citu
 - kritizuje ludi, ktorí si nestastie zapricinili vlastnou vinou, utoci proti slovenskej pasivite, odnarodnovaniu, neochote prijat vzdelanie
 - kritizuje socialne pomery na dedine
 - tvorí monograficke poviedky, t.j. sustreduje sa na jednu postavu
 - **MACOMLIEC, APOLIENA, MAMKA POSTKOVA**
 - **DRAMA:**
 - **JEDNOAKTOVKY, MATKA, TMA, HRIECH, V SLUZBE**
 - zobrazuje tabuizovane temy
 - **ZENSKY ZAKON** – veselohra
 - **STATKY ZMATKY**
 - vid v 10. otazke
 - **3. VLNA REALIZMU – TRADICNY REALIZMUS**
 - rozvijal sa v období slovenskej medzivojnovej prozy spolu s dalsimi dvoma liniami – socialno psychologickým realizmom a socialistickým realizmom
 - autori realisticky zobrazovali sudove skutocnosti

- autori priamo nadvazuju na kriticky realizmus
- JEJE
 - pisal kratku prozu
 - neskoro dlhsiu – novely a romany
- ZNAKY:
 - vyuzival naturalizmus
 - mal prirodny nazor na cloveka
 - do popredia stavia jeho zivocisno-egoisticke sklony
 - neskoro sa sustredil na historicke temy
 - pesimizmus
 - zobrazuje viac dejovych linii
- ADAM SANGALA
- SVATOPLUK
 - pokus o odheorizovanie hlavnej postavy

14. REALIZMUS VO SVETOVEJ LITERATURE (19. storocie)

- DOVODY VZNIKU:
 - industrializacia
 - myslienky liberalizmu
 - robotnici mali velmi zle podmienky, pretoze pracovali casto 10-14 hodin denne za minimalnu mzdu a pracovali aj deti
 - nacionalizmus
 - rozmach technickych a prirodnych vied
 - pozitivizmus
 - filozoficky smer, ktory zdoraznoval objektivne spoznavanie skutocnosti
 - skutocne je iba to, co sa da zmyslami overit, skusenostami a experimentami dokazat
 - absolutisticke monarchie stracaju podu pod nohami
 - realizmus – lat. skutocny, vecny je umelecky smer, zalozeny na kritickom poznnavani skutocnosti, vychadzajuci z pravdivého zobrazenia ludskej osobnosti
 - usilie o co najvacsiu pravdivost a objektivnost, vyhľadavanie tabuizovanych tem, prostitucia, karierizmus, problemove manzelstva, nevery
 - typizacia
 - zameranie sa na zaporne charaktery a vlastnosti
 - zobrazuje najsirsiu skalu postav, od podsvetia az po najvyssie kruhy aristokracie
 - oproti romantizmu sa objavuju zase vsetky vrstvy jazyka – narecia, archaizmy, hovorove vyrazy
 - najoblubenejsi je rozsiahly prozaicky utvar – roman
 - spolocenske dramy a epicka poezia
 - rozdiel oproti romantizmu – spolocnost vzhľadom na industrializaciju a kapitalizaciju uz nedokazala snivat
- ANGLICKA LITERATURA
 - CHARLOTTE A EMILY BRONTEOVE
 - Jana Eyrova, Burlive Vysiny
 - CHARLES DICKENS
 - bol syn neuspesneho vladneho uradnika
 - jeho otec sa kvoli dlhom dostal do vazenia
 - on ako dieta za minimalnu mzdu pracoval vo vzdialenej tovarni
 - vzdelaval sa sam

- to poznacilo vsetky jeho diela
 - Oliver Twist, David Copperfield, Mala Doritka
 - romany, ktore zobrazuju rodiny s trpkymi zivotnymi skusenostami
 - ciastocne autobiograficky ponate
- **FRANCUZSKA LITERATURA**
 - **STENDHAL**
 - hrdinovia jeho romanov prezivaju vasnive lasky, su v spore s dobou, je zasadnym odporcom kvetnatosti stylu
 - strucne vyjadruje svoje myslienky
 - **CERVENY A CIERNY**
 - psychologicky ladeny roman
 - **KARTUZA PARMSKA**
- **HONORE DE BALZAC**
 - tvorca rozsialeho diela Ludskej komedie – 100 romanov
 - studia mravov, filozoficke studie, analyticke studie
 - **OTEC GORIOT**
 - hlavna myslienka: kritika spolocnosti, v ktorej nie je miesto pre cit a podstivost. akykoľvek cit ak je uprimny je povazovany za slabost, ludske vzťahy su prepocitavane na peniaze. Rastignac, student ktory bol plny predstavzati a idealov sa na konci diela meni na ctiziadostiveho karieristu
 - **LESK A BIEDA KURTIZAN**
- **GUSTAVE FLAUBERT**
 - vsetky svoje diela pomaly a pozorne prepracovaval, vysoka kompozicna uroven
 - nesnazil sa dojat, ale zobrazit
 - zobrazoval ludske vasne, rast a stratu iluzii
 - **PANI BOVARYOVA**
 - psychologicky roman, zachytavajuci pribeh romanticky zalozenej zeny, ktora zije v odromantizovanej spolocnosti
- **EMILE ZOLA**
 - priniesol naturalizmus do prozy
 - vyvrcholenie realizmu
 - metoda umeleckeho stvarnenia skutocnosti, ktora hovorí, ze clovek je obmedzeny, ovplyvneny svojou biologickou podstatou, s dedicnostou a prostredim, v ktorom sa vyvíja

- opis drastických a krutých scen a temných stránok života
 - veľmi pesimistické názory na budúcnosť
 - diela Experimentálny román – románová teória
 - ZABIJAK, LUDSKÁ BESTIA, DOKTOR PASCAL
 - romány ktoré zachytávajú rôzne sociálne prostredia
- RUSKÁ LITERATÚRA
 - GOGOL
 - TOLSTOJ
 - venoval sa pedagogickej činnosti a publicistike
 - odsudzoval biedu, opilstvo, negramotnosť, despotizmus, hrubé represálie
 - vrchol kritického realizmu
 - VOJNA A MIER
 - epos
 - rozsiahly historický román – 4 dielny
 - autorove filozofické a historické výklady
 - na princípe kontrastu zobrazuje život osobný a spoločenský
 - zobrazuje vidiek a mesto, prírodu a históriu, skutočné historické postavy, ako Napoleon a Kutuzov
 - ANNA KARENINOVÁ
 - spoločenský román
 - postava Anny patrí k najkrajším literárnym hrdinkám
 - ukazuje tu zničujúcu ale aj povznášajúcu moc lásky
- DOSTOJEVSKIJ
 - 10 rokov strávil na Sibíri
 - do smrti veril v človeka
 - stratil vieru v možnosť lepšieho usporiadania spoločnosti
 - ZLOČIN A TREST
 - psychologický román o ľudskom svedomí
 - zameriava sa na duševnú katastrofu a zmatok v ľudskej psychike
 - u Dostojevského vina hľadá trest
- ČECHOV
 - zakladateľ lyrickej a psychologického dramatu
 - vo svojich dielach zobrazoval priemerných ľudí, ich zdánlivo všedný život

- z jeho dier dycha melancholia – smiech cez slzy
- vrchol ruskeho realizmu
- CAJKA
- UJO VANA
- 3 SESTRY
- VISNOVY SAD
- v dramach sa zamysla nad zmyslom zivota ruskej inteligencie v predrevolucnej dobe
- hry su z prostredia statkarskych sidel
- dolezitu ulohu zohravaju: rozlucka, postava lekara, postavy velmi starych sluhov, vydaj slachtickych sleciem pre majetok, krizovy moment – nedostatok penazi, neschopnost ci nechut inteligencie podnikat, rozhovor v ktorom postava presadzuje svoj osobny zaujem bez ohladu na partnerov – dialog sa meni sa monolog
- LYRICKA DRAMA
- charakteristicky je pre nu potlacený dej, veľký patos, emocionalnosť, dramatickosť a tragika
- zobrazované sú: ľudia z vyššej spoločnosti, vidiecka inteligencia, výrazný monolog

15. SVETOVA A SLOVENSKA LITERARNA MODERNA (prelom 19. a 20. storocia)

- koniec 19. storocia je v znameni velkych zmien ustiacich do katastrofickeho chaosu a dezorientacie
- rychle zivotne tempo, konkurencny boj, rast socialnych problemov vytvaraju spolocensku situaciu plnu pesimizmu a beznadeje
- kazdodenna realita je vystavena ostrej kritike
- neistota, nepokoj, kriza myslenia a kultury vobec
- snaha o hladanie novych ciest v umeni
- do moderny zaradujeme : impresionizmus, symbolizmus (parnasizmus), dekadenciu
- impresionizmus:
 - umelecky smer, ktory chce zachytit okamzity dojem, nezatazeny racionalnym ani empirickym poznanim
 - v literature je zvyshena citovost a sugestivnost a zmyslove vnimanie
 - jazyk je lyricky, bohaty na basnicke prostriedky
- parnasizmus:
 - snazil sa o dokonalu krasu literarneho diela preciznou formou
 - ideal krasy je anticka literatura
- symbolizmus:
 - umelecky smer v opozicii proti zmyslovo povrchnemu impresionizmu a popisnemu naturalizmu
 - zakladnym vyrazovym prostriedkom je nepriame pomenovanie, t.j. symbol, ktory sluzi na vyjadrenie abstraktneho pojmu, napr. srdce – laska, holubica – mier, lev – sila, sova – mudrost
 - ma zvyraznit viacvyznamovost basnikovej vypovede
- dekadencia:
 - upadok, povodne hanlive oznacenie francuzskej poezie
 - provokatívna obluba siahajúc k tabuizovaným témam, erotika, morbidita, poetizácia násilia a zla, neuctivý vzťah k bohu, oslava satana a kultu smrti
- najvyznamnejši predstavitelia novych smerov – prekliati basnici
 - kritika dobovej spolocnosti
- CHARLES BAUDELAIRE
 - basnik, prekladatel, výtvarný a literárny kritik
 - nedokoncil ani strednu skolu

- v roku 48 bojoval na barikadach
- KVETY ZLA – 1857
- lyricka zbierka basni, stojí na rozhraní medzi romantickou a symbolistickou poeziou
- cele dielo postavil na kontrastoch
- hľadá krásu v osklivosti, proklamuje, že človek nemôže dosiahnuť stáť
- poburuje svojim cynizmom, vyjadruje svoju absolútnu nenávisť voči pretvárke
- PAUL VERLAINE
 - žil bohemským životom
 - túlal sa spolu s Rimbaudom Európou, kvôli nemu opustil manželku a novonarodené dieťa
 - pri jednej z hádok Rimbauda postrelil a bol 2 roky uväznený
 - BASNÍČKE UMENIE
 - programová básen, v ktorej formuloval princípy symbolizmu
 - zdôrazňoval hudobnosť a spevnosť verša, jeho neurčitost, zmyslovú mnohotvárnosť
- JEAN ARTUR RIMBAUD
 - najcitanejší autor z prekliatych básnikov
 - bol považovaný za genálne dieťa
 - jeho tvorba je plná obrazných pomenovaní, metafor, zvukov a farieb, tužieb po neobvyčajných zážitkoch
 - jeho básne vychádzali iba v časopisoch
 - POBYT V PEKLE
 - jeho básne v próze
 - ILUMINÁCIE
 - básne v próze
 - vyhol sa osudnému nametom a ustáleným básnickým obrazom
 - starostlivo prepracované zvukové stránky veršov
- Znaký slovenskej modernistickej poézie:
 - sústreďujú sa na vykreslenie atmosféry
 - uprednostňujú impresionistické podfarbenie
 - zobrazujú ponúrenie nálady
 - smútiť za starým svetom
 - zápasia medzi životom a smrťou
 - základný pocit – nenaplnenie, citové zlyhanie, intelektuálna kríza

- dominuje symbolizmus, subjektivizacia, iracionalizmus, disharmonia
- sylabotonicky vers, zarodky volneho versa
- nepresny alebo ziadny rym
- casto pouzivali cisty daktyl
- IVAN KRASKO
 - NOX ET SOLITUDO – NOC A SAMOTA
 - zbierka 28 basni, ktore neodrazaju objektivnu skutocnost, ale opisuju basnikovu dusu
 - den je hmlisty, dazdivy, sivy
 - noc nie je casopriestorom ale aj symbolom
 - basne lubostnej lyriky
 - spomienky na matkinu zivotnu vyrovnanost
 - CHLADNY DAZDIK
 - clive basne plne beznadeje
 - JEHO VAH
 - jedina basen v ktorej vyslovil kritiku politickej pasivity v predvojnovom slovenskom zivote
 - VERSE
 - obnazuje dusu
 - zena je pre basnika svetlom
- v modernistickej proze je dej potlaceny, v popredi su lyricke a uvahove prvky
- JANKO JESENSKY
 - jeho prozu zaradujeme do realizmu a jeho poezia patri do literarnej moderny
 - VERSE
 - ZO ZAJATIA
 - kritika carizmu, obdiv ku klasickej ruskej literature
 - VERSE 2
- Slovaci vychadzali a boli inspirovani prekliatymi basnikmi a vyuzivali najma symbolizmus a ciastocny impresionizmus

16. Moderne prudy vo svetovej poezii 20. storocia (1. polovica 20. storocia)

- pragmatizmus
 - myslieňkový smer, ktorý zdorazňuje užitočnosť, aktivitu a odmieta abstrakciu
 - myslenie a poznanie nemajú hodnotu sami o sebe, len ako prostriedky k praktickému konaniu
 - zákony a pojmy sú prospešné len vtedy, ak sú prospešné pre prax
- marksizmus
 - filozofický smer zameraný sociálne a politicky
 - zdorazňuje protiklady spojené s rozvojom kapitalizmu
- secesia
 - umelecký smer, reaguje na rozvoj vedy a techniky, návrat k prírode
 - vystupuje proti tradícii
 - posledný univerzálny umelecký sloh
 - dominujú rastlinné motívy
- umelecké avantgardy
 - viacere protitradícne umelecké smery prvej polovice 20. storočia
 - avantgarda odmieta sociálnu nespravodlivosť
 - charakteristická je ľavicová orientácia
 - združovanie sa do skupín a spolkov
 - volá k experimentovaniu
- futurizmus
 - umelecký smer, ktorý odmieta zaužívané normy, konvencie a trvalé hodnoty spoločnosti
 - obdivoval techniku a mestskú civilizáciu
 - chcel vytvoriť umenie, ktoré by zodpovedalo ruchu a času nadchádzajúceho veku
 - vplyv Nietzscheho, týkajúci sa jeho kultu nad človeka, ktorý svojou vôľou k moci sám stanovuje mieru dobra a zla
 - hlavne v Rusku
 - podnietil sa vznik kubofuturizmu, prejavil sa v dadaizme, surrealizme a poetizme
 - odstraňuje interpunkciu, pravidelný rytmus a rým
 - obmedzuje prídavné mená a príslovky, preferuje slovesá a podstatné mená
 - slová skladá bez ohľadu na logické väzby a pravidlá syntaxe, tzv. teória oslobodených slov
- kubizmus

- umelecky smer uzko suvisiaci s futurizmom
- vonkajšia realita sa rozklada na svoje najjednoduchšie geometrické tvary a prostredníctvom umelcovej fantázie je skladaná ako mozaika do novej podoby – vytvarnej alebo slovesnej
- Guillaume Apollinaire
 - dramatik, prozák, umelecký kritik
 - propagoval kubizmus
 - zakladateľom kubofuturizmu, autorom surrealizmu
 - **ALKOHOLY**
 - lyrický cestopis, v ktorom zachytil osobité videnie sveta
 - použil retazenie najroznejších dojmov, objavov, zážitkov a spomienok
 - využíva obraznosť farieb
 - vytvoril nečakane spojenia
 - prelínajú sa rôzne citové polohy, minulosť a prítomnosť
 - nepoužíval interpunkciu a tým zdorazňoval že medzi jednotlivými voľne pospájanými obrazmi nie sú hranice
 - **PASMO**
 - polytematická básen
 - spontánny prud predstáv, obrazov
 - voľné radenie zdanlivo nesúvisiacich tematických celkov
 - narušená logická súvislosť veršov
 - stierajú sa rozdiely medzi lyrikou a epikou
 - je to vsehochut pociťov a obrazov – dynamický obraz skutočnosti
 - **KALIGRAMY**
 - básnická zbierka
 - tvoria ju básne obrazy
 - spojenie poézie s maliarstvom
- kubofuturizmus
 - rozvíjal sa v Rusku
 - predchádza surrealizmu
 - **VLADIMIR VLADIMIROVIC MAJAKOVSKIJ**
 - jeho tvorba bola cenená hlavne kvôli agitacnej poézii pre sovietsky režim
 - vytvoril si vlastný stupňovitý verš, úsečný s výraznou interpunkciou

- dadaizmus (konicek)
 - umelecky smer, ktorý je protest proti fyzickému a duševnému mrzaceniu ľudstva
 - úplna anarchia v živote a kultúre
 - nelogickosť mala vyjadrovať komickosť
 - uprednostňovali nezmyselnosť a náhodu
 - chceli sokovať, burcovať a provokovať
 - TRISTAN TZARA
 - francúzsky pisec Rumun

- Surrealizmus
 - umelecky smer, založený na snahe spontánne a bez rozumovej kontroly vyjadrovať to, čo sa deje v ľudskom podvedomí
 - inšpirovaný Freudom
 - **automatický text**
 - uvádzaný do cinnosti snom, halucináciou alebo delíriom
 - pomáha surrealistom prekonať cenzúru moralky
 - BRETON

- poetizmus
 - vznikol v Čechách
 - zdorazňoval aktívny vzťah k životu
 - jeho zachytenie prostredníctvom citových a fantazijných schopností umelcov
 - poezia mala prinášať čitateľom radosť a krásu
 - písali predovšetkým básne pásma, hlavný prostriedok je metafora
 - sklon k paródii, zabave
 - neskôr presli k surrealizmu
 - NEZVAL

- WOLKER
 - písal sociálne balady

- BEAT GENERATION
 - Amerika, 50. roky

- ziadali slobodu, nezavislost, individualizmus
- revolta proti kultu materialnych hodnot
- pisali poeziu urcenu na prednes
- bola prednasana v baroch a krcmach za sprievodu jazzovej muziky
- basnik recitator sa podobal spevakovi pop music
- JACK KEROUAC
 - najvacsi prozaik beat generation
 - NA CESTE
 - autobiograficky roman
- ALLEN GINSBERG

- **VOLNY VERS**
 - nemetricky vers, ktory nema vymedzenu normu
- **PIKTOGRAM**
 - obrazove symbolicke oznacenie
- **GENITIVNA METAFORA**
 - spaja slova pochadzajuce s vyznamovo vzdialenych oblasti, co jej dodava nezvycajny naboj

- spatost literatury s vytvarnym umenim prostrednictvom kaligramov, piktogramov

17. MODERNE PRUDY VO SVETOVEJ PROZE 20. STOROCIA (20. storocie)

- expresionizmus
 - prva stvrtdina 20. storocia
 - bol v opozicii proti naturalizmu a impresionizmu
 - vyjadruje pocity tiesne, uzкости vyvolane presvedcenim, ze clovek je bezmocne strateny v odludstenom svete
 - vyjadruje tuzbu po vytvorení noveho ludstva
 - zvelicuju zaporne javy
 - skutocnost zachyta v grotesknej alebo karikaturnej podobe
 - ZNAKY:
 - zobrazenie skutocnosti podlieha naturalizmu
 - detailne opisy vsetkeho odporneho
 - a realizmu
 - zachytava pravdivy obraz skutocnosti
 - romantizmu
 - psychika postav je najdolezitejsia, stoji nad dejom
 - dominuje pocit prazdnosti, zafalstva, bezmocnosti a beznadeje
 - subjektivnost autora
 - casty kontrast
- **ERICH MARIA REMARQUE**
 - nemecko-svajciarsky spisovatel
 - v 18 odvedeny na front ako dobrovolnik
 - potom vystriedal viacero povolani
 - ucitel, obchodnik s nahrobkami, automobilovy zavodnik, novinar a spisovatel
 - jeho diela su zalozene na vlastnej skusenosti, napinavom a dynamickom deji a ucinnej charakteristike postav
 - hrdinovia jeho romanov ziju v provizoriu, vytrhnuti zo spolocnosti, nemaju stale zamestnanie, hladaju zmysel zivota, tuzia po laske a stasti
 - autor vykresluje ich pocit deziluzie a skepsy
 - ma nekompromisne humanisticky antimilitaristicky a antifasisticky postoj
 - 3 KAMARATI

- NOC V LISABONE
- **NA ZAPADE NIC NOVE**
 - roman
 - jeho debut
 - rozpravac hovori dokumentarnym reportaznym sposobom o bombardovani, plynovych utokoch co posilnuje surove a krute vyznenie vojnovych obrazov
 - napinave dejove pasaze strieda s kratšimi reflexivnymi usekmi, v ktorých sa rozpravac zamysla nad vojnou
 - motto knihy: tato kniha nechce byt ani obzalobou ani vyznanim, chce sa iba pokusit vydat svedectvo o generaci, ktoru znicila vojna, I ked unikla jej granatom
 - v neskorsich dielach sa jeho styl priblizil postupom trivialnej literatury
 - proza zamerana na co najširši okruh citatela
 - hlavny hrdina a rozpravac – Paul Baumer
 - v retrospektivnych epizodach opisuje svoje skusenosti z vycvikoveho tabora
 - drasticke podmienky vojakov na fronte a zazitky z priamych utokov a bojov
 - cely roman je JA rozpravanie, v zaverе to vystrieda ON rozpravanie, ked Paul zomrie
 - ked Paul Baumer je zabity, sprava z frontu hlasi len: Na zapade nic nove
 - nacionalisticke nacenie z vojny vystrieda zakladne ludske potreby, ako sa najest, ako prežiť
 - uprostred vojnového sialenstva je kamaratstvo
 - volne pokračovanie – CESTA SPAT
- existencializmus
 - vznikol v 40. rokoch v Nemecku
 - najvplyvnejši filozofický prúd
 - vyjadruje sa k základnym otázkam ľudského bytia
 - zdorazňuje osobnú slobodu jednotlivca
 - podľa existencionalistom život človeka závisí len na jeho voľbe, jednotlivec prekonáva základný životný pocit nezmyselnosti, opustenosti a beznadeje
 - slobodu dosahuje tým, že sa nepodriaďuje konvencii
 - spoločnosť je pre individuum nepriateľská, vnucuje mu morálku, náboženstvo, zvyky, zbavuje ho osobitosti
 - spopularizovaný bol najmä francúzskymi filozofmi a spisovateľmi
 - JEAN PAUL SARTRE
 - učiteľ na gymnáziu
 - politicky sa angažoval, bol proti kolonializmu

- dostal nobelovu cenu za literaturu ktoru si odmietol prevziať
- ovplyvnený existencializmom
- podľa neho "Bytie predchádza podstatu"
 - ľudia prichádzajú na svet bez určenia, neexistuje boží plán ani večné hodnoty, ľudia sú odsúdení na slobodu
- MUR
 - zbierka noviel
 - beletristickou formou ilustruje základné myšlienky svojej filozofie
 - pocit absurdnosti, života, motiv odsúdenia, slobodnej voľby
 - hrdinami sú vynímocní jedinci, ktorí musia žiť mimo konvenčných vzťahov, mur je symbolom oddelenosti ľudí
 - človek zahnaný do kúta prejaví svoj charakter
- HNUS
 - román
 - forma dennikového záznamu
 - hlavná postava – ROQUENTIN – vlastnú existenciu pociťuje ako chorobu
 - čím viac vníma samotu, nezmyselnosť života, odchádza z mesta a cíti sa slobodný
- ALBERT CAMUS
 - v rokoch 1934-1935 člen komunistického strany
 - jadróm jeho diela je filozofická otázka zmyslu života
 - CUDZINEC
 - román
 - hlavný hrdina – úradník MERSAULT
 - na absurditu a odsúdenosť človeka reaguje úplne ľahostajne
 - v 1. časti rozpráva svoje zážitky, smrť matky, návrat do Alžírsky, náhodné stretnutie a sex s bývalou kolegynou Mariou, zoznámenie sa so susedom Raymondom a spolu s Mariou a ním idú na chatu k moru, v strete s Raymondovými arabskými nepriateľmi je Raymond zranený a Mersault zastreli jedného Araba – hlavná scéna celého diela – vytvára kontrast druhej časti
 - 2. časť sa odohráva vo väzení a na súde, strohý opis výsluchov, Mersault ľahostajne prijíma uznanie, proces a odsúdenie k trestu smrti, rekapituluje svoj život
 - MYTUS O SYZIFOVI
 - filozofický esej
 - na postavu syzifa, ktorý gúla ťažký kameň do vrchu dokazuje že človek si uvedomuje zbytočnosť svojho konania, marnosť boja proti osudu, no napriek tomu v tom pokračuje

- **BEAT GENERATION**

- Amerika, 50. roky
- beatníci – priatelia, ktorí putujú po amerike - stopom, autom alebo autobusom
- sú vedení zembudhizmom
- maximalne využívajú prítomnú chvíľu bez akejkoľvek väzby na minulosť a prítomnosť
- vytrzenie dosahujú pomocou alkoholu, drog, sexu a jazzu
- protestujú proti beznemu spôsobu života
- žiadali slobodu, nezávislosť, individualizmus
- revolta proti kultu materiálnych hodnôt
- písali poéziu určenú na prednes
- bola prednášaná v baroch a krcmach za sprievodu jazzovej hudby
- recitátor sa podobal spevákovi pop music
- **JACK KEROUAC**
- najväčší prozaik beat generation
- **NA CESTE**
 - autobiografický román
 - hlavnou témou je nepokoj, problémy ľudí nepatriacich do mestského prostredia, outsiderov neschopných zorientovať sa v masinerii sveta
 - témou je priateľstvo, ukazuje ideály beatníkov
- **DOKTOR SAX**
 - autor zaznamenáva čo pocije v hlave, slovo sax zahŕňa dva pojmy – sex, sax – saxofon - jazz
- **ALLEN GINSBERG**

- **POSTMODERNA**

- umelecký smer poslednej tretiny 20. storočia
- odmietavy postoj voči konzumu
- usiluje o alternatívnu ľudských prístupov k svetu
- základnou požiadavkou je pluralita názorov a ich zrovnoprávenie
- odmieta nadržanosť západnej civilizácie
- **EKO**

- **MAGICKEJ REALIZMU**

- smer, ktorý sa rozvinul v rámci postmodernity, v Karibiku

- zakladatelia – guatemalsky prozaik a kubanec
- v tajomnom svete diel magickeho realizmu sa prelina myticke vesmirno s kazdodennostou, tragedia s komickostou, vymysel s realitou, zivot so smrťou
- GABRIEL GARCIA MARQUEZ
 - kolumbijsky prozaik, kritik a scenarista
 - nobelova cena za literaturu
 - LASKA V CASE CHOLERY
 - bol inspirovany niekoľko rocnym cakanim na svadbu s vlastnou manželkou
 - KRONIKA VOPRED OHLASENEJ SMRTI
 - novela, autor zobrazil temu lasky
 - cely pribeh je tajomstvom, jasne je opisana len vrazda, ktoru spachali bratia na predpokladanom zvodcovi ich sestry
- NOVY ROMAN
 - sartre ho nazval antiroman
 - spisovatelia zdoraznovali, ze nie je mozne v jednom diele zobrazit skutocnost v celej sirke
 - odmietali klasicku prozu
 - uprednostnovali formu a styl pred obsahom
 - pisali racionalne bez uplatnenia fantazie
 - dej je rozkuskovany, chybaju mu pricinne I chronologicke suvislosti
 - na konci noveho romanu nedochadza k rozuzleniu ale k jeho zahmleniu a spochybneniu
 - postava je len anonymnou odpsychologizovanou bytostou bez minulosti, pamati a bez mena
 - autori vyzdvihovali iba dialog, odmietali vnutorny monolog
 - zaviedol objektivneho, citovo nezaujateho rozpravaca
 - novy roman ustanovil zakony romanu buducnosti, urobil z minulosti tabulu rasu, novy roman chce vyhnat cloveka zo sveta, usiluje sa o dokonalu objektivitu
 - cita sa nelahko a oslovuje len specialistov
 -

18. SLOVENSKA MEDZIVOJNOVA PROZA (1918-1945)

- z hľadiska uplatňovania umeleckej metódy:
 - realizmus
 - 1. línia – 3. vlna realizmu
 - Ladislav Nadasi JEEEGEEE
 - M. Razuz
 - 2. línia – socialno-psychologický realizmus
 - **J. Ciger Hronský**
 - narodil sa vo Zvolene
 - počas 1. svetovej bojoval na talianskom fronte
 - spravca matice slovenskej
 - časopis Slniečko
 - v 1945 emigroval do Rakúska
 - zomrel v Argentíne
 - pochovaný v Martine
 - **JOZEF MAK**
 - estetický vrchol jeho tvorby
 - hlavnou postavou je cinorodý, usilovný človek, človek milión – obvyčajný človek – zrnko maku
 - prijíma svoj osud
 - kona v súlade so svojou povahou
 - znesie všetky životné utrpenia – zradu milých, zradu brata, matčinu smrť, ženinú smrť
 - **v závere diela sa autor prihovára postavě: “Trp, Jozef Mak, človek – milión si, núž vydržíš všetko, keďže nie je pravda, že najtvrdší je kameň, najmocnejší je oceľ, ale pravda je, že najviac vydrží na svete obvyčajný JOZEF MAK.”**
 - časte lyrické pasáže, opisy scenerie
 - príroda je personifikovaná
 - využíva epiteta, porovnania, metafory, hyperbolizuje
 - vsevediaci rozpraváč, ktorý radi postavám, čo majú robiť a hovorí za ne, lebo veľakrát nedokáže komunikovať
 - hlavný hrdina je pasívny, ale naplnený vnútornou silou – heroizmom
 - jeho veľkosť je v nevedomom bezprostrednom prijímaní a prežívaní života

- jedinou postavou ktorá tu bojuje proti osudu je Marusa, ktorá kona pudovo a nekontrolovane – je to tá najexpresionistickejšia postava diela
- tvorba pre deti – Budkacik a Dubkacik, Smely Zajko
- **Milo Urban**
 - nemanželský syn hviezdoslava
 - nedokončil gymnázium
 - redaktor, šéfredaktor denníku Gardista – 1940-1945
 - po oslobodení slovenska emigroval do Rakúska, ale bol vydaný naspäť do slovenska kde bol odsúdený na verejné pokarhanie
 - počas socializmu nesmel publikovať
- **ZIVY BIC**
 - unanimitický román
 - hlavné udalosti sa odohrávajú vonku pred zrakmi spoločnosti, ak sa niečo individualizuje, tak nasleduje zásah kolektívu, nachádzajú sa tu masové sceny s kolektívnym hrdinom
 - najvýznamnejšie slovenské prozaické dielo od 1918
 - odohráva sa v dedine Rastoky
 - kompozícia
 - 1. časť – Stratene ruky
 - demonštrácia zhubného vplyvu vojny na dobových udalostiach a osobných tragiédiach postáv
 - konflikt Stefana Ilčika s čiarom Ronom, Evina snaha dostať Adama z frontu u notára Okolickeho, ktorý ju znásilní, je tehotná a dedina ju odsúdi, porodi syna a utopí sa
 - čiar Rono neludzsky zaobchádza s podriadenými vojakmi, provokuje Stefana Ilčika, ktorý ho zabije rylom
 - odsúdia ho na smrť a popravia
 - Okolický Eve Hlavajovej sľubí za sex návrat muža z frontu, ona však nedokáže žiť s tolkou potupou a utopí sa
 - potrestanie notára Okolickeho kolektívom dediny
 - 2. časť – Adam Hlavaj
 - útečie z frontu
 - hneď ľudu vybuchne v pomstu a idú sa spoločne zúčtovať so zlom
 - výzenu vojakov z dediny, utopia Okolickeho a vyrábajú krcmy
 - Ilčicka – najprepracovanejšia postava, jej milovaného syna odvedú na vojnu, následne ho popravia za vraždu nadriadeného, nedokáže sa zmieriť so smrťou

syna, preto bojuje proti bezpraviu svojiskym sposobom, ako jedina pomaha Eve, postara sa o jej syna

- Eva Hlavajova – mlada, krasna, ale bezbranna zena, o svojom ponizeni mlci, preto si ludia myslia, ze k dietatu prisla dobrovolne, po porode sa obava, ze Adam sa dozvie o jej poklesku a tak sa utopi v rieke
- Adam Hlavaj – kona pudovo, dezertuje z frontu, svojim konanim symbolizuje zivelny odpor ludu proti vojne a socialnemu utlaku, ked sa dozvie co sa stalo Eve chce potrestat notara, ale nechce ho zabit
- autor nevytvoril klaicku hlavnu postavu, postavam chyba podrobny opis, zobrazil pohyb dediny ako celku
- 3. linia – socialisticky realizmus
 - Frano Kral
- lyrizovana proza
 - ornamentalizmus
 - snaha povysit tvar literarneho diela na uroven europskej moderny
 - vychadza z expresionizmu, pesmizimu
 - tragicke nalady
 - casopis Mlade slnko
 - ornamentalna proza
 - G.Vamos
 - **Editino Ocko**
 - zbierka noviel ktoru venoval svojim sestram
 - autobiograficky raz
 - bez deja
 - vychadza z expresionizmu
 - zobrazuje napatie medzi idealnym, rozumovo orientovanim clovekom a realnym clovekom
 - pritomna beznadej, zufalstvo
 - patri to k ornamentalizmu
- lyricky tvarovana proza
 - zobrazovanie socialnych tem
 - J. Horak
 - uprednostnovanie psychologickych nametov a hamonickych rieseni konfliktov
 - J. Bodenek
- naturizmus

- najvyšši stupeň lyrickej prózy
 - dominuje rozprávkovo-mytický epický princíp
 - L. Ondrejov
 - D. Chrobák
 - F. Svantner
 - M. Figuli
- ďalšie rozdelenie na staršiu, strednú a mládú generáciu
 - staršia
 - kukucin
 - tajovský
 - timrava
 - jesenský
 - jege
 - stredná generácia, tzv. experimentátori
 - razuš
 - hrónský
 - hrúšovský
 - mladá generácia
 - vamos
 - milo úban
- prvá československá republika
- prvýkrát pluralitná podstata literatúry
 - viaceré umelecké smery zároveň pôsobiace
- tematika:
 - vojnové zážitky
 - spomienky na mladosť
 - spoločenská politická kultúrna problematika
- SLOVENSKÝ EXPRESIONIZMUS
 - zdôrazňovanie subjektívneho
 - priamy rozprávac
 - autobiografické prvky

- vyber expresivnych jazykovych prostriedkov
- romanticky rozpor
- dlhe filozoficke monology vyjadrujuce tuzbu po lepsom zivote
- snaha uniknut z tupej bezcitnej spolocnosti, avsak buducnost je beznadejna
- vplyv naturalizmu

19. SLOVENSKA MEDZIVOJNOVA POEZIA

historicke podmienky take ako v 18.ke

- slovincina sa stala statnym jazykom
- zvyšila sa vzdelanosť
- príviv ceskej inteligencie na slovensko

- STARSIA GENERACIA

- impresionizmus a symbolizmus
- Janko Jesensky
- Vladimir Roj

- PRECHODNA GENERACIA

- nadviazali na Hviezdoslava a Kraska
- uprednostnovali narodnu a obrannu temu
- Martin Razus
- Stefan Krčmery

- MLADA GENERACIA

- 1. neosymbolizmus
 - **Emil Boleslav Lukac** (najpesimistickejšia poezia)
 - doma citavali casopisy v slovincine, madarcine a nemcine
 - studoval na lyceu v BB, pokracoval na teologii v BA, zaroven navštevoval prednasky na FF, co bolo preneho protichodne
 - studoval v Parizi, bol aj kaplanom, nakoniec ucil slovincinu a madarcinu
 - redigoval viacere casopisy
 - vyuzival dolorizmus
 - bolestivo, zialne, sebatryzen
 - tvorba je meditativna, snazi sa vypatrat jadro veci
 - tuži po harmonii a poznani, nenachadza to
 - vyjadruje sa v paradoxoch
 - zdoraznuje idey humanizmu
 - monotematicka zbierka basni O LASKE NELASKAVEJ
 - v basnach ironizuje slub vernosti, lebo sa nechce putat k jednej osobe, sloboda je dolezitejšia

- v basni MODLA V PRACHU opisuje zrutenie sa predstav o milovanom cloveku, hovori v nej o vzťahu, ktorý sa na lásku iba hra
- 2. vitalizmus
 - básne uznávajú spontánnu lyrickú improvizáciu
 - nepravidelnosť formy – neusporiadanosť
 - **Jan Smrek** (basník životného optimizmu, neúnavný hľadač lásky a harmónie)
 - vychovávaný v evanjelickom sirotinci
 - redigoval Elan, časopis spolku slovenských spisovateľov
 - po roku 48 upadol v nemilosť, venoval sa iba prekladom
 - ODSUDENÝ K VECITEJ ŽIŽNI
 - CVALAJUCE DNI
 - polytematická zbierka, konečne tu dominuje radosť zo života, spontánnosť, optimizmus, sviežosť
 - princíp hry a hravosti – znaky poetizmu
 - BASNÍK A ŽENA
 - básnická skladba – versovaná poviedka, napísaná v podobe dialogu
 - dominuje obdivný vzťah k žene
 - vyjadruje galantný postoj k žene ako bytosti, ktorá v sebe skrýva mnohé tajomstvá a dokáže posobiť najmä na básnika tak, že sa mu život vidí ako sen
- 3. avantgardná lavicová poézia
 - proletárska tematika a sociálna poézia
 - schematicizmu sa ubránil iba novomeský
 - od 1926 vydávajú časopis Dav
 - Ladislav Novomeský
 - využíval civilizmus
 - českú proletársku poéziu
 - inšpiroval sa ruskými básnikmi – Majakovským a Jeseninom
 - prvé zbierky boli vysoko hodnotené, ale jeho politickú orientáciu odmietala slovenská inteligencia
 - ROMBOID
 - zbierka básní
 - naznačoval rozpor idealov a skutočností – ideál je pravidelný a dokonalý kruh a skutočnosť - píca
 - Frano Kral

- Jan Ponican
- 4. nadrealizmus
 - slovenski surrealisti
 - polytematickosc basni
 - inspirovani Appolinairovskym pasmom
 - snaha o novatorstvo
 - protest proti fasizmu
 - odmietanie tradicnych hodnot
 - snaha o sokovanie mestiactva
 - Fabry
 - Zary
- 5. katolicka moderna
 - spajaju tradicne krestanske hodnoty so symbolizmom, poetizmom, surrealizmom
 - motivy – zena – spojená s biblickym obrazom Panny Marie
 - cesta a pohyb – hladanie a smerovanie k Bohu
 - motiv svetla a tmy – rozpor medzi cistotou, nadejou a zivotom bez hriechu, hriechom, stratou cesty a dusevnou smrťou
 - motiv rodnej zeme a vlasti – jedina tema ktorou sa priblizovala k spolocenskej tematike
 - Janko Silan
 - Rudolf Dilong
 - ucta k zivotu, laska a bratstvo bez egoizmu, skromnost, chudoba, duchovny vzťah k bohu
 - clen frantiskanskej rehole
 - viac ako 100 zbierok basni
- 6. individualne formovani autori
 - Valentin Beniak (basnik s tragickym pocitom zivota)
 - Masa Halamova (nadviazala na Kraska, ovplyvnena poetizmom)

20. NATURIZMUS V SLOVENSKEJ PROZE (2. stvrtina 20. storocia)

- najvyssie stadium lyrizovanej prozy
- nastup - 1937
- zobrazuje cloveka spojeného s prirodou
- autori uplatnili lyrizmus v celej jeho sirke, vo vsetkych zlozkach epickej prozaickej struktury
- typicke – JA rozpravanie
- ZNAKY:
 - kratke epicke utvary – poviedky, novely
 - tazisko nie je udalost ale jej prezivanie
 - temy priatelstvo, laska, detstvo, domov a cest
 - lyrizacia textu – slaba dejova linia
 - lyrizacia jazyka – prirovnania, metafory, personifikacie, epiteta a zvolania
 - lyrizacia postav
 - doraz na psychiku, slabe socialne vazby, stavaju sa mytmi
 - striktne delene na kladne a zaporne
 - priestorovo su zakotvene v prostredi
 - hrdina – silne individualizovany, casto rozpravacom, dej podava subjektivne, je vyclenený z dedinskeho kolektivu
 - nepritomnost historickeho casu, meria sa iba biologicky
 - rozdelenie sveta – tam hore (priroda, hory, neskazeni ludia, laska a pokoj), tam dole (dediny, mesta, nepravda a zavist)
 - rozpravkovost – dobro vitazi nad zlom, nadprirodzene sily, magicke cislo 3, zvierata riesia situaciu
 - v popredi je vnutorny monolog, rozpravanie v prvej osobe
 - 3 zakladne myty vyuzite - mytus prirody, zivota a lasky
 - baladickost
- LUDO ONDREJOV
 - ZBOJNICKA MLADOST
 - JERGUS LAPIN
 - NA ZEMI SU TVOJE HVIEZDY

- romanova trilogia o Jergusovi Lapinovi
- **SLNKO VYSTUPILO NA HORY** – zhrnul tu trilogiu do jedneho
- hlavný hrdina žije v svete najuslachtejších hodnôt – priateľstva, lásky, odvahy, krásy a sily
- **DOBROSLAV CHROBAK**
 - elektrotechnické inžinierstvo
 - pracoval ako vysokoskolský pedagóg na STU
 - **ZNAKY:**
 - hrdina je dedinský človek
 - vyzdvihuje pracovitost, uprimnosť, česťnosť a ochotu pomôcť
 - postavy vykresľuje smerom od tajomnosti k realnosti
 - príroda vytvára atmosféru a predpovedá činy postáv – prírodnopsychologický paralelizmus
 - témy – láska muža a ženy, vzťah muža a prírody, morálne prírody
 - **DRAK SA VRACIA**
 - novela, ktorá zobrazuje konflikt medzi jedincom a spoločnosťou
 - kompozícia
 - založená na tajomstve a zásahoch vyšších mocností
 - dej rámčuje postava Evy – v úvode je to mladá žena čakajúca na muža Simona, v závere stará mama rozpravajúca deťom rozpravku
 - 2 konflikty
 - Drak – Dedina
 - Eva – 2 muži
 - symbolika čísla 3 (3 príchody draka do dediny)
 - rozpravac sa strieda podľa toho, kto rozpráva udalosť
 - JA rozprávanie Evy, ON rozprávanie Simona, MY rozprávanie
 - časť deja sa odohráva v dedine, dedincania vystupujú ako kolektív
 - hlavná postava – drak – tajomný hrdina, odlišuje sa od dedincanov, lebo je to najdenec, má umelecké sklony, je rozvážny, odvážny, praktický, trpezlivý, statočný a pokojný
 - Simon – protikladne vykreslená postava, svoje problémy nedokáže riešiť komunikovaním
 - príbeh pripomína rozpravku
 - dobro víťazí nad zlom
 - narážky na Hybe – tam kde sa Chrobák narodil a prežil detstvo (Drak chodí kopat hlinu na kopec Peklo)
- **MARGITA FIGULI**

- pracovala v Tatra Banke
- dominancia socialnych motivov
- prítomnosť kresťanskej moralky
- ženské hrdinky zapasia s tlakom konvencie
- rozpravac je postava z príbehu
- príroda rámčuje dej
- dej strieda napätie a uvoľnenie
- POKUSENIE
- TRI GASTANOVE KONE
- **FRANTISEK SVANTNER**
 - vplyv naňho myšlienka, že strach robí z človeka zvieru, vtedy vyplávajú na povrch pudy
 - konflikt tajomno-reálne
 - miesto reality dominuje sen a podvedomie (surrealizmus)
 - hrdina je zmietaný vášňami
 - odhaľuje svoje nekontrolovateľné vnútro
 - vývoj postáv od reálnych k tajomným
 - vitazi živelnosť, nie dobro, ktorá podmieňuje konanie a osudy postáv
 - lyrizácia je najsilnejšia
 - silná personifikácia prírody
 - nezaujíma o spoločenské problémy
 - konfrontácia života a smrti
 - vždy je prítomná smrť
 - rozpravac nie je vsevediaci, ale je posadený neznámom, mýtickosťou a nevysvetliteľnosťou
 - kompozičný postup smeruje od jednoduchého k zložitému, autor zatajuje a znejasňuje dej
 - príroda sa stáva súčasťou postáv
 - NEVESTA HOL
 - román slovenského naturalizmu
 - **MALKA**
 - novela
 - dramatizácia deja, dramatickosť, aktívna úloha prírody
 - slabá dejová línia
 - hrdinovia sa nezatajujú mravnými otázkami
 - štruktúra

- baladicky charakter
- dej je strucny
- postavy nemaju konkretne meno
- rozpravacom pribehu je valach, ktory nema meno
- zlo reprezentuje Sajban, ale to je len prezyvka, takže zase žiadne meno
- postava Malky stvorená mytický
- text nadobúda formu baladickéj piesne

22. SLOVENSKA PROZA PO ROKU 1945

- tvorba rozdelená na
 - oficiálnu
 - exilovú
 - zasuvkovú
 - postmodernu
- periodizácia
 - 1. 1945 – 1948
 - ostáva v platnosti program z 1936, v ktorom sa spisovatelia zjednotili a vyjadrili vernosť slobode a veľkým idealom ľudstva
 - časť autorov emigruje, lebo sa obáva stíhania za spoluprácu s klerofasistickou vládou
 - Jozef Ciger Hronský, Milo Urban
 - vychádza priecinková literatúra M. Figuli a Frana Kráľa, publikujú naturalisti
 - 2. 1948-1954
 - vzniká zväz slovenských spisovateľov, ktorý dohliada na dodržiavanie predpísaných tém
 - vznikajú dominantne diela schematicizmu
 - F. Hecko – Drevená dedina
 - D. Tatarka – Radostník
 - V. Minac – Smrť chodí po horách
 - KS vypracovala systém represie
 - žánre – budovateľský román, historická románová kronika
 - uprednostňovanie robotníckych autorov pred vzdelanými profesionálmi
 - **schematicizmus**
 - bezducha mechanickosť, šablonoitosť, opisuje budovateľské úspechy, združstevňovanie a priemyselnosť
 - zostatnenie súkromných vydavateľstiev
 - likvidácia nepohodlných časopisov
 - 3. 1954 – 1956
 - začiatok odmäku slovenskej prózy
 - A. Bednár vydáva Sklený vrch
 - 4. 1956 – 1968

- nastava uvolnenie, experimentovanie v literature, prekladanie cudzojazyčných diel
- vydavanie nových časopisov
- vytriezvenie spisovateľov z budovatelskeho opojenia
- 5. 1968 – 1980
 - po okupácii odchádzajú do exilu spisovatelia – Mnacko, Blazkova
 - vytvárajú exilový prúd
 - v období normalizácie vyradení nepohodlní spisovatelia – Sikula, Lasica, Satinsky
 - D. Tatarka vystúpil proti sovietskym vojskam, bol vylúčený z verejného života
 - asi 40 spisovateľov zmizlo z učebníc a boli vylúčení zo zväzu slovenských spisovateľov
 - zase pozastavené vydávanie časopisov, návrat k silnému socialistickému realizmu
 - vznik samizdachového a dizidentskeho prúdu
 - D. Tatarka
 - oficiálny prúd
 - autori ako unik pred predpísanými témami písali o minulosti
 - P. Jaroš – Tisícročná včela
 - pokus o unik do absurdity bol cenzormi zakázaný, jediná možná nenapadnuteľná téma bola téma detstva, mladosti, každodennosti
- 6. 1980-1989
 - stvárnenie súčasnosti v rôznych žánrových rovinách

- **R. JASIK**

- **NAMESTIE SV. ALZBETY**
 - román
 - tragická láska židovky Evy a Igora
 - represálie voči židovskému obyvateľstvu
 - konanie Igora Hamara predstavuje individuálnu vzburu
 - autor zachytáva arizáciu
 - vraždy zo zistných dôvodov
 - povzbudzovanie udavactva za odmenu
 - román je viac psychologický ako spoločenský, má lyrizujúci charakter – napr. dialóg s neživými predmetmi – Slnkom, vezou a gástanom
 - sám autor posúva dej, komentuje ho, kritizuje fašizmus, prihovára sa k svojej postave a radi jej
 - biblická symbolika v názvoch kapitol

- symbolika lasky ktoru autor zbozstuje
- rozpravac – ON rozpravac

- **ALFONZ BEDNAR**
 - **SKLENY VRCH**
 - dennik hlavnej hrdinky Evy Klaasovej a jej vzťah k 3 mužom v 3 obdobiach v jej živote
- **DOMINIK TATARKA**
 - po 68 mu samizdatovo vychádzali len niektoré diela
 - dizident
 - sledovaný STB
 - žil v Bratislave z invalidného dôchodku na hranici chudoby, nedožil sa revolúcie
 - **DEMON SUHLASU**
 - satira na kult osobnosti
 - **FARSKA REPUBLIKA**
 - kritika pokrytectva oficiálneho klerikalizmu za slovenského statu
- **LADISLAV MNACKO**
 - pokúsil sa o útek do ZSSR
 - uvážnili ho v koncentráku
 - v 1944 usiel a zapojil sa aktívne do partizánskeho hnutia
 - vstúpil do KSS, nadviedol privítal február 1948, stal sa prominentným novinárom propagujúcim nový režim
 - postupne sa zbavoval naivných ideálov a dôvery ku komunistickej strane
 - 1967 emigroval do Izraela
 - po nástupe Dubčeka sa vrátil, po príchode vojsk zase emigroval
 - jeho diela boli vyciarknuté z učebníc
 - po novembri 89 sa zas vrátil a zomrel v BA
 - **AKO CHUTI MOC**
 - román, v ktorom autor využíva reportážno-groteskné rozprávanie
 - viaže sa k historickému obdobiu 50. a 60. rokov
 - využil stajomnovanie, lebo nepoznáme meno mŕtveho, ani názov statu ani mesta, kde sa dej odohráva
 - dielo je rámčované oficiálnym statným trojdným pohrebom nemenovaného politika
 - ústrednou myšlienkou je autorovo presvedčenie o destruktívnej povahe akejkoľvek totalitnej moci

- príbeh je koncipovaný ako mozaika spomienok politického fotografa Franka, rozpraváca celého príbehu
- dominujú vnútorné monology
- naturalistický jazyk
- **SLOBODA**
 - narodil sa v DNV, študoval na FF UK
 - **NARCIS**
 - **BRITVA**
 - **KRV**
- **DUSEK**
 - **OCI A ZRAK**
 - **NAPRSTOK**
 - kniha krátkych próz – **STRECHA DOMU**
 - námety čerpal z detstva
- **MITANA**
 - **NOCNE SPRÁVY**
 - zbierka poviedok, z ktorých sa vynára absurdita a nereálnosť
 - motívy nevysvetliteľných zásad koreniacich v magickom realizme
 - **PATAGONIA**
 - novela, ľubostný príbeh s autobiografickými prvkami
 - odmietanie spoločenských stereotypov a konvencií
 - len fantázia nám môže pomôcť uniknúť zo všedného spôsobu života
 - **PSIE DNI**
 - zbierka poviedok, príbehy vychádzajú z reálnych životných situácií
 - vstupuje do nich iracionálny motív, ktorý ich mení na poviedky s tajomstvom
 - tajomstvo slúži ako prostriedok gradácie, alebo ako pointa
 - závery môže človek interpretovať rôzne
-

23. SVETOVA DRAMA 20. STOROCIA

- vseobecne znaky dramy
- DRAMA PRVEJ POLOVICE 20. STOROCIA
 - GEORGE BERNARD SHAW
 - pisal socialno kriticke hry
 - ziskal si uznanie ako majster vtipu a paradoxu
 - nekompromisne ironizoval spolocenske konvencie, predsudky a ludske slabosti
 - PIGMALION
 - komedia
 - SVATA JANA
 - tragedia o Jane z Arku
 - KAREL CAPEK
 - cesky spisovatel, novinár, prekladateľ
 - presvedceny demokrat a humanista
 - R.U.R.
 - rosums universal robots
 - expresionisticky vyjadruje obavy o budúcnosť ľudstva v čase keď sa vlády zmocnia stroje
 - zaviedol termin robot
- DRAMA DRUHEJ POLOVICE 20. STOROCIA
- FRANCUZSKA DRAMA PO 1945
- existencialna drama
 - ide o existenciu, osamotenosť cloveka, otázku – aký clovek vlastne je?
 - clovek je taky, ako ho vidia ti drui
 - **scenicke a charakterove poznámky**
 - nahradzaju rec rozpravaca, opis prostredia, prevcitenie sa do deja, pochopenie danych situácii
 - **JEAN PAUL SARTRE**
 - jednota casu, miesta a deja
 - vplyv pierre corneille-a a racine-a
 - **S VYLUCENIM VEREJNOSTI**
 - v komorne ladenej hre sa sartre zamysla nad temou, čo znamená smrť za živa
 - zvolil si situáciu živých po smrti
 - v konečnom dosledku chcel ukázať, aký význam má sloboda, ako zmena konania iným konaním
 - ESTEL, INEZ, GARCIN sa navzájom trápia a usvedcuju v nespočetných variáciach temných vzťahov

- nemozu sa vsak nikdy vymanit z traumy svojich minulych zivotov a cinov
- ABSURDNA DRAMA
 - vychadza z existencializmu
 - nihilisticka koncepcia (nic nema trvalu hodnotu)
 - opozicia proti tradicnym formam divadla
 - nemaju suvisly dej
 - nemaju zapletku
 - nemaju rozuzlenie v zavere
 - komunikacia medzi postavami nie je, kazdy si vravi svoje
 - predstavuje cloveka v nezmyselných situaciach
 - postavy neziju plnohodnotny zivot, nevedia sa dorozumievat s inymi, robia veci ktore su nepotrebné pre nich alebo inych
 - jazyk plny nezmyslov a nepochopitelnych fraz
- SAMUEL BECKETT
 - CAKANIE NA GODOTA
 - tragigroteska
 - motivom je cakanie ktore neprinasa ziadny vysledok
 - v neurcitom case na neurcitom mieste
 - nema dejovu liniu
 - nezmyselne rozhovory
 - nie je nikto a nic, kto by im mohol pomoct
 - maju starosti, utrpenie a sklamanie
 - VLADIMIR – slovania
 - ESTRAGON – francuz
 - POTZO – talian
 - LUCKY – anglican
 - zobrazuje, ze clovek vzdy na nieco caka
- DRAMA V ANGLICKY HOVORIACICH KRAJINACH
 - PSYCHOLOGICKA DRAMA
 - vychadzala z realizmu
 - ukazanie sily cloveka a medziludskych vzťahov
 - hrdinami su psychicky labilni jedinci
 - TENNESSEE WILLIAMS

- hlavná tema hier je konfrontácia precitlivených hrdiniek s realitou
- realitou sú mužské postavy
- romantické postavy, ktoré sa snažia vysporiadať so situáciou
- veľa násilia, alkoholu, drog a smrti
- MACKA NA HORUCEJ PLECHOVEJ STRECHE
 - komédia a tragédia
 - chronologický dej bez retrospektív
 - miestom deja je dom
 - dej sa točí okolo charakterov hlavných postáv
 - epický príbeh dramy je stručny
 - hlavná postava – MAGGIE – manželka najmladšieho syna, bohatého otca, cielavedoma, túži po majetku, príbuzní ju neznasajú, musí tancovať ako macka na rozpalenej plechovej streche, nakoniec si svojou pribojnosťou získa rešpekt, svokra a manžela
 - veľký ocko pollit – všetci vedia, že umiera na rakovinu, začína sa boj o majetok, najväčšie nároky si robí starší syn GOOPER a MAE, svojich 5 detí predvádzajú ako opice, Maggie chce využiť bricovú obľúbenosť u otca, ale alkohol bric jej nepomáha. končí to tak, že pomocou lsi a lzi Maggie dosiahne, čo chce
 - dodržiava sa jednota miesta, času a deja
 - charaktery sa odhaľujú pomocou konfrontačných dialogov
 - v hre je badateľná kritika spoločnosti, jej konvencii, pretvárky a pokrytectva
 - autobiografické prvky

- ROZHNEVANÍ MLADÍ MUŽI

- anglická dráma
- boli proti spoločnosti, politike, studenej vojne, vojne vo Vietname
- snažia sa zachytiť realistický pohľad na svet robotníkov, intelektuálov, anglikánov a walesanov
- hrdinovia sú mladí muži, ktorí všetkým pohrdajú a nikomu neveria
- uvedomujú si bezmocnosť voči svetu, svoje osamotenie, preto sa u nich prejavuje hneď, nihilistická kritika, ktorou bijú do všetkého, z čoho majú strach
- trpia neschopnosťou vytvoriť harmonický vzťah

- JOAN OSBORNE

- OBZRI SA V HNEVE

- podľa tejto drámy bolo pomenované celé toto hnutie
- rozobera problém uplatnenia mladých, aj keď vystudovaných ľudí

- NEMECKA DRAMA
 - epicke divadlo
 - dramaticky model, stavia na rozbiti divakovej iluzie, ze na javisku je predvadzany skutocny zivot skutocnych postav
 - divak si ma stale uvedomovat, ze sleduje len divadelne predstavenie
 - autori nahradili dramaticky pritomny cas epickym minulym
 - mnozstvo epizodnych postav
 - scena sa casto meni
 - tajomstvo pointy stratilo svoje caro, lebo epicka hra v medzititulkoch povie dopredu co sa stane
 - BRECHT
 - tvorca epickeho divadla
 - MATKA GURAZ A JEJ DETI
 - je parafrizou nemeckeho barokoveho autora HAUSENA
 - drama z 30 rocnej vojny

24. SLOVENSKA DRAMA 20. STOROCIA

- 1919 vznik narodneho slovenskeho divadla v BA
- vychodoslovenske narodne divadlo v KE
- slovenske ludove divadlo v NR
- hravaju sa starsi autori ako Kukucin, Hviezdoslav, Tajovsky, Timrava

- **MEDZIVOJNOVA DRAMA**
 - **IVAN STODOLA**
 - posobil ako lekar
 - tvorca modernej spolocenskej komedie, historickej hry
 - **BACOVA ZENA**
 - tragedia v 3 dejstvach
 - **JOZKO PUCIK A JEHO KARIERA**
 - satiricka veselohra
 - **JULIUS BARC-IVAN**
 - vystudoval evanjelicku teologiu
 - pracoval v matici slovenskej
 - **3000 LUDI**
 - socialna tematika
 - podnetom bolo zatvorenie tovarne
 - **MATKA**
 - drama z banickeho prostredia v 3 dejstvach
 - matke sa prisnilo, ze vidi smrt oboch svojich deti, preto sa snazi zabranit rozvadenym synom, aby si ublizovali
 - palo bol v amerike a jeho brat jano mu prebral frajerku katku
 - matka ma oboch synov rovnako rada
 - jano jej neveri a zavidi bratovi gazdovstvo, vytiahne noz, matka zhasne svetlo, hodi sa na pala aby zabranila strate synov
 - koniec je nevysloveny

Dráma po roku 1945 bezprostredne nadviazala na medzivojnovú drámu (J.Barč-Ivan, Ivan Stodola, Peter Zvon). Autori sú ovplyvnení nedávne skončenou 2.svetovou vojnou. V dráme je prítomný existencializmus, duchovná kríza človeka spôsobená vojnou, ktorá spochybnila všetky dovtedajšie opory človeka(rozum, spravodlivosť, vieru v Boha...). Znepokojenie sa objavuje v hrách Leopolda

Laholu(Bezvetrie v Zeule, Atentát), ktorého však nepriaznivé kritiky(ako pesimistické diela pomáhajú človeku pri obnove zničenej krajiny?)vyhnali do emigrácie. Pluralita v dráme a demokracia v názoroch bola ešte zjavná.

Povinný optimizmus po roku 1948 sa prejavil aj v dráme. Do popredia sa dostávajú komédie a veserohry socialistického realizmu (I. Bukovčan – Surovô drevo, Králik – Buky podpolianske). Autori, ktorí si uvedomovali odsunutie aktuálnych tém, museli svoje rukopisy uložiť do zásuviek alebo odložiť ich spracovanie na príhodnejší čas.

V 50. a 60. rokoch je aktuálna tématika SNP(Karvaš – Polročná omša, Bukovčan - - Kým kohút nezaspieva). Uvoľnenie sa prejavuje v odvahe zobrazíť praktiky totalitnej moci pomocou postupov absurdného divadla(Beckett, Ionesco) a podľa vzoru existenciálnych hier(Sartre).

V 60. a 70. rokoch sa experimentovanie v dráme prejavuje vznikom divadiel malých javiskových foriem, kde sa stiera priepasť medzi javiskom a divákom. Vzniká Divadlo na korze 1967-1970(píšući herci Lasica – Satinský), autorské divadlo S. Štepu Radošinské naivné divadlo.

Autorské divadlo – autor, režisér, herec v jednom. Text je otvorený, dôležitú úlohu zohráva autentickosť výpovede, preto tvorcom nie je len autor, ale i herec. Divadlo využíva improvizáciu, nárečie, iróniu, sebaíródiu, slogany, epigramy, alegóriu(Radošinské naivné divadlo).

Koncom 70. rokov a v 80. rokoch získava čoraz väčší priestor alternatívna tvorba(GunaGU, Stoka, U Rolanda, Za rampami). Do popredia vystupuje etika súčasného človeka a spoločnosti. Pre hry týchto divadiel je typická silná obraznosť, hravosť, poetickosť.

Ivan Bukovčan(1921-1975)

-vyštudoval právo, pôsobil ako publicista a filmový dramaturg

Debut: Surovô drevo(1954)

Témy: SNP, morálna zodpovednosť, deformácie v 50. rokoch

v jeho hrách je prítomný dôraz na potrebu humanizmu v živote. dôležitá je myšlienka a jej objasňovanie, hrdinstvo je preňho prirodzená povinnosť, často hyperbolizuje záporné vlastnosti, postavy sú charakterizované replikami

Pštroší večierok(1967) tragikomédia, v ktorej sa bývalí spolužiaci zachovávajú ako pštrošy k svojmu niekdajšiemu triednemu profesorovi.

Kým kohút nezaspieva(1969) tragédia z obdobia potlačenia SNP, odohráva sa v malom meste v roku 1944, kde je zákaz vychádzania po desiatej hodine. V pivnici sa ocitá postupne 10 ľudí. Jeden z nich sa má priznať k vražde nemeckého vojaka Autor tu rozohráva psychologickú drámu rukojemníkov vo vyhrotenej situácii, kde overuje ich charaktery. Hra je založená na biblickom- „kým kohút nezaspieva“- zaprení človeka človekom.

Zažeň vlka(1970) hra, ktorá uzatvára triptych morálno-etických drám(Pštroší...Kým...)

Július Satinský(1941-2002) Milan Lasica(1944)

1968-1970-Divadlo na korze(Hodžovo nám.) pôsobila dvojica intelektuálnych klaunov

ich humor je založený na nečakných pointách, ich texty nemajú konkrétnu formu, obsahujú množstvo gagov(improvizácia, zvrat vyplývajúci zo situácie), iróniu a sebaíróniu, jazyk obsahuje ľudové výrazy, nárečie, žargón. Kritika nedostatkov spoločnosti spôsobila ich dočasný zákaz v čase normalizácie.

Satinský predstavuje prostejší, ľudskejší protipól, Lasica sofistikovaného, prísneho zvedavca.

Soirée(1968)hra, ktorá bola dôvodom pre ich zákaz

paródie: Nečakanie na Godota(1968), Náš priateľ René(1979)

kabaret: Nikto nie je za dverami(1982)

- **Stanislav Štepka** – RND-postmodernizmus, parodujú nezmyselné nariadenia

25. OBRAZ VOJNY V SLOVENSKEJ A SVETOVEJ LITERATURE 20. STOROCIA

- vplyv vojen
- spisovatelia zobrazujuci vojnovu tematiku si kladli za ciel opisat vojnovu hrozbu a varovat pred nimi
 - **ERICH MARIA REMARQUE**
 - nemecko-svajciarsky spisovatel
 - v 18 odvedeny na front ako dobrovolnik
 - potom vystriedal viacero povolani
 - ucitel, obchodnik s nahrobkami, automobilovy zavodnik, novinár a spisovatel
 - jeho diela su zalozene na vlastnej skusenosti, napinavom a dynamickom dejí a ucinnej charakteristike postav
 - hrdinovia jeho romanov ziju v provizoriu, vytrhnuti zo spolocnosti, nemaju stale zamestnanie, hladaju zmysel zivota, tužia po láske a stasti
 - autor vykresluje ich pocit deziluzie a skepsy
 - ma nekompromisne humanisticky antimilitaristicky a antifasisticky postoj
 - 3 KAMARATI
 - NOC V LISABONE
 - **NA ZAPADE NIC NOVE**
 - roman
 - jeho debut
 - rozpravac hovorí dokumentarnym reportaznym sposobom o bombardovaní, plynových utokoch čo posilnuje surove a krute vyznenie vojnovych obrazov
 - napinave dejove pasaze strieda s kratšimi reflexívnymi úsekmi, v ktorých sa rozpravac zamysla nad vojnou
 - motto knihy: táto kniha nechce byť ani obžalobou ani vyznaním, chce sa iba pokúsiť vydať svedectvo o generácii, ktorú zničila vojna, I keď unikla jej granátom
 - v neskorších dielach sa jeho štýl priblížil postupom trivialnej literatúry
 - próza zameraná na čo najširší okruh čitateľa
 - hlavný hrdina a rozpravac – Paul Baumer
 - v retrospektívnych epizodách opisuje svoje skusenosti z vycvikovaneho tábora
 - drastické podmienky vojakov na fronte a zážitky z priamych útokov a bojov
 - celý roman je JA rozprávanie, v závere to vystrieda ON rozprávanie, keď Paul zomrie
 - keď Paul Baumer je zabitý, správa z frontu hlási len: Na západe nič nové

- nacionalisticke nacenie z vojny vystrieda zakladne ludske potreby, ako sa najest, ako prežiť
- uprostred vojnového sialenstva je kamaratstvo
- volne pokračovanie – CESTA SPAT

- **Milo Urban**
 - nemanželský syn hviezdoslava
 - nedokoncil gymnázium
 - redaktor, šefredaktor denníku gardista – 1940-1945
 - po oslobodení slovenska emigroval do rakúska, ale bol vydán naspäť do slovenska kde bol odsúdený na verejné pokarhanie
 - počas socializmu nesmel publikovať
- **ZIVY BIC**
 - unanimistický román
 - hlavné udalosti sa odohrávajú vonku pred zrakmi spoločnosti, ak sa niečo individualizuje, tak nasleduje zásah kolektívu, nachádzajú sa tu masové scény s kolektívnym hrdinom
 - najvýznamnejšie slovenské prozaické dielo od 1918
 - odohráva sa v dedine Rastoky
 - kompozícia
 - 1. časť – Stratene ruky
 - demonštrácia zhubného vplyvu vojny na dobových udalostiach a osobných tragédiach postáv
 - konflikt Stefana Ilčika s catárom Ronom, Evina snaha dostať Adama z frontu u notára Okolickeho, ktorý ju znásilní, je tehotná a dedina ju odsúdi, porodí syna a utopí sa
 - catár Rono neludsky zaobchádza s podriadenými vojakmi, provokuje Stefana Ilčika, ktorý ho zabije rylom
 - odsúdia ho na smrť a popravia
 - Okolický Eve Hlavajovej sľubí za sex návrat muža z frontu, ona však nedokáže žiť s tolkou potupou a utopí sa
 - potrestanie notára Okolickeho kolektívom dediny
 - 2. časť – Adam Hlavaj
 - útečie z frontu
 - hneď ľudu vybuchne v pomstu a idú sa spoločne zúčtovať so zlom
 - vyzenu vojakov z dediny, utopia Okolickeho a vyrábajú krcmy

- Ilcicka – najprepracovanejšia postava, jej milovaného syna odvedú na vojnu, následne ho popraví za vraždu nadriadeného, nedokáže sa zmieriť so smrťou syna, preto bojuje proti bezpráviu svojším spôsobom, ako jedina pomáha Eve, postara sa o jej syna
 - Eva Hlavajová – mladá, krásna, ale bezbranná žena, o svojom ponížení mlčí, preto si ľudia myslia, že k dietatu prišla dobrovoľne, po pôrode sa obáva, že Adam sa dozvie o jej poklesku a tak sa utopí v rieke
 - Adam Hlavaj – kóna pudovo, dezertuje z frontu, svojím konaním symbolizuje zivelný odpor ľudu proti vojne a sociálnemu utlaku, keď sa dozvie čo sa stalo Eve chce potrestať notára, ale nechce ho zabíť
 - autor nevytvoril klaickú hlavnú postavu, postavám chýba podrobný opis, zobrazil pohyb dediny ako celku
- **NORMAN MAILER**
 - absolvent harvardu
 - bojoval v 2. svetovej v tichom oceáne
 - **NAHI A MRTVI**
 - naturalistický román
 - 4 časti
 - Vlna
 - Hlina a tvar
 - Rastlina a prizrak
 - Brazda
 - prerušované retrospektívami
 - dielo pozostáva z dialogov a scenických poznámok
 - odhráva sa pred koncom druhej svetovej na tichomorskom ostrove Anopopej
 - boj medzi Američanmi a Japončami
 - centrum románu je prieskumný oddiel seržanta Crofta
 - sú vyslaní do japonského týla
 - potom čo vácšina z nich zomrie a je ranených, keď sa dostanu na koniec sa dozvedia že ich utrapy boli zbytočné, lebo bojové operácie na ostrove sa skončili
 - zobrazuje krutosť, absurdnosť a nezmyselnosť vojny
 - v hranicných situáciách sa obnazujú konflikty prameniace z rasových a národnostných dôvodov
 - aj z odlišnej sociálnej skúsenosti
 - významná je psychologická kresba postav

- využitie rôznych jazykových vrstiev
- prelínanie časových rovin
- striedanie stylistických postupov
- uplatňovanie ironického nadhľadu

- JOSEPH HELLER

- počas druhej svetovej vojny pôsobil ako letec
- prednášal na univerzite v Yale
- HLAVA XXII
 - román
 - satirické a protivojnové dielo
 - snaží sa čo najpresnejšie opísať jeho pocity z vojny
 - týmto presným obrazom skutočnosti môže vyjsť najavo absurdita ľudského konania
 - dej sa odohráva pred koncom druhej svetovej na malom ostrove Pianosa v stredozemnom mori
 - v úvode autor spomína, že ten ostrov je príliš malý aby sa tie udalosti na ňom mohli stať
 - nachádza sa tu americká letecká základňa, z ktorej startujú lietadla bombardujúce nemecké pozície v severnom Taliansku
 - ústredná postava – kapitan Yossarian, ktorý sa búri proti nezmyselnosti vojenskej byrokracie, ktorej stelesnením je tzv. HLAVA XXII, najznámejšie nariadenie v HLAVE XXII – Voják môže byť prepustený z armády, ak je blázon, ale ak nie, že je blázon, je vlastne normálny, preto nemôže byť prepustený z armády
 - snaží sa za každú cenu prežiť, akurát že ich ambiciozný veliteľ neustále zvyšuje počet náletov
 - román sa skladá zo 42 kapitol, pomenovaných podľa hlavných postáv jednotlivých epizód
 - autor ich predstavuje v bojových náletoch, vo chvíľach voľna a čitateľa oboznamuje s ich minulosťou
 - Heller využíva komickú hyperbolu na zobrazenie podstaty vojenskej masinerie
 - v románe je humor, satira, ironia a čierny humor

- STRATENA GENERÁCIA

- označenie generácie blízkej skupiny amerických básnikov a prozaikov, ktorých videnie sveta bolo ovplyvnené zážitkami z prvej svetovej
- boli neschopní sa po vojne zaradiť naspäť do života, kvôli kultúrnej vykorenenosti USA
- základnou témou ich diel je sklamanie a skepsa, rozklad ľudských a spoločenských hodnôt
- východisko je v úteku do prírody alebo ku kultúre
- hrdinovia sú rozporuplní, silne citovo založení ľudia, ktorí sa nevedia zaradiť do spoločnosti, preto žijú v provizoriu a jedinou hodnotou je kamarátstvo
- ERNEST HEMINGWAY
 - dobrovoľník počas 1. svetovej

- tazko raneny
- získal veľku publicitu, lebo bol prvým američanom zraneným na talianskom fronte
- vo všetkých svojich dielach hľadá pravdu o človeku v hranicných životných situáciách, lebo iba vtedy sa prejaví všetky jeho kvality
- svojich hrdinov stavia tvarom tvar k smrti, aby mohli prejsť mieru svojej odvahy
- jeho hrdina nie je iba literárny charakter, je to skutočný človek
- jeho štýl je budovaný na princípe ladvca – podstatne významy textu, traumy a stroskotania sú skryté za zdánlivo povrchnými dialógmi hrdinov
- ZBOHOM ZBRANIAM
 - román
 - príbeh nestastnej mileneckej dvojice amerického poručíka Henryho a ošetrovateľky Catherine
 - dej sa odhráva na talianskom fronte
 - ich láska chce prekonať vojnu, preto sa Henry rozhodne dezertovať a spolu s tehotnou Catherine ujde cez ženskú jazdu do Švajčiarska, dieťa sa narodí mŕtve a Catherine pri cisárskom reze zomrie
 - hlavná myšlienka: jej smrť nie je priamym dôsledkom vojny, ale patrí k všeobecnému chaosu a je rovnako nezmyselná ako vojna
- KOMU ZVONIA DO HROBU
 - román s autobiografickými prvkami
 - hlavný hrdina – americký dobrovoľník Robert Jordan si aj pod tlakom okolností zachováva cestu
 - plní bojovú úlohu, aj keď pochybuje o jej význame
 - keď je smrteľne ranený, skupinu posielajú do bezpečia a on sám očakáva nepriateľa, ktorého chce zdržať
- JAROSLAV HASEK
 - pracoval ako bankový úradník, žil bohémskym životom, zbližoval sa s anarchistami, obchodoval so psami
 - zúčastnil sa prvej svetovej, po návrate domov sa uchýlil do ústrania
 - OSUDY DOBREHO VOJÁKA SVEJKA ZA SVETOVÉ VALKY
 - Svejk je heroikomicky ľudový hrdina, ktorý sa bráni absurdnej moci tým, že presne plní nezmyselné rozkazy a predpisy
 - využíva hovorový štýl, slang a žargon
 - komikou, satirou, ironiou umocňoval absurdnosť vojny
 - hlavný hrdina – Jozef Svejk – 40-ročný starý mladenec, ktorý dobrovoľne vstupuje do

armady, svojou prostomyselnosťou zobrazuje pseudohrdinstvo rakuských dôstojníkov

– **KAREL ČAPEK**

- celý svoj život bol presvedčeným demokratom a humanistom

– **BIELA NEMOC**

- divadelná hra
- konflikt dvoch životných princípov – demokratickeho humanizmu – reprezentuje lekár Galen a totalitnej diktatúry – diktátor Marsal
- odohrava sa v nemenovanej krajine, v ktorej vypukla epidémia neznámej choroby
- situácia sa zda byť beznadejnou, všade vládne chaos a panika, zrazu sa objaví nenapadný doktor Galen, ktorý vynajde účinný liek, dáva si však podmienku – vyda ho až vtedy, keď sa vlády vzdajú svojich vojnových plánov
- na celú krajinu ale stojí fanatický Marsal, ktorého jedinou túžbou je dobyť svet
- avšak smrteľné ochorenie a strach zo smrti ho donúti súhlasiť s uzavretím mieru, vymenová sa Galenovi liek
- Galena usliape sfanatizovaný dav vo chvíli, keď s liekom prichádza na pomoc, zázračný liek je stratený

– **VALKA S MLOKY**

- román, kritika nemeckého fašizmu

– **R. JASIK**

– **NAMESTIE SV. ALŽBETY**

- román
- tragická láska židovky Evy a Igora
- represálie voči židovskému obyvateľstvu
- konanie Igora Hamara predstavuje individuálnu vzburu
- autor zachytáva arizáciu
- vraždy zo zistných dôvodov
- povzbudzovanie udavactva za odmenu
- román je viac psychologický ako spoločenský, má lyrizujúci charakter – napr dialóg s neživými predmetmi – Slnkom, vozom a gástanom
- sám autor posúva dej, komentuje ho, kritizuje fašizmus, prihovára sa k svojej postave a radi jej
- biblická symbolika v názvoch kapitol
- symbolika lásky ktorú autor zbožštuje
- rozpraváč – ON rozpraváč

26. ROMAN V SLOVENSKEJ A SVETOVEJ LITERATURE – VYVIN A TYPY

- veľky prozaický žánr epiky
- zobrazuje široký okruh životných javov vo veľkom rozpätí
- každý román obvykle tvorí knihu, niekedy viac kníh
- využíva všetky 3 základné literárne zobrazovacie postupy
 - epický
 - lyrický
 - dramatický
- bol vždy určený pre širokú čitateľskú verejnosť, preto si zachováva prvky popularnej literatúry
- prvý román vznikol v antike – román s erotickou tematikou – napísal ho Longos – Dafnis Chloë – 3. storočie p.n.l.
- pre romány z tohto obdobia je príznačná historická, fantastická alebo dobrodružná erotická alebo satirická tematika
- rozvíjali sa veršované epické skladby – príbeh o Tristanovi a Izolde
- vplyv orientálnej literatúry
- rozprávky z 1000 a jednej noci
- v stredoveku sa však román vyvíjal popri epose ako menej hodnotný žánr
- keď sa epos tematicky vycerpal, jeho miesto ako hlavný epický žánr zaujal román, ktorý je vyvinovo najpremenlivejším žánrom
- medzník - Rabelaisov román – GARGANTUA A PANTAGRUEL
- ďalší medzník - DON QUIJOTE DE LA MANCHA
- veršované epické utvory – rytierske romány
- TYPY ROMÁNU:
 - pikareskný román – hlavnou postavou je sibal, ktorý sa vyznačuje chytráctvom a podnikavosťou
 - psychologický román – najmä v Dostojevského tvorbe prvýkrát prítomne, rozobera detailne psychiku postáv
 - vrchol realistického románu – Balzacove a Tolstojove knihy
 - Balzacovsky (realistický) román
 - ucelený dej
 - epický hrdina

- casty vsevediaci rozpravac
- v 19. storoci nastava rozvoj slovenskeho romanu
 - prvý slovenský roman napísal Bajza – René mladenca príhody a skúsenosti – písane bajzovčinou – témou je putovanie hlavného hrdinu
 - v romantizme nevznikol žiadny román
 - významní slovenskí románi piscovia sú Vajanský, Soltesová a Kukucin
- v 20. storoci bola snaha román zosubjektívniť
 - diela Hronského, Ondrejova a Svantnera
- taktiež bola snaha ho zobjektívniť
 - Frano Kral
- po druhej svetovej vojne – najvýznamnejšie romány
 - Hecková Drevená dedina – manifest socialistického realizmu
 - Jasik – Namestie sv. Alžbety
- podľa povahy deja
 - román – skutočnosť – dielo sa realne mohlo stať
 - román – vymysel – taký, čo prekráča hranice reality, obsahuje prvky fantastiky
- podľa času deja
 - historický
 - súčasnosť
 - utopický – z budúcnosti
- podľa kompozičných princípov
 - môže byť vytvorený z listov – Goethe – Útrepnie mladého Werthera
 - denníková forma – Bramstocker – Drakula
 - môže byť formou dialogu
 - alebo formou cestopisu
- dievcenský román
- detektívka
- horor komiks
- humoreska
- výchovný román
- filozofický román

27. VYZNAMNI PREDSTAVITELIA ANGLICKEJ LITERATURY 20. STOROCIA

- anglicki autori medzivojnového obdobia sa často zaoberali otázkami ďalšieho osudu ľudstva
- verili, že po krvavej vojne bude ľudstvo uskutočňovať ideály humanizmu
- niektorí spisovatelia sa pridŕžovali realistického zobrazovacieho metódy, iní experimentovali
- JOHN GALSWORTHY
 - nobelova cena
 - svoj prísne realistický pohľad na svet spájal s prienikom do psychiky postáv
 - čerpal námety zo skutočného života a zobrazoval všetky vrstvy anglickej spoločnosti
- FORSYTOVSKÁ SAGA
 - románový cyklus o 4 generáciách zamoznej mestiackej rodiny viktorianskeho obdobia – 80. roky 19. storočia
 - autor presvedčivo dokladá, ako môže človeka posadnúť túžba po majetku natoľko, že v ňom vlastnícky pud prehlusí všetky city
- JAMES JOYCE
 - írsky spisovateľ píšuci po anglicky
 - experimentátor, priekopník nového typu prózy
 - vo svojej tvorbe využíva realitu z Írska
 - skutočné postavy sa stavajú predlohami literárnych hrdinov
 - pozerá sa kritickým pohľadom na ľudí z dublinskej spoločnosti, vidí presne ich chyby – pokrytectvo a nekritický katolicizmus a ironizuje ich, ale mesto Dublin zobrazuje s láskou
- DEDINCANIA
- ODYSEUS
 - román, na základe obvinení z pornografie bol do roku 1933 zakázaný
 - je považovaný za jedno zo základných diel literatúry 20. storočia
 - pokus zachytiť myslénkový proces prv ako sa myšlienka sformuje do vety
 - román je dielom encyklopedického charakteru
- GEORGE BERNARD SHAW
 - dramatik írskeho pôvodu
 - nositeľ nobelovej ceny
 - vzdelanie nadobudol samostudiom
 - písal sociálne kritické hry

- získal si uznanie ako majster vtípu a paradoxu
- nekompromisne ironizoval spoločenské konvencie, predsudky a ľudské slabosti
- PIGMALION
 - komedia
 - prebral námety z ovidiovej premeny
 - cyperský umelec pygmalion vytvoril krásnu sochu dievcata do ktorej sa zamiloval, Afrodita ju na jeho prosby oživila a dievcina mu lásku opatrovala
 - vznikol podľa nej úspešny muzikál My Fair Lady
 - popularita prispela k plytkosti vtípu a dialogov a využitiu jazyka londýnskej spodiny
- SVATÁ JANA
 - tragédia o Jane z Arku
- POVOJNOVÉ OBDOBIE
 - WILLIAM GOLDING
 - vystudoval Oxford
 - pôsobil ako učiteľ
 - počas 2. svetovej slúžil v námorníctve
 - zaoberá sa problémom dobra a zla
 - je presvedčený o ľudskej naklonenosti k hriechu
 - VEZA
 - PYRAMIDA
 - BOH MUCH
 - kombinácia dobrodružného a sci-fi románu
 - príbeh vytrhnutý z času a priestoru
 - dej románu sa odohráva počas atomovej vojny, keď z anglickej evakuujú skupinu školákov, lietadlo je zostrelené a chlapci vo veku 6-12 sa zachránia na neznámom ostrove v Tichom oceáne, začnú u nich prevládať lovecké primitívne pudy
 - svet detstva zobrazuje do rise mýtov a symbolov
 - ohrozenie života vyvoláva v ľuďoch zbesilosť a zvieracie instinkty
 - symbol primitívnych pudov – prasata čo lovili
 - symbol racionalného správania – biela lastura, lebo kto ju držal, mohol hovoriť, znázorňovala demokratický princíp
 - najdôležitejšia otázka, ktorú kladol čitateľom autor sa týkala možnosti/nemožnosti prekonať dedičné sklony k násiliu

- GEORGE ORWELL
 - novinár, esejista, prozaik
 - narodený v Bengalsku
 - študoval v Anglicku
 - ZVIERACIA FARMA
 - román, zároveň alegorická bajka
 - parodia totalitnej revolúcie
 - zvieratá sa rozhodnú vyhnúť panov a prevziať vládu nad farmou kde sú vykorisťované
 - zavedú si svoj vlastný režim, v ktorom si majú byť všetci rovní
 - prasatá sa ujmu moci, vytratia sa čistota politických ideálov, zavádzajú teror, šíria strach, ich diktatúra je horšia ako bola vláda ľudí
 - animalizmus – komunizmus
 - riadenie farmy, časté schádzanie, záľuba v heslách a skandovaní, organizovanie ceremónií a prehliadok, vynútený obdiv k vodcovi a dvanásť si záväzkov a nedostatkov vecí jednej potreby – nárazky na komunizmus
 - v krízových obdobiach sa v zvieratách vzbudzuje strach
 - udaváci, donasáci, recnická demagogia
 - ON rozprávanie
 - dej je rozdelený na 10 kapitol
 - v texte sa opakovanne vyskytuje ironia – prasatá kradnú zásoby, napriek tomu hovoria - “to že jeme jablka a pijeme mlieko je vo vašom záujme, viete si predstaviť čo by sa stalo keby sme my, prasatá, zlyhali?”
 - Napoleon predstavuje Stalina

28. VYZNAMNI PREDSTAVITELIA CESKEJ LITERATURY 20. STOROCIA

– MEDIZVOJNOVE OBDOBIE

– FRANZ KAFKA

- pisal tzv. Prazsku nemecku literaturu, pretoze sa narodil a posobil v prahe a literaturu pisal po nemecky
- vo svojom diele zachytil intenzivne prezivany pocit izolovanosti, odsudzenia, rozpor medzi jednotlivcom a spolocnostou
- sustredil sa na vlastny duchovny svet
- zostaval uplne mimo sfery zaujmu
- znaky:
 - velka kompozicna volnost
 - viacvyznamovost
 - nejednoznacnost
 - strohost
 - zmysel pre konkretny detail
 - nesnazi sa o zobrazovanie psychiky postav
 - nemaju vnutorny zivot
 - nepozname ich minulosť ani zaluby
 - nevieme ako vyzeraju, obvykle su bez mena
 - neunavne sa snazia dosiahnuť svoj cieľ, ale nemaju na to sily

– PREMENA

- poviedka
- groteskno-strasidleny príbeh obchodníka Gregora Samsu na obludny hmyz
- o jedlo sa mu stara mladšia sestra Margitka
- Gregor prepada živocisnému pudovému spôsobu života, ale svoju ľudsku podstatu nestraca, naďalej je schopný citových prežitkov
- potom, čo zjavi najomníkom a tí dajú výpoveď ho zamknú v miestnosti, Gregor s dojatím a láskou spomína na svojich najbližších
- zomrel
- upratovacia jeho smrť oznamuje slovami – podte sa pozriete, vono to chcieť
- rodina túto správu prijme s úľavou

- zacne sa im darit a rozpravaju sa o vyhliadkach do buducnosti
- PROCES
 - roman
 - hlavny hrdina je drobny bankovy uradnik Jozef K.
 - v den svojich 30. narodenin je doma zatknuty neznamymi muzmi, ktorí mu oznamia ze sa proti nemu zacne konat proces, vysetrovanie prebieha v zahadnom dome plnom spiny, Jozef K. nikdy neuvidi svojich sudcov, vobec tomu nerozumie, nic zle nespravil, ale sudna masineria mechanicky pokracuje dalej, je bezbranny, vinny iba tym ze existuje, je popraveny, nepozna ani pricinu trestu
- JAROSLAV HASEK
 - pracoval ako bankovy uradnik, zil bohemskeym zivotom, zblizil sa s anarchistami, obchodoval so psami
 - zucastnil sa prvej svetovej, po navrate domov sa uchylil do ustrania
 - OSUDY DOBREHO VOJAKA SVEJKA ZA SVETOVE VALKY
 - Svejk je heroikomicky ludovy hrdina, ktorý sa brani absurdnej moci tym, ze presne plni nezmyselne rozkazy a predpisy
 - vyuziva hovorovy styl, slang a zargon
 - komikou, satirou, ironiou umocnoval absurdnost vojny
 - hlavny hrdina – Jozef Svejk – 40 rocny stary mladenec, ktorý dobrovolne vstupuje do armady, svojou prostomyselnostou zobrazuje pseudohrdinstvo rakuskych dostojnikov
- KAREL CAPEK
 - cely svoj zivot bol presvedcenym demokratom a humanistom
 - BIELA NEMOC
 - divadelna hra
 - konflikt dvoch zivotnych principov – demokratickeho humanizmu – reprezentuje lekar Galen a totalitnej diktatury – diktator Marsal
 - odohrava sa v nemenovanej krajine, v ktorej vypukla epidemia neznamej choroby
 - situacia sa zda byt beznadejnou, vsade vladne chaos a panika, zrazu sa zjavi nenapadny doktor Galen, ktorý vynajde ucinný liek, dava si vsak podmienku – vyda ho az vtedy, keď sa vlady vzdaju svojich vojnovych planov
 - na cele krajiny ale stoji fanaticky Marsal, ktoreho jedinou tuzbou je dobyť svet
 - avsak smrteľne ochorie a strach zo smrti ho donuti suhlasit s uzavretím mieru, vymenov sa Galenov liek
 - Galena usliape sfanatizovany dav vo chvíli, keď s liekom prichadza na pomoc, zazracny liek je strateny
 - VALKA S MLOKY

- roman, kritika nemeckeho fasizmu
- POVOJNOVE OBDOBIE
- MILAN KUNDERA
 - ZERT
 - roman desiluzie
 - jediny roman vydany v CSSR do 1989
 - dvakrat sa pokusi hlavna postava o zart
 - prvýkrat keď si urobí zart z dogmatickeho marksizmu
 - je vyluceny zo strany
 - musi odísť na vojnu
 - nastavajú unho pocity deziluzie, pocit marnosti vymanit sa z masinerie vyvolanej vladnou mocou
 - druhýkrat je jeho zart vyrazom pomsty
 - zvedie ženu bývalého priateľa
 - lenže potom zistí že on o ňu dávno nestal
 - výsledkom je pocit zosmiesnenia
 - banálny príbeh je cestou odhalovania psychiky človeka, ktorý je obmedzovaný nielen svojim okolím, ale aj sám sebou
- JOSEF SKVORECKÝ
 - TANKOVÝ PRAPOR
 - próza z vojenského prostredia
 - MIRAKL
 - znázornenie porovnania katolíckej viery a komunizmu, zdánlivo protichodné cesty si začínajú byť podobné vo chvíli, keď sa to, či ono hnutie stáva mocenskou silou
- JAN OTČENÁSEK
 - Romeo, Julia a tma
 - podobne ako Romeo a Julia

29. VYZNAMNI PREDSTAVITELIA AMERICKEJ LITERATURY 20. STOROCIA

– MEDZIVOJNOVE OBDOBIE

– ERNEST HEMINGWAY

- dobrovolnik počas 1. svetovej
- tazko raneny
- ziskal velku publicitu, lebo bol prvym amerikanom zranenym na talianskom fronte
- vo vsetkych svojich dielach hlada pravdu o cloveku v hranicnych zivotnych situaciach, lebo iba vtedy sa prejavia vsetky jeho kvality
- svojich hrdinov stavia tvarou tvar k smrti, aby mohli prejavit mieru svojej odvahy
- jeho hrdina nie je iba literarny charakter, je to skutocny clovek
- jeho styl je budovany na principe ladovca – podstatne vyznamy textu, traumy a stroskotania su skryte za zdanlivo povrchnymi dialogmi hrdinov

– ZBOHOM ZBRANIAM

- roman
- pribeh nestastnej mileneckej dvojice americkeho porucika Henryho a osetrovatelky Catherine
- dej sa odhrava na talianskom fronte
- ich laska chce prekonat vojnu, preto sa Henry rozhodne dezertovat a spolu s tehotnou Catherine ujde cez zenovske jazero do Svajciarska, dieta sa narodi mrtve a Catherine pri cisarskom reze zomrie
- hlavna myslienka: jej smrt nie je priamym dosledkom vojny, ale patri k vseobecnemu chaosu a je roznako nezmyselna ako vojna

– KOMU ZVONIA DO HROBU

- roman s autobiografickymi prvkami
- hlavny hrdina – americky dobrovolnik Robert Jordan si aj pod tlakom okolnosti zachovaova cest
- plni bojovu ulohu, aj ked pochybuje o jej vyzname
- ked je smrteľne raneny, skupinu posielal do bezpecia a on sam ocakava nepriateľa, ktoreho chce zdrzat

– STAREC A MORE

- novela, jeho posledne vyznamne dielo
- prenikave poslanstvo ho zaradilo medzi najvacsich humanistov 20. storocia, ziskal zanho nobelovu cenu za literaturu

- jednoduchý príbeh odohrávajúci sa počas krátkeho časového obdobia
- stárec Santiago, kubanský rybar, 84 dní nič neulovil. Ide skoro rano na more, chce dosiahnuť dobrý ulovok. Daleko od pevniny sa na jeho navnadu chyti obrovská ryba. Dva dni s ňou bojuje na voľnom mori, až potom ju zabije. V priebehu spätocnej cesty k pevnine však obrovské telo ryby laka zraloky. Prvé najazdy dravých rýb stárec odvráti nožom a veslami, tie sa mu zničia, tak rezignuje a zanechá telo mŕtvej ryby na pospách zralokom. Neskoro v noci pripláva k prístavu a vlečie za lodou len ohlodanú kosť. Po jeho návrate sa onho stará jeho jediný priateľ, chlapec Manolin, pomáhal mu už aj skor, verí mu.
- Cele to má symbolický charakter
- Stárec predstavuje človeka
- Ryba prírodu
- Zraloky zlo okolo nás
- Stárec Santiago v boji s rybou nebol ani zničený ani porazený, zvíťazil sám nad sebou, nad vlastnou slabosťou a nad pochybnosťami o zmysle ľudského snaženia
- oslava nezdolateľnosti a pokory
- poukazuje na neutíchajúci život prírody a boj človeka
- **WILLIAM FAULKNER**
 - nositeľ nobelovej ceny
 - ovplyvnený Dostojevským, naturalizmom a modernou
 - **BLABOL A BES**
 - román znarozňujúci skazu starej južanskej aristokratickej rodiny
- **THEODORE DREISER**
 - rozhorčený pozorovateľ sociálnych pomerov
 - **AMERICKÁ TRAGÉDIA**
 - spoločenský román s krimálnou zápletkou
- **POVOJNOVÉ OBDOBIE:**
 - **NORMAN MAILER**
 - absolvent harvardu
 - bojoval v 2. svetovej v tichom oceáne
 - **NAHI A MRTVI**
 - naturalistický román
 - 4 časti
 - Vlna
 - Hlina a tvar
 - Rastlina a prizrak

- Brazda
 - prerusovane retrospektivami
 - dielo pozostava z dialogov a scenických poznámok
 - odhrava sa pred koncom druhej svetovej na tichomorskom ostrove Anopopej
 - boj medzi Americanmi a Japoncami
 - centrum romanu je prieskumny oddiel serzanta Crofta
 - su vyslani do japonskeho tyla
 - potom co vacsina z nich zomrie a je ranenych, ked sa dostanu na koniec sa dozvedia ze ich utravy boli zbytocne, lebo bojove operacie na ostrove sa skončili
 - zobrazuje krutost, absurdnost a nezmyselnost vojny
 - v hranicnych situaciach sa obnazuju konflikty prameniace z rasovych a narodnostnych dovodov
 - aj z odlisnej socialnej skusenosti
 - vyznamna je psychologicka kresba postav
 - vyuzitie roznych jazykovych vrstiev
 - prelinanie casovych rovin
 - striedanie stylistickych postupov
 - uplatnovanie ironickej nadhľadu
-
- **JOSEPH HELLER**
 - pocas druhej svetovej vojny posobil ako letec
 - prednasal na univerzite v Yale
 - **HLAVA XXII**
 - roman
 - satiricke a protivojnove dielo
 - snazi sa co najpresnejsie opisat jeho pocity z vojny
 - tymto presnym obrazom skutocnosti moze vyjst najavo absurdita ludskeho konania
 - dej sa odohrava pred koncom druhej svetovej na malom ostrove Pianosa v stredozemnom mori
 - v uvode autor spomina, ze ten ostrov je prilis maly aby sa tie udalosti na nom mohli stat
 - nachadza sa tu americka letecka zakladna, z ktorej startuju lietadla bombardujuce nemecke pozicie v severnom taliansku
 - ustredna postava – kapitan Yossarian, ktory sa buri proti nezmyselnostiam vojenskej byrokracie, ktorej stelesnenim je tzv. HLAVA XXII, najznamejsie nariadenie v HLAVE XXII – Vojak moze byt prepustený z armady, ak je blazon, ale ak vie, ze je blazon, je

- vlastne normalny, preto nemoze byt prepusený z armady
- snazi sa za kazdu cenu prezit, akurat ze ich ambiciozny velitel neustale zvysuje pocet naletov
- roman sa sklada zo 42 kapitol, pomenovanych podla hlavnych postav jednotlivych epizod
- autor ich predstavuje v bojovych naletoch, vo chvíľach volna a citatela oboznamuje s ich minulosťou
- Heller vyuziva komicku hyperbolu na zobrazenie podstaty vojenskej masinerie
- v romane je humor, satira, ironia a cierny humor
- JACK KEROUAC
- najvacsi prozaik beat generation
- NA CESTE
- autobiograficky roman
- hlavnou temou je nepokoj, problemy ludi nepatriacich do mestiackeho prostredia, outsiderov neschopnych zorientoval sa v masinerii sveta
- temou je priatelstvo, ukazuje idealy beatnikov
- DOKTOR SAX
- autor zaznamenava co pocuje v hlave, slovo sax zahrna dva pojmy – sex, sax – saxofon - jazz
- ALLEN GINSBERG
- TENNESSEE WILLIAMS
- hlavna tema hier je konfrontacia precitlivenych hrdiniek s realitou
- realitou su muzske postavy
- romanticke postavy, ktore sa snazia vysporiadat so situaciou
- vela nasilia, alkoholu, drog a smrti
- MACKA NA HORUCEJ PLECHOVEJ STRECHE
- komedia a tragedia
- chronologicky dej bez retrospektiv
- miestom deja je dom
- dej sa toci okolo charakterov hlavnych postav
- epicky pribeh dram je strucny
- hlavna postava – MAGGIE – manželka najmladsieho syna, bohateho otca, cielavedoma, tuzi po majetku, pribuzni ju neznasaju, musi tancovat ako macka na rozpalenej plechovej streche, nakoniec si svojou priebojnosťou ziska respekt, svokra a manzela

- veľký ocko Pollit – všetci vedia, že umiera na rakovinu, začína sa boj o majetok, najväčšie nároky si robí starší syn GOOPER a MAE, svojich 5 detí predvádzajú ako opice, Maggie chce využiť brčkovu obľúbenosť u otca, ale alkohol brčka jej nepomáha. Končí to tak, že pomocou Iste a Izy Maggie dosiahne, čo chce
 - dodržiava sa jednota miesta, času a deja
 - charaktery sa odhalujú pomocou konfrontačných dialogov
 - v hre je badateľná kritika spoločnosti, jej konvencii, pretvárek a pokrytectva
 - autobiografické prvky
- JEROME DAVID SALINGER
 - zúčastnil sa 2. svetovej
 - KTO CHYTA V ZITE
 - psychologický román
 - konfrontuje svet detských ideálov so svetom dospelých
 - jediný román, ktorý napísal
 - dielo sa zaraduje medzi najznámejšie generácie románov
 - žánr, ktorý sleduje vývoj hrdinu na pozadí doby pod vplyvom prostredia, spoločnosti, rodiny, školy a citových skúseností
 - jeho hrdina má všetky znaky bežného človeka daného veku, čo čitateľovi umožňuje sa s ním identifikovať
 - postava môže svojím správaním vyjadrovať typický životný postoj a pocity svojich rovesníkov
 - často ide o kultové diela
 - 16-ročný HOLDEN CAULFIELD, ktorý sa nachádza v sanatóriu s odstupom roka rozpráva príbeh 3 dní od opustenia školy v Pencey po návrat domov do New Yorku
 - vyhodili ho zo školy
 - chce si urobiť niekoľko dní voľna a pokiaľ kým rodičia dostanú zo školy oznámenie o jeho neúspechu. Je práve pred Vianocami. Na svojej ceste stretáva rôzne postavy – spolužiakov, ich rodičov, prostitútku s jej pasákom, mníchov. S priateľkou Sally navštevuje divadlo a klzisko, vyhľadá milovanú mladšiu sestru Pheobe a prespáva u učiteľa, ktorý sa mu pri pokuse o telesné zblíženie znechutí. Chce odísť z mesta, prosi sestru o peniaze, ona však túži ísť s ním. Po úvahe sa nakoniec svojho plánu vzdáva a popoludnie stravi so sestrou na kolotoči a v zoo. V núdzi a krízovej situácii premýšľa o úteku pred zodpovednosťou do samoty, napokon však odmieta kapitulovať. Hoci chce chrániť ostatných, uvedomuje si, že nebezpečenstvo číha všade, každý sa musí so svojím životom vysporiadať sám. Celým príbehom sa prelína konfrontácia skutočného života s predstavami. Hrdinov odpoveď na pretváranky, opakujúce sa úvahy o falšnosti sveta filmu a divadla v porovnaní so skutočným životom.
 - Text je rozdelený na 26 kapitol

- JA rozpravac – Holden
- pisany hovorovym jazykom teenagerov, nevyhyba sa pouzitiu vulgarizmov
- casto sa vyskytuje introspekcia
 - premysla o svojom spravani a konani vynaraju sa mu nostalgicke spomienky na detstvo a s tym spojeny pocit straty
- znamkou nezreleho cloveka je, ze chce za nieco vznesene zomriet, kym znamkou zreleho cloveka je ze chce pre nieco zit
- v romane su zobrazene omyly nedospelosti a dozrievania
- ciernobiele videnie
- nespravodlive a rychle odsudenia
- hyperkritickost
- neprimerane reakcie
- silne slova
- postoj – ja versus vsetci

30. VYZNAMNI PREDSTAVITELIA RUSKEJ LITERATURY 20. STOROCIA

- rozdelenie
 - oficialna
 - MICHAEL SOLOCHOV
 - nositeľ nobelovej ceny
 - pochádzal z dediny na Done kde je tematicky zakotvená celá jeho tvorba
 - gymnázium nedokončil
 - celý zvyšok života prežil v Done
 - OSUD ČLOVEKA
 - humanistická novela z veľkej vlasteneckej vojny
 - napomohla morálnej rehabilitácii nespravodlivo väznených vojnových zajatcov v ZSSR
 - orientoval sa na dôležitosť jednotlivého radového vojaka, lebo od neho závisí úspech celej akcie
 - Andrej sokolov žil šťastne so ženou, dvoma dcerkami a synom
 - odišiel na front, padol do zajatia. Trpel v zajateckom tábore. Podarilo sa mu odtiaľ ujsť. Žena a dcery zahynuli pri bombardovaní, syn pri dobývaní Berlína. Sokolov je po vojne síce príslušníkom víťazného národa, ale stráca zmysel života, nachádza ho až v adopcii maleho chlapca, vojnového siroti.
 - Je to rámčované rozprávaním autora v úvode aj závere
 - delí sa na 3 časti – predvojnový život, vojnové zážitky a stretnutie s Ivankom
 - hlavný hrdina sa v celom príbehu nevyvíja, prijíma osud a všetky jeho rany
 - TICHÝ DON
 - DONSKE POUVEDKY
 - ROZORANÁ CELINA
 - schematický román o kolektivizácii
 - polooficiálna
 - ČINGIZ AJTMATOV
 - POPRAVSKO
 -
 - neoficiálna
 - BULGAKOV

- MAJSTER A MARGARETA
 - filozoficko historicky roman
 - groteskne mysterium a dobova satira zaroven
 - zobrazuje marny zapas umelca, neuznany profesor historie, s byrokraciou
 - fantackiskost nie je samoucelna, lebo pomocou nej demaskoval pokrytectvo, zbabelost a samolubost clenov literarnej organizacie, v diele je mozne najst nielen biblicke podobenstvo o Kristovi, ale aj Faustovsku temu
 - magicky realizmus
- BORIS PASTERNAK
 - nobelova cena
 - DOKTOR ZIVAGO
 - široky obraz pohnutych osudov ruskej inteligencie v dobe revolucnych prevratov
 - hlavny hrdina Juri Zivago hodnoti historicke dianie z hladiska ludskej mravnosti, odmieta krutost, jendotlive casti romanu zachytavaju klucove chvile Zivagovho zivota, su naplnene lyrickym opisom osobnych vzťahov, uvahami o zmysle zivota a umenia, mimoriadnu ulohu zohrava nahoda osudovost ktora vstupuje do zivota jednotlivych postav a vzajomne ich prepaja
- ALEXANDER SOLZENICYN
 - sluzil ako kapitan delostrelectva pocas 2. svetovej
 - za protistalinske myslienky bol zatknuty a poslany do vyhnanstva na 8 rokov
 - JEDEN DEN IVANA DENISOVICA
 - novela, ktora hovorí o nutenych praca do tej doby tabuizovanych
 - vyuziva skaz rozpravanie
 - anonymny rozpravac je na takom istom intelektualnom a emocionalnom stupni ako hlavny hrdina
 - rozprava to v 3. osobe singularu tak, ze citatel ma pocit, ze je to prerozpravanie hlavnou osobou
 - druhy typ rozpravaca co vyuziva je sam autor, vyjadruje filozoficke nazory a nastupuje vzdy tam, kde vzdelanie ivana nepostacuje
 - tretí typ rozpravaca je ivan sam, pouziva stale tretiu osobu, ale spritomnuje deje minule a vlastne myslienky
 - opisuje jeden uplne bezny den, ake boli v stalinskych taboroch skoro vzdy
 - najvyraznejsia je snaha o prežitie
 - vzťah k vzacnemu jedlu
 - uenie sa naspamat vsetkych zakazov a prikazov, aby mu 10 rocny trest nepredlzili

- SUOSTROVIE GULAG
 - trilogia o sovietskych koncentracnych taboroch
- samizdat
- exil